

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM POLİTİKALARI:
ANTAKYA'DA KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE BİR
ALAN ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Aslıhan GÜNDOĞDU

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Şenol ADIGÜZEL

Hatay-2019

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM POLİTİKALARI:
ANTAKYA'DA KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE BİR
ALAN ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Aslıhan GÜNDOĞDU**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Şenol ADIGÜZEL**

Hatay-2019

ONAY

Aslıhan GÜNDOĞDU tarafından hazırlanan “**TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜM POLİTİKALARI: ANTAKYA’DA KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

../ 12 /2019

Jüri Üyeleri	İmza
(Tez Danışmanı - Başkan)	
(Üye)	
(Üye)	

Aslıhan GÜNDOĞDU tarafından hazırlanan “**TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜM POLİTİKALARI: ANTAKYA’DA KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım**

Doç. Dr. Mustafa Onur KAN

Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde / dönem projesinde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

İmza

Aslıhan GÜNDOĞDU

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmamın planlanmasında, araőtırılmasında ve yürütülmesinde, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, motivasyonumun düőtüğü anlarda, yol göstericiliği, desteği ve bana karşı göstermiş olduğu sabrı ile Şu an bu aşamada olmamda büyük payı olan değerli öğretmenim ve tez danıőmanım Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Şenol ADIGÜZEL'e Őükranlarımı sunarım.

Çalıőmam esnasında bilgi ve deneyimleriyle bana destek olan tüm bölüm hocalarıma, ayrıca tavsiye ve yönlendirmeleri ile bilgilerini esirgemeyen, karşılaőtığım problemlerin çözümünde deneyimlerinden yararlandığım, büyük sabır ve özverisiyle desteğini eksik etmeyen sevgili arkadaşım Ayőegül ARSLAN'a teőekkürlerimi sunarım.

Tez çalıőmam esnasında gerekli bilgi, belge kaynak ve tecrübeleriyle çalıőmama katkı sağlayan Hatay Büyükşehir Belediyesi, Antakya Belediyesi ve Defne Belediyesi yetkililerine, Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü yetkililerine Őükranlarımı sunarım.

Yaőamımın her anında olduğu gibi yüksek lisans eğitimim süresince de bana destek olan, her ne kadar bu çalışma boyunca birbirimizden ayrı kalmış olsak da, varlıklarını hissettiğim sevgili aileme minnettarım.

Ayrıca, bu çalışma sırasında her koşulda yanımda olan ve beni sürekli motive eden ev arkadaşım Buket SEDEFOğLU'na teőekkürü bir borç bilirim.

Aőlhan GÜNDÖğDU

ARALIK, 2019

TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜM POLİTİKALARI: ANTAKYA’DA KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Aslıhan GÜNDOĞDU

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi 2019

Danışman: Doç. Dr. Şenol ADIGÜZEL

ÖZET

Kent mekânları günümüz koşullarında, gerek dünyada gerekse de ülkemizde, yeniden bir yapılanma ve değişim süreci geçirmektedirler. Bu değişim 19. Yüzyıla kadar doğal bir seyir izlerken, sanayinin gelişmesi ile birlikte hız kazanmıştır. Batı’da özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra gündeme gelen bu değişimler, sistemli bir şekilde kentsel dönüşüm uygulamaları adı altında yapılmaya başlanmıştır.

Ülkemizde de özellikle sanayinin gelişimine paralel olarak yaşanan, iç göçlerle birlikte kent merkezlerinde aşırı nüfus yoğunlaşması yaşanmıştır. Bu artan nüfus beraberinde birçok kentsel sorunlara neden olmuştur. Özellikle Ankara ve İstanbul’da yaşanan bu nüfus yoğunluğu öncelikle bir barınma sorunu yaratmıştır. Bununla beraber kentlerde, çarpık yapılaşma, alt yapı sorunları, sosyal yapıda yetersizlikler meydana gelmiştir.

İlerleyen zamanlarda, çarpık yapılaşma, işlev kaybı, sosyal gelişimdeki yetersizlik gibi nedenlerle kentlerin çöküntüye uğramış bölgelerinde, sosyal, ekonomik, fiziksel ve kültürel değişimlere ayak uydurmak, ortaya çıkan kentsel sorunları gidermek ve yeni ihtiyaçları karşılamak amacıyla kentsel dönüşüm projeleri uygulanmaya başlanmıştır.

Bu çalışma, kentsel dönüşümü anlamak ve asıl işlevinin ne olduğu konusunda fikir sahibi olmak adına, Antakya kentsel alanı örneğinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Çalışmanın temel amacı, Antakya metropoliten alanında yaşanan kentsel sorunları ortaya koymak ve kentsel dönüşüme ne denli ihtiyacı olduğunu

göstermeye çalışmaktır. Çalışmamızda bu amacı gerçekleştirebilmek için, nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın kuramsal bölümleri yazılı doküman ve belgelerin analizi yöntemi kullanılarak oluşturulurken, alan araştırması bölümünde ise önceden hazırlanmış ve yapılandırılmış “görüşme kağıdı” kullanılmıştır. Bu doğrultuda, yapılandırılmış “görüşme kağıdı”ndaki sorular, Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü uzmanları ile Hatay Büyükşehir Belediyesi, Antakya Belediyesi ve Defne Belediyesi’ndeki kentsel dönüşümden sorumlu birimlerdeki uzman görevlilere, ayrıca yereldeki sivil toplum örgütleri yetkililerine ve akademisyenlere yöneltilerek, Antakya kentsel alanının kentsel dönüşümde ne düzeyde olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonunda, kuramsal ve uygulama yöntemi ile elde edilen veriler birlikte değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular ışığında öneriler geliştirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Kent, Kentleşme, Kentsel Dönüşüm, Antakya Metropolitan Alanı.

**URBAN REGENERATION POLICIES IN TURKEY: A FIELD RESEARCH
ON URBAN REGENERATION IN ANTAKYA**

Aslıhan GÜNDOĞDU

**Department of Political Science And Public Administration, Master Thesis,
2019**

Supervisor: Doç. Dr. Şenol ADIGÜZEL

ABSTRACT

Urban spaces undergo a restructuring and change process both in the world and in our country under the present conditions. While this change followed a natural course until the 19th century, it accelerated with the development of industry. These changes, which came to the agenda especially after the Second World War in the West, have started to be made systematically under the name of urban transformation practices.

In our country, especially in parallel with the development of industry, there has been an overpopulation of population in urban centers with the internal migration. This increasing population has caused many urban problems. Especially in Ankara and Istanbul, this population density has created a housing problem. However, in urban areas, skewed construction, infrastructure problems and inadequacies in social structure have occurred.

Later on, due to reasons such as unplanned urbanization, loss of function, inadequacy in social development, urban transformation projects have been implemented in order to keep pace with social, economic, physical and cultural developments and resolve the urban problems that have been occurred and address the new requirements on the depressed areas in the cities.

This study has been prepared from the example of Antakya urban area in order to understand urban regeneration and to have an idea about its main function. The main purpose of this study is to reveal the urban problems and to show how much it needs urban transformation. In order to achieve this aim, data collection methods used in qualitative research were used in our study. While the theoretical parts of the study were prepared by using written documents and documents analysis method, the pre-prepared and structured “interview paper” was used in the field research section. In this respect, the questions in the structured “interview paper, were directed to the experts of the Provincial Directorate of Environment and Urbanization of Hatay and the experts in the units responsible for urban transformation in Hatay Metropolitan Municipality, Antakya Municipality and Defne Municipality, as well as local civil society organizations officials and academicians. It was tried to determine the level of urban transformation.

At the end of the study, the data obtained through theoretical and application methods were evaluated together and recommendations were developed in the light of the findings.

KEY WORDS

Urban, Urbanization, Urban Regeneration, Antakya Metropolitan Area.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KENT, KENTLEŞME VE KENT PLANLAMA	5
1.1. Kent	5
1.1.1. Kavramsal Olarak Kent.....	5
1.1.2. Kentsel Mekânın Oluşum Süreci	7
1.2. Kentleşme.....	8
1.3. Kent Planlama	9
2. KENTSEL DÖNÜŞÜM	11
2.1. Kentsel Dönüşüm ve İlgili Kavramlar	11
2.2. Kentsel Dönüşümün Ortaya Çıkışı ve İlk Uygulamaları	13
2.3. Kentsel Dönüşümü Gerektiren Nedenler.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KENTLEŞME VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

1. TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜ ORTAYA ÇIKARAN KOŞULLAR	16
1.1. Türkiye’de Kentleşme, Konut ve Gecekondu Sorunu.....	16
1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Kentleşme, Konut ve Gecekondu Sorunu	17
1.1.2. Cumhuriyet Döneminde Kentleşme, Konut ve Gecekondu Sorunları	19
1.1.2.1. 1923-1950 Yılları Arası Dönem	19
1.1.2.2. 1950- 1980 Yılları Arası Dönem	20
1.1.2.3. 1980- 2002 Yılları Arası Dönem	22
1.1.2.4. 2002’den Günümüze Kadar Olan Dönem	23

1.2. Ekonomide Dönüşüm: Neo-Liberalleşme ve Kentsel Alanlara Yansımaları	25
1.3. İç Göç ve Kentsel Yansımaları	26
1.4. Kentsel Koruma Alanları ve Kentsel Dönüşüm	28
2. KENTSEL DÖNÜŞÜM POLİTİKALARI	28
2.1. Türkiye’de Kentsel Dönüşümü Yönlendiren Kurumlar	28
2.1.1. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ)	29
2.1.2. İmar ve İskân Bakanlığı	31
2.1.3. Yerel Yönetimler	31
2.1.4. Diğer Kurumlar	32
2.2. Kalkınma Planlarında Kentsel Dönüşüm	34
2.3. Hükümet Programlarında Kentsel Dönüşüm	37
3. TÜRKİYE’DE KENTSEL DÖNÜŞÜM YASA VE UYGULAMALARI	38
3.1. Kentsel Dönüşüm Yasaları	38
3.1.1. Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu	39
3.1.2. 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun	39
3.1.3. 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi hakkında Kanun ...	40
3.1.4. 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 73. Madde ve Değişiklikler	41
3.2. Kentsel Dönüşümle İlgili Dolaylı Yasal Düzenlemeler	42
3.2.1. İmar Yasaları	43
3.2.2. Gecekondu ve İmar Afları İle İlgili Yasal Düzenlemeler	43
3.3. Türkiye’de Kentsel Dönüşümle İlgili Bazı Uygulamalar	45
3.3.1. Ankara Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi	45
3.3.2. İstanbul’un İlk Kentsel Dönüşüm Projesi: Sulukule Örneği.	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTAKYA METROPOLİTEN ALANI VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

1. ANTAKYA METROPOLİTEN ALANI	48
1.1. Genel Olarak Antakya Metropolitani Alanı	48
1.2. Antakya Metropolitani Alanının Yönetsel Yapısı	49
2. ANTAKYA METROPOLİTEN ALANINDA KENTSEL SORUNLAR VE KENTSEL DÖNÜŞÜM	51
2.1. Antakya Metropolitani Alanında Kentsel Sorunlar	51
2.1.1. Genel Olarak Kentsel Sorunlar	51
2.1.2. Konut ve Gecekondu Sorunu	52

2.2. Antakya Metropolitan Alanında Kentsel Dönüşüm	53
2.2.1. Hatay Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Sorunlar	53
2.2.2. Antakya Belediyesi Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Sorunlar	54
2.2.3. Defne Belediyesi Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Sorunlar	58

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANTAKYA METROPOLİTEN ALANINDA KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

1. ALAN ARAŞTIRMASININ KONUSU VE ÖNEMİ	59
2. ALAN ARAŞTIRMASININ EVRENİ VE YÖNTEMİ	60
3. ALAN ARAŞTIRMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ	63
4. ALAN ARAŞTIRMASININ BULGULARI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	79
GENEL DEĞERLENDİRME: SONUÇ VE ÖNERİLER	85
KAYNAKÇA	89
EKLER	98

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Görüşülen Uzmanlara İlişkin Kurum, Eğitim, Meslek, Cinsiyet Bilgileri..... 62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Sulukule.....	47
Şekil 2. Kentsel Dönüşüm Alanı Olarak Belirlenen Emek ve Aksaray Mahalleleri.....	55
Şekil 3. Emek ve Aksaray Mahallesinin Proje Bitimindeki Görüntüsü (a)	57
Şekil4. Emek ve Aksaray Mahallesinin Proje Bitiminden Sonraki Bir Görüntüsü (b).....	58

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BYKP	Beş Yıllık Kalkınma Planı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
M.Ö	Milattan Önce
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
YY	Yüzyıl

GİRİŞ

İnsanların yerleşik yaşama geçmesiyle birlikte oluşan kentler, var oldukları tarihten beri sürekli bir değişim içerisinde olmuşlardır. Kentler zaman içerisinde farklı sebeplerden ötürü, sürekli bir dönüşüm yaşamışlardır. On dokuzuncu yüzyılda, sanayileşmenin doğması ve hızla ilerlemesi ile birlikte, kentlerin yaşadığı bu değişim ve dönüşüm süreci, daha önceki yıllarda görülmemiş mekânsal, toplumsal ve ekolojik bazı problemlere yol açmıştır (Saraç, 2014: 7).

Dünya’da kentler hızla değişirken, kentsel mekânlardaki yaşam alanları olan konutların kalitesi ve insanların yaşam koşulları da kötüleşmiştir. Bu durumda kentlerin dönüşmesi gerektiği düşüncesinin sonucu olarak İngiltere’de kentsel yenileme hareketleri başlamıştır. İngiltere’deki bu dönüşüm, kentin sağlıksız kısımlarının yıkılması ve daha fazla yeşil alan ile birlikte kentin yeniden planlanması üzerine kurulmuştur. İngiltere’de yapılmaya çalışılan kentsel dönüşüm, kente kırsal alandan göçle gelenlerin oluşturduğu çöküntü bölgelerin temizlenmesidir aslında (Özden, 2008: 163). Bu kentsel dönüşüm anlayışının yaygınlaşması ile birlikte Avrupa’da birçok kent yıkılıp yeniden yapılmaya başlanmıştır.

Türkiye’ye baktığımız zaman, 1950’lerle birlikte yaşanan hızlı iç göç sonucunda kentlerde çarpık yapılaşmalar ortaya çıkmaya başlamış ve süreç içerisinde bu kentsel alanlar çöküntü alanlarına dönüşmüştür. Çöküntü alanlarının dönüştürülmesi ve yeniden kazanımı kentsel dönüşüm ile mümkündür

Kentlerin, zamana uyum sağlamak için yenilenme sürecine girdiği günümüzde, dünya genelinde projeler tasarlanmaya ve uygulanmaya başlanmıştır. Kentler adeta bu yeni oluşuma ayak uydurabilmek için birbirleriyle yarışır hale gelmiştir. Bu kapsamda Türkiye’de de küçük projelerle bazı uygulamalar gündeme gelmiş, özellikle 1999 Marmara Depreminden sonra deprem riski taşıyan alanların ıslahı için çalışmalar yapılmıştır.

Türkiye’de 2000’li yıllarla birlikte gündeme gelen kentsel dönüşüm projeleri daha çok gecekondularına, çöküntü alanlarına, kentsel koruma alanlarına ve deprem riski altındaki kentsel alanlara yönelik olarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu dönemle birlikte, artık kentsel dönüşümle ilgili yasalar, yönetmelikler çıkarılarak, kentsel dönüşümün daha sistemli bir şekilde birçok kentte uygulanması teşvik

edilmiştir. Daha çok İstanbul, Ankara, Eskişehir, Bursa gibi kentlerde başlayan dönüşüm uygulamaları artık ülkemizin çoğu kentinde gündemde olan bir konudur.

Bu çalışmada, Türkiye’de uygulanan kentsel dönüşüm politikaları; Antakya kentsel alanı özelinde incelenmiştir. Geçmiş M.Ö 400'lere kadar uzanan Antakya Kenti'nin bulunduğu kentsel alan, yerel yönetsel dizgenin de olumsuz etkisi ile çok önemli kentsel sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Suriye kaynaklı nüfus hareketleri bu kentsel sorunları daha da ağırlaştırmıştır. Söz konusu kentsel alanın aynı zamanda bir deprem kuşağında yer alması ve tarihi Antakya kentinin önemli bir bölümünün kentsel SİT alanı olması, buradaki yapı stokunun kalitesi açısından önem arz etmektedir ki bu kentsel alandaki yapıların %80'i riskli yapılardan oluşmaktadır. Bu gerçekler, raporlar halinde ortaya konulmasına ve acil bir şekilde bu kentin dönüşüme ihtiyacı olduğu bilinmesine rağmen, bu konuda bugüne kadar önemli bir çalışma yapılmamıştır. Birçok nedenden dolayı Antakya kentsel alanı dönüşümden uzak kalmıştır. Hazırlanan bazı projeler olmasına rağmen uygulamaya konul(a)mamıştır. Çalışmamızda alan araştırması kapsamında Antakya Metropolitan Alanının seçilmesinin de temel nedeni budur.

Bu çalışmada, Türkiye’de kentsel dönüşüm konusunda geliştirilen politikalar ve bu konuda gelişen mevzuat ayrıntılı bir şekilde ele alınmış, uygulanan bazı dönüşüm projeleri genel olarak anlatılarak, özeldir Antakya Metropolitan Alanının kentsel sorunları irdelenmiştir. Söz konusu bu metropoliten alan genel olarak, Antakya İlçesi ile Defne İlçesini kapsamakla birlikte, Antakya Kenti olarak bilinmekte ve tanımlanmaktadır. Çalışmamızın başlığı da bu kabulden hareketle belirlenmiştir. Dolayısıyla çalışmamızda, hem Antakya hem de Defne ilçelerinin içinde bulunduğu bu metropoliten alanda kentsel dönüşüme ihtiyaç olup olmadığı, kentsel alanın hangi bölümlerinde, ne tür dönüşüm projelerinin uygulandığı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yerel düzeyde yöneticiler, uzmanlar, üniversiteden akademisyenler ve ile sivil toplum örgütlerindeki yetkililerle yarı yapılandırılmış “görüşme kağıdı” kullanılmak suretiyle görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmamızda nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmamızın kuramsal bölümleri yazılı doküman ve belgelerin analizi yöntemi kullanılarak oluşturulurken, alan araştırması bölümünde ise önceden hazırlanmış ve yarı yapılandırılmış “görüşme kağıdı” kullanılarak görüşmeler

yapılmış ve yeni veriler oluşturulmaya çalışılmıştır. Açık uçlu sorular ve esnek bir form örneği eşliğinde, verili kurumlardaki yetkililerle görüşmeler yürütülmüş ve görüşmeler yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda, yapılandırılmış görüşme kâğıdındaki sorular Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü uzmanları ile Hatay Büyükşehir Belediyesi, Antakya ve Defne Belediyesi'nde kentsel dönüşümden sorumlu olan birimlerdeki uzman görevlilere, ayrıca yereldeki sivil toplum örgütleri yetkililerine yöneltilmiştir.

Bu çalışmada, çalışmaya yön verecek olan iki temel denence bulunmaktadır. Bu denencelerin birincisi **“Türkiye’de kentsel dönüşüm yereli ilgilendiren kentsel bir ihtiyaç olmasına karşın, kentsel dönüşüm konusunda merkezi yönetimin yetkileri yerel yönetimlerden çok daha fazladır”**.

Çalışmamızın ikinci denencesi ise **“Antakya Kentsel Alanında kentsel dönüşüm, insani ve kentsel bir ihtiyaç olmasına rağmen, bu ihtiyacın gereği yerine getirilmemektedir.”**

Çalışma dört ana bölümden meydana gelmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde; kent, kentleşme, kent planlama ve kentsel dönüşüm ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümde Türkiye’de kentsel dönüşümü gerekli kılan koşullar dönemler halinde incelenmeye çalışılarak, Türkiye’de kentsel dönüşüm politikalarının oluşturulması konusunda yetkili kurum ve kuruluşlar irdelenmiştir. Sonrasında da Türkiye’de de kentsel dönüşümle ilgili yasal düzenlemeler ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümde; Antakya Metropolitan Alanı tanıtılarak, bu alanın yönetsel yapısı ve karşı karşıya kalmış olduğu kentsel sorunlar ayrıntılı bir şekilde irdelenmiş ve bu kentsel sorunların çözümü konusunda belediyelerin geliştirmiş olduğu dönüşüm projeleri ve bu projelerle ilgili sorunlar değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde ise alan araştırması kapsamında, çalışmamıza konu olan “Antakya Kentsel Alanı”nda bulunan yerel yönetim birimleri, Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü ve ilgili sivil toplum örgütlerine yönelik yapılmış olan görüşmeler ışığında analizler yapılmıştır.

Çalışmamızın sonunda, kuramsal ve alan araştırması sonucunda elde edilen veriler birlikte değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular ortaya konularak, öneriler geliştirilmiştir.

Genel olarak baktığımız zaman kentsel dönüşümün daha çok 2000'li yıllarda gündeme gelmesi, bu alanda yapılan akademik çalışmaların ve kaynakların sınırlı kalmasına neden olmuştur. Bu konuda yapılmış olan akademik çalışmaların büyük çoğunluğu, kentsel dönüşümün sıklıkla uygulandığı büyük kentler özelinde olmuştur. Ancak büyük kentlerin dışında farklı kentsel sorunlarla karşı karşıya kalmış olan kentlerimiz de mevcuttur. Antakya kentsel alanı da çok farklı kentsel sorunları bünyesinde barındıran yapısıyla, akademik bir çalışmaya konu olabilecek özellikler arz etmektedir. Bu nedenle Antakya kentsel alanı ölçeğinde bir çalışma yapılması uygun görülmüş ve araştırma örnekleme bu çerçevede belirlenmiştir. Bu kapsamda yapılmış olan araştırmamızda özgün çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KENT, KENTLEŞME VE KENT PLANLAMA

Çalışmanın bu bölümünde sıklıkla kullanılan ve araştırmanın konusu itibarı ile önemli olan kavramlar ele alınmıştır. Bu doğrultuda öncelikle tarihsel süreçte kent olgusu tartışılmıştır. Ardından kent planlama ve kentsel dönüşüm süreçleri değerlendirilmiştir.

1.1. Kent

Bu bölümde bazı kent tanımlamalarına yer verilerek, kentlerin nasıl oluştuğu ve zamanla ne tür değişimler geçirdiği anlatılmaya çalışılmıştır.

1.1.1. Kavramsal Olarak Kent

Kavram olarak kent, Batı dillerine Latince yurttaşlık (civitas) ve hemşerilik gibi kavramlardan doğmuştur. Bu nedenle İngilizce City, Fransızca City'ye terimleri kullanılmıştır. Bu kavramların ana kaynağı, kenti kamusal yurttaşlık haklarına bağlayan klasik Yunan felsefesinden gelmektedir (Bal, 2015: 29).

Sosyal Bilimlerde kent tanımlaması yapılırken, kenti diğer iskânlardan ayıran temel özellikleri dikkate alınarak bazı tanımlar yapılmıştır. Yapılan kent tanımlarına bakıldığında zaman kent- köy ayrımı üzerinden gidildiği görülür. İnsanların yaşadığı mekâna kent ya da köy denilebilmesi için kent tanımlamaları yapılırken bazı ölçütler dikkate alınmıştır. Kent tanımlaması yapılırken, bir mekânın kent mi ya da köy mü olduğunu belirtirken kullanılan yönetsel sınır ölçütüne göre kent; belirli bir yönetsel örgüt biriminin sınırları içinde kalan yerlere kent, bu sınırların dışında kalan yerlere ise köy denilmektedir şeklindedir (Keleş, 2016: 110).

Kent tanımında kullanılan bir başka ölçüt ise nüfus ölçütüdür. Bu ölçüte göre, belirli bir nüfus düzeyini aşmış olan yerleşmelere kent, bu yerleşmelerin dışında kalanlara ise köy denilmektedir (Keleş, 2016: 110). Nüfus boyutunu ön plana çıkaran

bir diğerk tanıma göre; kent genelde tarımdan farklı iş kollarında yoğunlaşmış kesimlerde yoğunluk kazanmış, nüfusu 10.000'in üzerinde olan, örgütlü bir yönetsel bütünlüğü içerisinde barındıran yerleşimlerdir (Sencer, 1979: 8).

Mevzuatta yapılan tanımlara bakıldığında, mesela 442 Sayılı Köy Kanunu'nda kent tanımlanırken nüfus yoğunluğu baz alınmış ve şöyle denilmiştir; Eğer bir yerleşim yerinin toplam nüfusu iki binden daha az ise bu mekâna köy, orada yaşayan insan sayısı iki bin ile yirmi bin arasında değişiyorsa orası kasaba veya ilçe, toplam nüfusu yirmi bini geçiyorsa bu yerlere şehir denilmiştir (Tekeli, 2011: 18).

Kent tanımlarının çıkış noktasını oluşturan yukarıdaki ölçütlere başka ölçütler eklenerek farklı tanımlar da yapılmaya çalışılmıştır. Bunlar içerisinde bir diğeri kenti ekonomik ilişkiler üzerinden tanımlamaya çalışan tanımlardır. Kent içerisinde sanayi, ticaret ve hizmet gibi ekonomik etkinlikleri barındıran, ulusal ve uluslararası ticaret ağlarının geliştiğı bir mekândır (Bal, 1999: 23).

Toplumbilimsel ölçüte göre ise kent, toplumsal bakımdan homojen olmayan insanların görece daha büyük bir alanda, yoğun bir şekilde ve daimi olarak beraber bir alana yerleşmiş bulunmaları biçiminde tanımlanabilir (Wirth, 2002: 85).

Genel olarak kent denildiğı zaman, farklı kültürlerden ve aynı olmayan sosyal kesimlerden meydana gelen bir toplumun, yapay olan yöreyi, doğal olan bir çevreden daha üstün kıldıkları bir ortamda ve aynı zamanda topluluk halinde yaşamının gerektirdiğı kurallara uygun olarak hayatlarını devam ettirdikleri bir yerleşme yeridir.

Kent kavramına ilişkin değişik tanımlamalar vardır. Bunlardan bazıları kentin biçimsel özelliklerini, bazılarının kentin fonksiyonel özelliklerini, bazılarının ise hem işlevsel hem de biçimsel özelliklerine vurgu yaptığı görülmektedir. Bütün bu kent tanımlamalarına bakıldığında, her devir ve her ülke için sadece bir kent tanımının yapılmasının mümkün olmadığı görülmektedir.

Yukarıda yapılan tanımlara baktığımızda bunlardan bazılarının kentin yönetsel sınırını, bazılarının ise nüfusunu, ekonomik ya da toplum bilimsel yönünü baz aldıkları, kenti bu yönleriyle tanımladıkları görülmektedir. (Keleş, 2010: 97).

Kent tanımlamaları bunlarla sınırlı değildir. Farklı bakış açıları ile birçok tanımı daha vardır. Ancak hepsine burada yer vermek mümkün olmasa da bazı tanımlara da yer verilmeye çalışılmıştır. Bir başka tanıma göre kent; kırsal alanlardan bir çok yönü ile farklılık gösteren örneğin, toplumsal ilişkiler, sosyal yapı, ekonomik uğraş gibi kendine özgü bir yapı oluşturmuş alanlardır (Ulusoy ve Akdemir, 2012: 293).

1.1.2. Kentsel Mekânın Oluşum Süreci

İnsanlar var oldukları tarihten bugüne, hayatlarının büyük çoğunluğunu göçebe olarak geçirmişlerdir. Fakat bu insanların hiç durmadan göç ettiklerini, yerleşik bir düzene hiç sahip olmadıklarını göstermez. Çünkü insanlık tarihi incelendiğinde, ne kadar gezgin olurlarsa olsunlar insanların davranışlarında ve aralarındaki ilişki biçimlerinde, yerleşik bir düzen istediklerine dair ip uçları görülmektedir.

Kentlerin tarihte ilk olarak ortaya çıktığı dönemi saptamak bazı nedenlerden dolayı güçtür. Buna karşın, kent olarak adlandırılabilen yapıtların ilk olarak M.Ö. 6000 yıllarında belirmeye, M.Ö. 4000 dolaylarında da tam olarak kendisini göstermeye başladığı söylenebilir. M.Ö. 4000-3000 yılları arasındaki maden bilgisindeki gelişme ile birlikte, coğrafik, ekonomik ve kültürel koşullardaki uygunluk, kentlerin oluşmasını beraberinde getirmiştir (Mumford, 2007; Aslanoğlu, 2000).

Kentlerin nasıl ortaya çıktığına dair, birçok araştırmacı farklı yaklaşımlar getirmiştir. Fakat çoğu araştırmacının çalışmalarına kaynaklık eden Gordon Childe'in yaklaşımı ise şöyledir: Childe'ye göre kent diye adlandırabileceğimiz ilk yapıların, Doğu uygarlıklarında ortaya çıktığını, bu uygarlıktaki birtakım toplumsal ilişkiler ile birlikte geliştiğini ifade ederken, bunun tam tarih olarak İsa'dan Önce 3000'li yıllara denk geldiğini belirtmiştir (Childe, 1990: 41).

İlk yerleşim yerlerinin büyük bir kısmı, doğal bir büyümeden sonra meydana gelmiş varlıkların gelişigüzel bir şekilde bir araya toplanmasından başka bir şey olmamıştır. Fakat zamanla bazı dönüşümler yaşanmaya başlanmıştır. Bu dönüşümlerden biri olan Anadolu'da elde edilen artı ürünün biriktirilmesi sorunu, insanları ilk olarak köy tarzında yerleşmeye doğru itmiştir. Beşeriyet, kentlerin

meydana gelmesi ile birlikte ilkel ve düzensiz toplumdaki düzenli ve uygar bir topluluk olmaya doğru gelişim göstermiştir. Bu dönemde kent olmayı belirleyen neden siyasidir. Kenti devlet meydana getirmiş; devlet, temellerini kent üzerine kurmuştur (Bumin, 1998: 26).

Antik döneme gelindiğinde ise kentlerin oluşumunda din etkisi görülür. Antik kentin temel özelliği ise, etrafındaki kırsal kesim için ekonomik, hukuki ve kültürel bir merkez oluşturmasıdır. Daha sonra orta çağa baktığımızda bu dönemin kentlerini ortaya çıkaran gelişmenin ticaret olduğu görülür. Özellikle onuncu yüzyıldan itibaren Avrupa'da ticaretin canlandığı görülür. Ticari büyümenin en önemli sonuçlarından biri kente göçün artması ve kent nüfusunun artmasıdır. Ticaretin gelişmesi ile beraber limanlar başta olmak üzere yol kavşakları, nehir ağzları ve diğer elverişli yerlerde kentler oluşmaya ve var olanlar büyümeye başlar (Sjoberg, 1957; Wirth, 1938).

Ortaçağ kentlerine, feodal beylerin, senyörlerin, kilisenin ve piskoposların kontrolünde, kır ve tarımsal üretim merkezli bir feodal toplum düzeni egemen olmuştur. Bundan ötürü, kent yaşamı kırsal nitelikli malikâne ve şatolara, küçük yerleşim yerlerine ve kilisenin manastırlarına sıkışmıştır (Tuna, 2011: 263). Bu durum kentlerin gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir.

1.2. Kentleşme

Kentleşme kavramı olarak, göç ve kent kavramları ile çok yakından alakalıdır. Kentleşme kavramı, deyince aklımıza, şehirlerde yaşayan insanların nüfusunda yaşanan bir artış gelmelidir. Kentlerin nüfusunda yaşanan artış kendi iç dinamikleri ile gerçekleşebileceği gibi, farklı şehirlerden ve yerleşmelerden de göç olarak artabilmektedir (Sağlam, 2006: 36).

Kentleşme olgusunun gelişimi, M.Ö 6000 dolaylarında başlayan ancak önce çıkması bundan yaklaşık bir 2000 yıl sonra olan kentleşme deneyimimiz, ilk başlarda şu anki anlamından çok uzaktır. Bu uzaklığın sebebi ise; o yıllarda tarımın fazla gelişmemiş olması ve şehirlerarası ulaşımında maliyetin çok yüksek olmasıdır (Childe, 2014; Mumford: 2007).

İlerleyen dönemlerde, kentlerin gelişmesi, tarımda makineleşme ve ulaşım araçlarının ilerlemesiyle birlikte, tarımsal verimin artmasını takiben, Nil ve Mezopotamya ilk sırada gelmek üzere bir gelişim seyri izlemiştir.

Kentler tarihsel süreç içerisinde değişik etkileşimler nedeniyle sürekli dönüşüme uğramışlardır. Sanayileşmenin gelişmesiyle değişim ve dönüşüm süreci hızlanmış on dokuzuncu yüzyılda kentler, daha önce karşılaşılmayan mekânsal, toplumsal ve ekolojik bir takım sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır.

Dar anlamda kentleşme denildiği zaman, akla ilk gelen kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması anlaşılmalıdır. Bu artış, köylerden kentlere doğru bir göçle sağlandığı gibi aynı zamanda, kentte mevcut olan nüfusun, doğumlar ve ölümlerle gerçekleşen nüfus değişiminde, doğumların ölümlerden daha fazla olması sonucu da kentlerde yaşayan nüfus artmaktadır (Keleş, 2016: 37). Gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde ise doğurganlık eğilimleri azaldığından, kentleşme daha çok köylerden kentlere olan nüfus akınlarıyla beslendiği belirtilmiştir. Kentleşme dar anlamda demografik nitelik taşımaya karşın geniş anlamda kentleşme olgusu, her toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimlerden doğar.

Geniş anlamda kentleşme: “sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme ve işbölümü ve uzlaşma yaratan, insan davranış ve ilkelerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir. Kentleşmenin önemli boyutlarından biri olan siyasal davranış değişikliklerini de bu tanımın kentlere özgü davranış değişiklikleri içinde bulma olanağı vardır (Keleş, 2012: 31-32).

1.3. Kent Planlama

Kent planlama, fiziksel çevrenin biçimsel ya da işlevsel amaçlarla bilinçli olarak düzenlenmesi, bunu sağlayacak alt yapı, donatım ve yapım çalışmalarının örgütlenmesidir. Bağımsız bir uğraş alanı olarak ortaya çıkması yenidir. Ancak kentlerde yaşayan insanlar, kendi ilkelerine göre yaşadıkları yerleri düzenlemişlerdir.

Ünlü kentbilimci Thomas Adams, kent planlamasını “toplumsal ve iktisadi gereksinimleri göz önünde bulundurarak kentlerin fiziksel gelişmelerinin

biçimlenmesine bir yön vermekle ilgili sorunlarla uğraşan bir bilim, bir sanat ve bir uğraş alanı” olarak tanımlar (Keleş, 2016: 113).

Modernist kent plancılara göre kent planlama; kırdan kente göçle gelenlerin kentte bir kaos ortamı oluşturması ile bozulan kent düzeninin yeniden planlama yapılarak kentin kötü yönlerinden arındırılması ve yeniden şekillendirilmesidir

Gelişimi toplumun gelişimine bağlı olarak ilerleyen kent planlama olgusunun, bağımsız bir disiplin haline gelmesi 19. Yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. Türkiye’de ise, Osmanlı’dan günümüze kadar kentleşme deneyimine bağlı olarak gelişmiştir (Adıgüzel, 2004: 148).

Kent planlamasının gelişim süreci her ülkede farklılık gösterse de genel olarak şu şekilde bir süreç izlemiştir; ilk aşamada, kent planlaması, kentlerin güzelleştirilmesini sağlayan bir uğraş olarak görülmüştür. İkinci aşamada, kentlerin imarı ve planlaması bir mühendislik çabası olarak görülmüştür. Üçüncü aşamada, kent planlamasına sadece teknik bir uğraş olarak değil de ekonomik ve toplumsal yönden de dikkate alınmıştır. Dördüncü aşamada ise, kent planlamasında kentleri kendi sınırları içerisinde ele almanın yetersiz olduğu anlaşılacak, çevresinden bağımsız bir kent planlaması olmayacağı benimsenmiştir (Keleş, 2016: 120).

Modern kent planlama anlayışında; kentlerin düzenlenmesinde tek bir düzene bağlılık, kurallara bağlılık hâkimdir. Kent kendi içinde bölgelere ayrılmıştır. Bunlar; çalışma bölgeleri, oturma bölgeleri ve kamusal bölgelerdir. Kent planlama sürecinde imar planları önemli bir yere sahiptir. Dar anlamda imar planı denildiği zaman iki plan akla gelir Bunlardan ilki; Nazım İmar Planı, diğeri ise, Uygulama İmar Planıdır (Keleş, 2016).

Nazım İmar Planı, genellikle, 1:5.000 ve 1:10.000 ölçeklidir. 3194 Sayılı İmar Kanununun 5. maddesinde; nazım imar planı, varsa bölge planlarının mekâna ilişkin genel ilkelerine ve varsa çevre düzeni planlarına uygun olarak hâlihazır haritalar üzerine, yine varsa kadastral durumu işlenmiş olarak çizilen ve arazi parçalarının; genel kullanım biçimlerini, yerleşme alanlarının gelişme yön ve büyüklüklerini, nüfus yoğunlukları ve eşiklerini, ulaşım sistemlerini göstermek ve uygulama imar planlarının hazırlanmasına esas olmak üzere düzenlenen, plan hükümleri ve raporuyla beraber bütün olan plandır diye tanımlanır (3194 Sayılı İmar

Kanunu). Uygulama imar planı ise, nazım imar planlarına uygun olarak hazırlanan, 1:1000 ölçekli planlardır.

2. KENTSEL DÖNÜŞÜM

Bu başlık altına kentsel dönüşüm kavramı ve kentsel dönüşümün ilk uygulamaları konuları irdelenmiştir.

2.1. Kentsel Dönüşüm ve İlgili Kavramlar

Kentsel dönüşüm kenti meydana getiren parçaların özelliğinin değişimi yani kentin yapısının değişimi olarak tanımlanmaktadır (Tekeli, 2011: 271). Günümüzde bu kavram üzerinde uzun tartışmalar yapılmaktadır. Kentsel dönüşüm denildiğinde ilk akla gelen kentin imar açısından modern kent yapısına uymayan çöküntü alanlarının fiziki açıdan iyileştirilmesi anlaşılmaktadır. Ancak kentsel dönüşüm demek sadece kentin fiziki yapısında yapılan değişiklik demek değildir. Kentin fiziki yapısının dışında toplumun sosyal, ekonomik ve siyasal yapısının da bu dönüşümle birlikte değişmesidir.

“Başka bir tanıma göre kentsel dönüşüm, “zaman içinde eskiyen, köhneyen, yıpranan, sağlıksız, yasadışı gelişen ya da potansiyel arsa değeri üstyapı değerinin üzerinde değerlendirilmeyi bekleyen ve yaygın bir yoksunluğun hüküm sürdüğü kent dokusunun, altyapısının sosyal ve ekonomik programlar ile oluşturulup beslendiği bir stratejik yaklaşım içinde günün sosyo-ekonomik ve fiziksel şartlarına uygun olarak değiştirilmesi, geliştirilmesi, yeniden canlandırılması ve bazen de yeniden üretilmesi eylemi” olarak tanımlanabilir” (Özden, 2008: 44).

Kentsel dönüşümle ilgili yapılan tanımların hemen hepsinde eski, yıpranmış yapıların yeniden canlandırılması ve dönüştürülmesine değinilmiştir.

Kentsel dönüşüm kavramını birkaç tanımla sınırlamak mümkün değildir. Kentsel dönüşümle alakalı oldukça fazla tanım yapılmıştır. Bu tanımların hepsinden bahsetmek ve anlatabilmek bir karmaşıklığa sebep olacağından burada yalnızca birkaç önemli tanıma yer verilmiştir.

Kentler tıpkı canlı varlıklar gibi doğan, büyüyen yapıları sürekli değişen toplumsal birimler oldukları için sürekli bir yenilenme içerisindedirler. Başka bir deyişle kentsel gelişimin toplumsal, ekonomik ve mekânsal olarak ele alındığı, sorunlu alanların sağlıklı ve yaşanabilir hale getirilmesi için yıkılıp yeniden

yapılması ya da yapılandırılması için proje üretilmesi ve uygulanmasıdır. Kenti dönüştürme kontrollü yapılan bir iştir. Bu nedenden dolayı değişimler günümüzde kentsel dönüşüm adı altında planlı ve sistemli bir şekilde yürütülmeye çalışılmaktadır. İşte tam bu noktada dönüşümün amacının iyi belirlenmesi önemli bir rol oynamaktadır.

Günümüzde kentsel dönüşüm denilince akla farklı kavramlar da gelmektedir. Kentsel yenileme, yeniden canlandırma, yeniden üretim, yeniden doğuş, yeniden yapılandırma, soylulaştırma gibi. Bu kavramlar geçmişte ve günümüzde zaman zaman kentsel dönüşüm kavramı yerine kullanılmıştır. Bu başlık altında bu kavramlara yer verilecektir.

Kentsel dönüşüm yerine kullanılan kavramlardan olan *kentsel yenileme*; zaman içerisinde eskimiş ve yıpranmış olan kent dokularının, bugünün sosyal ve ekonomik koşullarına uygun olarak değiştirilmesi ya da yenilenmesini sağlayan süreçler olarak tanımlanmıştır (Özden, 2008: 43).

Yeniden canlandırma ise sosyal, kültürel, ekonomik veya fiziki açıdan bir çöküntü süreci yaşayan kentsel alan parçalarının, bu çöküntüye sebebiyet veren durumların ortadan kaldırılarak veya değiştirilerek bu alanın tekrar canlandırılmasıdır (Mazi, 2014: 136).

Kentsel yeniden üretim kavramı daha çok 1990'lı yıllardan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Tamamı ile yok olmuş, bozulmuş, köhnemiş, bu nedenden dolayı çöküntü bölgesi haline gelmiş alanlarda yeni bir dokunun yaratılması ya da var olanın iyileştirilmesi ile bu alanların kente yeniden kazandırılmasını içerir (Kaypak, 2010: 88).

Soylulaştırma ise en kısa anlatımıyla gerilemiş olan eski kent içi mekânlardaki yeni bir sınıfsal ve mekânsal ayrışmayı ifade eder (Uysal, 2006: 80). Aslında soylulaştırma dediğimiz kavram, kent içerisindeki orta ve üst gelir grubuna ait sınıfların, fiziksel müdahale ile yerlerinden edilen düşük gelirli grupların konut alanlarına yerleştirilmeleridir (Sönmez, 2006: 122).

2.2. Kentsel Dönüşümün Ortaya Çıkışı ve İlk Uygulamaları

Kentsel dönüşüm politikaları ilk olarak 19.yy'da Avrupa'da yaşanan kentsel büyüme hareketleri sonucunda, kentsel yenileme yani bazı bölgelerin yıkılıp yeniden yapılması şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu dönemin kentsel dönüşüm süreçleri iki farklı temele dayanmaktadır. Bunlar 1851'de İngiltere'de çıkarılmış olan ve kentsel politikalar üreten Konut Kanunu ve 1851-1873 yılları arasında Fransa'da Paris kenti için yapılan Haussman'ın operasyonlarıdır (Mazı, 2014: 122).

Endüstri Devrimi sonrasında, Avrupa'nın büyük kentlerinde işçi sınıfının içinde bulunduğu insanlık dışı yaşam koşulları, birçok düşünürü ve kent planlayıcısını etkilemiş ve ilk kentsel dönüşüm fikri ortaya çıkmıştır. Zaman içerisinde önceleri ulusal düzeyde olan bu dönüşümler küreselleşen Dünya koşullarında diğer ülkelerde de uygulanmaya başlamıştır (Şişman ve Kibaroglu, 2019).

Avrupa'da kentsel dönüşüm ikinci Dünya Savaşı'nın ardından yıkılan ve bozulan mekânları onarmanın veya yeniden inşa etmenin yanı sıra eskimiş, çöküntüye uğramış, değer yitirmiş yerleşim alanlarının iyileştirilmesi, sağlıklılaştırılması ve yeniden canlandırılması ile yeniden gündeme gelmiştir.

Kentsel dönüşüm ile birlikte kentli insanın, kent mekânı, kent kültürü ve kent yaşamı ile birlikte yeniden yapılandırılması ve kent ekonomisinin çevre ile birlikte canlandırılması amaçlanmaktadır. Amaç sadece mekânı fiziksel olarak değiştirmek değil aynı zamanda o mekânda yaşayan topluluğun da katılımı sağlanarak, kentin yeniden canlandırılması ve küreselleşen, sürekli değişim geçiren dünyada kentlere kendilerine özgü bir yer edindirilmesi hedeflenmektedir.

Ülkemizde, 1950'li yıllarda yaşanan kırdan kente göçe bağlı olarak kentlerimizde birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Kentler bu duruma hazırlıklı olmadığından kentlerde sağlıklı, çarpık bir kentleşme meydana gelmiştir. Bu durumunu yarattığı sağlıklı kent yaşamı insanları olumsuz yönde etkileyince tıpkı Avrupa'da olduğu gibi ülkemizde de birtakım değişimlerin gerektiğine inanan yöneticiler ve kent planlayıcılarını dönüşümün gerekliliği fikrine itmiştir.

Türkiye’de ki kentsel dönüşüm uygulamalarına bakıldığında dönüşümün bir yenileme olarak tanımlandığı ancak zaman içerisindeki uygulamalarda kendi içerisinde farklılaştığı ve yeni boyutlar kazandığı görülür. İlk dönemler yıkıp yapma anlayışı hakimken, daha sonra mevcut dokunun korunarak fiziksel özelliklerinin altyapı getirilerek sağlıklılaştırılması olgusunun hâkim olduğu görülür. Kentsel dönüşüm olgusu Türkiye’de üç dönemde incelenebilir; 1950-1980 arası dönem, 1980-2000 arası dönem ve 2000 sonrası dönem olarak (Mazı, 2014: 124).

2.3. Kentsel Dönüşümü Gerektiren Nedenler

Kentsel dönüşümüne konu olan alanlar veya kentsel dönüşümü gerekli kılan nedenler çeşitlidir; işlevini yitirmiş sanayi alanları, afetler, savaşlar ve terör olayları, büyük yangınlar, salgın hastalıklar, göç, sanayileşme, merkezi iş alanları; yeni cazibe merkezlerinin ortaya çıkması, yeni konut alanlarının açılması gibi nedenlerden dolayı kentsel dönüşüm gereği ortaya çıkmıştır (Genç, 136).

Kentlerin belli alanları birçok iç ve dış etkenler sonucunda çöküntüye uğrayabilir. Çöküntüye uğrayan bu mekânların yıkılıp yerine yeniden yeni yapıların yapılması ve mekânın yenilenmesi başlangıçta en önemli ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel anlamda mekânın yenilenerek tekrar kente kazandırılması, özelde ise bu alanda yaşayanların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi dönüşümü gerektiren en önemli nedenlerdendir (Saraç, 2014: 12).

Kentlerin değişiminde ve dönüşümüne birçok şey etki etmekle beraber en önemli faktör nüfus artışıdır. Nüfus faktörü kentlerde dönüşüm dinamikleri yaratabilmektedir. Nüfusun artışı kadar nüfusun azalması da kentin dönüşüm dinamikleri yaratabilir (Saraç, 2014: 12).

Kentsel dönüşüm, çökme ve bozulma olan kentsel mekânın ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarını kapsamlı ve bütünlük yaklaşımıyla iyileştirmeye yönelik uygulanan strateji ve eylemlerin bütünüdür. Bu nedenle kentsel dönüşüm yeni kentsel alanların planlanması ve geliştirilmesinden çok, var olan kentsel alanların planlanması ve yönetimi ile ilgilidir. Fiziksel manada, kentsel dönüşümden kentsel mekândaki yapılaşmanın veya eskimeye başlayan kentsel dokuların dolayısıyla yapı stokunun dönüştürülmesi de anlaşılabilir. Nüfus hareketlerinin yoğunluğu ve buna bağlı olarak yapıların eskimesi, bazen de deprem

gibi doğal afetle, ekonomik değişmeler, tüketim alışkanlıklarının değişmesinden diğer sosyal ve kültürel değişmelere kadar birçok dış etken nedeniyle kentsel mekânda dönüşüme ihtiyaç duyulur (Çakallı, 2013: 22).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KENTLEŞME VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

1. TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜ ORTAYA ÇIKARAN KOŞULLAR

Kentlerin şu an içerisinde bulunduğu sorunlar yumağı geçmişten gelmektedir. Ülkemizde gelişmekte olan bir ülkedir. Bu sebeple kentlerimiz birçok sorun ile karşı karşıyadır. Bu sorunların başında çarpık kentleşme ve buna bağlı olarak konut sorunu ve gecekondulaşma olgusu gelmektedir. Bu bölümde Türkiye'de kentsel dönüşümü ortaya çıkaran koşullar incelenmiştir.

1.1. Türkiye'de Kentleşme, Konut ve Gecekondulu Sorunu

Kavram olarak gecekondulu, Türkçemize 1940 yıllardan itibaren girmiştir. Gecekondunun farklı çalışmalarda, çeşit çeşit tanımı yapılmıştır. Kentbilim Terimleri Sözlüğündeki tanımına bakılacak olursa; İmar ve yol kurallarına aykırı olarak yapılan aynı zamanda, yapıldığı toprak üzerinde mülkiyet hakkı bulunmayan yoksul ve dar gelirli kişilerce yapılan, gerçek mülk sahibinin bilgisi dışında meydana getirilen barınaklar şeklinde tanımlanır (Keleş, 2016: 539).

Farklı bir tanımda ise gecekondulu, imar yasalarından bağımsız, genelde ilkel, denetimden uzak ve sağlık hizmetlerinden de eksik olarak hızlıca meydana getirilmiş evlere verilen isimdir. Görüldüğü gibi burada gecekondular bir nevi devletin karşılaması gereken konut ihtiyacını karşılamıştır.

Dünya'nın çeşitli ülkelerinde benzer nedenlerle var olmuş bu yapılar, dar gelirli insanların yaşadıkları yerleşim yerlerinden göç ederek yeni bir kentte hayatlarını devam ettirmek için barınabilecekleri, kendi imkânları dâhilindeki araç ve gereçlerle, deyim yerindeyse bir gece de kondurdukları barınaklardır.

Gecekondulu olgusunun Türkiye'de ortaya çıkması yaklaşık olarak 1945 yıllarına dayanır. 1945 tarihinden itibaren ilk birkaç yılda, gecekondulu sayısı 25 bin ile 30 bin arasında değişirken, 5 yıl içerisinde bu sayı o dönemde çıkan 6188 sayılı kanununda etkisi ile iki katından fazla artmıştır. Daha sonraki 30 yıl içerisinde ise, gecekonduların sayısı milyonlarla ifade edilecek şekilde artmıştır (Çakır, 2011: 209-

222). Bu durumun en önemli nedeni şöyle açıklanabilir: *Barınmanın insanlar için temel bir gereksinim olmasıdır.*

Gelir durumu ne olursa olsun insanın başını sokabileceği deyim yerindeyse sıcak bir çatıya ihtiyacı vardır. Ülkemizdeki ciddi gelir dağılımı eşitsizliğini göz önünde bulundurursak herkes aynı oranda konut ihtiyacını karşılayamıyor. İşte tam bu noktada, sosyal devlet ilkesi gereği, devlet bu temel gereksinimini karşılayamayan vatandaşlarına ücretsiz bir şekilde konut sunmalıdır. Zaten bunu başarılı bir şekilde yapamadığı için konut sorunu ortaya çıkmıştır ve gecekondular dediğimiz meskenler var olmuştur. Çıkarılan yasalar insanların bu gereksinimini karşılayamadığı için gecekondular azalması gereken yerde artmıştır.

1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Kentleşme, Konut ve Gecekondular Sorunu

Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal yapısı 16. yy'da doğal enerjiye tabi olan bir yapı ve yol yöntemlerinin sınırlamaları dahilinde teşkilatlanmıştı. Katı sınıfsal bir ayrışma vardır toplum içerisinde. Toplumsal yapı yatay ve düşey olarak iki yönde farklılıklar gösterir. Yatay farklılık millet esaslı birde sultana yakınlık derecelerine göre sınıflanmıştır. Bu sınıflanmış toplumsal yapı mekânsal örgütlenmede de kendini yansıtmıştır (Kıray, 1969).

Bu dönemde Osmanlı nüfusunda hem kentlerde hem de köylerde bir artmış yaşanmıştır. Nüfus bu dönemde 9-11 milyon arasındadır. İstanbul'un nüfusu 400 binlerden 700 binlere yükselmiştir. Artı ürünü denetlemede İstanbul'un üstünlüğü coğrafi konumu nedeniyle artmıştır. Kentler nehir vadilerinde toplanmıştır. Bunun nedeni ise kentlerin hem kervan yolları üzerinde olması hem de suya yakınlıklarıydı. Osmanlı kentleri içinde bulunduğu üretim ilişkilerinin özelliklerine göre artan ürünün kontrol edildiği yerlerdir (Tekeli, 1982: 14).

Osmanlı kentlerinde üretim ve ticaret merkezleri konut alanlarından ayrı farklılaşmış bir merkez konumundadır. Ancak yönetici sınıf için bu durum söz konusu değildir. 16. yy 'da kent merkezlerinde yönetim işleri yer almaz. Kent merkezleri ticaret ve üretim faaliyetleri ile bunların bütünüleyicisi olan işlevlere ayrılmıştır. Kent merkezlerinde yer alan konut alanları mahalleler halinde örgütlenmiştir (Tekeli, 1982: 20).

Bu dönemde sınıfsal farklılıklar çok net bir şekilde göze çarpmaktadır. Örneğin kent içi ulaşımda insanlar tamamen yaya durumunda iken sadece askeri sınıf

üyeleri kent içerisinde hayvana binebilirdi. Bu durum kentlerin mekânsal yayılımını olumsuz şekilde etkilemiştir daha sınırlı bir yayılma söz konusudur. Aynı dönemde kentsel altyapı ve toplumsal yapıların yapılması vakıfların görevi içerisindeydi. Bunlar devletin görevleri arasında yer almaz. Osmanlı kentlerinde imaret sistemi ve kadıya dayanan yönetim biçimi, kentli bilincinin doğmasına olanak vermez, bu kentlerde daha çok mahallilik bilinci hâkimdir (Ortaylı, 1977: 2).

19. yy' a gelindiğinde ise toplumsal tabakalaşmanın tek belirleyicisi mülkiyet servet kavramları olmuştur. Avrupa'da kapitalizmin gelişmesi ve ardından yaşanan sanayi devrimi Osmanlı devleti üzerinde emperyalist bir denetim kurmuştur. Bu durum Osmanlı'nın iç dinamiği ile birleşerek önemli yapısal değişmelere neden olmuştur. Ancak üretim teknolojisinde bir değişiklik meydana gelmemiştir. Artı ürünün denetimi feodal kurumlardan çıkmış piyasa mekanizmasının eline geçmiştir (Tekeli, 1982: 27).

Osmanlı toplumu bu yeni kapitalist sisteme uygun bir kurumsal yapıya sahip değildir. Ancak Tanzimatla birlikte yapılan ıslahatlar, batılı haklar sistemi ve yeni toprak düzeni toplumdaki üretim ilişkilerini toplumun gelişmesi ile uyumlu hale getiriyordu. 19. yy Anadolu için nüfusun tekrar arttığı bir dönemdir. Nüfus bu dönemde 11.5 milyona ulaşmıştır. Nüfusun büyümesinde etkili olan birkaç faktör vardır. Bu faktörlerin en başında kentsel alanda görece olarak sağlık koşullarının iyileştirilmesi gelir. İmparatorluğun kaybettiği topraklardan alınan göçler ve ülkenin dış pazarlara açılması, ulaşım teknolojisinde yaşanan olumlu gelişmeler yüksek oranda kentleşmeyi beraberinde getirmiştir. 16. yy' da Anadolu' da %9 olan kentli nüfus oranı 19. yy' da %25 düzeyine ulaşmıştır. 16.yy'da kervansarayların yerini 19. yy' da istasyon, antrepo, otel almıştır. Bu dönemde kent dokusunun değişimini hızlandıran etken yangındır. İlk imar yasaları olan 1848 tarihli Ebniye ve 1864 tarihli Turuk ve Ebniye ile 1882 Ebniye Kanunu bu dönemde çıkmıştır (Artukmaç, 1969).

1.1.2. Cumhuriyet Döneminde Kentleşme, Konut ve Gecekondu Sorunları

Bu bölümde, Cumhuriyet dönemi kentleşme, konut ve gecekondu sorunları dönemlere ayrılarak incelenmiştir.

1.1.2.1. 1923-1950 Yılları Arası Dönem

Bu dönem, Cumhuriyetin ilan edilmesi ile birlikte ülkemizin hem siyasi olarak hem de ekonomik olarak yeni bir yapılaşmanın içine girdiği bir dönemdir. Bu yeni yapılaşma kapsamında 1930'a kadar, hukuk, siyaset, sosyal ve kültürel alanlarda kapitalizmin yayılmasını hızlandıracak birtakım faaliyetler yapılmıştır. Fakat yapılan tüm bu gelişmeler sadece kentli yaşamını değiştirmekten öteye gidememiştir ve kırdaki yaşayan nüfus bu durumun dışında kalmıştır (Çoban, 2012: 77). Üstelik bu dönemde birde tarım sektöründe ciddi sıkıntılar yaşanmış ve çözümlenmemiştir (Savran, 1992: 51-56).

1923-1950 arası yıllarda İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinin görülmesi nedeniyle nüfus daha çok kırsal alanlarda yoğunur. Kentsel nüfus yoğun olmadığı için kitlesel bir konut ihtiyacı ile karşılaşılmemiştir. Bu koşullar altında, var olan bireysel konut üretimi, büyük ölçüde toplumun konut gereksinmesini karşılamak için yeterli olmuş, kentleşme hızı yüksek olan yeni başkent Ankara dışındaki kentlerde konut sorunu acil olarak ortaya çıkmamıştır (Cantürk, 2016).Ekonominin tarıma dayandığı kırsal nüfus yoğunluğu yaşanan bir dönemdir. Bu nedenle kentleşme seviyesi çok yüksek değildir. Kentleşme seviyesinin düşüklüğü verilerle desteklenecek olursa, 1927'lerde sadece iki kentin nüfusu 100 binin üzerindedir ve yaklaşık 20 yıl içerisinde bu sayı beşe yükselmiştir (İmar ve İskân Bakanlığı, 1973: 6-7). Ankara'nın başkent olması, bu dönemin konut politikasını, memur konutları sorununun çözümüne yöneltmiştir. İlk olarak, 1925 tarihli ve 586 sayılı yasa ile bütün memurlara, konut kooperatifleri kurmaları için, aylıklarının yarısı kadar avans verilmesi olmuştur. (Keleş, 2016: 490). 1926 yılında yeni konut inşaatlarına kredi sağlamak üzere ise Emlak ve Eytam Bankası kurulmuş, Maliye Bakanlığı'na memur konutlarının yaptırılması için yetki veren özel bir yasa çıkarılmış ve İmar Bankası kurulmuş, 1928 yılında da İmar Müdürlüğü kurulmuştur (Cantürk, 2016).

Bu dönemde, Ankara'nın imarı ön plana çıkarılmış, bu kapsamda Ankara kenti üzerinden Cumhuriyet'in modern yüzünü temsil edecek nitelikte bir kent ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Kamu binalarının yapımı ile birlikte, kamuya hizmet verecek olan devlet memurlarının barınma sorununun çözümüne öncelik verilmiştir. Bu dönemde kırsal alanlardaki barınma sorunları öncelikler arasında değildir ve bu alanlarda insanlar kendi çabaları ile barınma ihtiyaçlarını gidermeye çalışmışlardır. Dönem içerisinde devletin sınırlı kaynaklarının daha çok sanayileşme için ayrılmış olduğu görülecektir (Şengül, 2001: 69).

1.1.2.2. 1950- 1980 Yılları Arası Dönem

Bu dönemde savaş koşulları geride kalırken, Türkiye için ekonomik anlamda büyük gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. 1946 yılından 1953 yılına kadar, tarım sektöründe yılda yaklaşık olarak %14.2'lik bir büyüme yaşanırken, diğer sektörler olan sanayi ve hizmet sektöründe bu oranlar daha düşük olmuştur. Yani bu dönemin tarım sektörü için çok verimli geçtiği görülmüştür (Eşiyok, 2004: 20).

Tarım sektörünün bu büyümesi, Avrupa ve ABD'den alınan yardımlar ile olmuştur. Bu dönemde Amerika'dan gelen Marshall yardımları sayesinde ülkemize ciddi miktarda bir sermaye girişi yaşanmıştır. Bu durum tarımda makineleşmeyi beraberinde getirirken, kırsal yerlerde tarımsal yapılar hızla çözülmeye başlamış ve kırdan kente büyük göç dalgaları yaşanmıştır (Eşiyok, 2004: 20).

Bu dönem, bir yandan Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sırasında savaş tehlikesinden dolayı, sıkı bir tasarruf politikası uyguladığı ardından biriken bu sermayenin savaş sonrasında, sanayi ve hizmet alanlarına aktarılması ve öteki taraftan kırsal nüfusun hızlı bir şekilde kentlere akmasıyla hız kazanmıştır (Kurtuluş, 2013: 206).

Bu göç akımına hazırlıksız yakalanan kentlerde konut sorunu meydana gelmiştir. Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentlere göç eden kırsal nüfusun yarattığı konut ihtiyacı karşısında yetersiz konut üretimi nedeniyle yükselen kiralar ve fiyatlar, bu kentlerin çevrelerinde gecekondu bölgelerinin oluşmasına yol açmıştır. Devletin düşük gelir grubunun konut sorununa getirdiği bir çözüm olmayınca, emekçiler kendi konut sorunlarını kendileri, gecekondu yoluyla çözmüştür (Cantürk, 2016).

Bu durum karşısında konut sorunun çözümüne yönelik olarak devlet bir takım yasal düzenlemeler yapmaya çalışmıştır. İlk olarak 1946 yılında Emlak Kredi Bankası Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunun amacı; konutu olmayan halka uzun vadede düşük faizlerle kredi vererek konut sahibi olmalarını kolaylaştırmaktır. Bu dönemde çıkarılan diğer bir yasa ise; Bina Yapımı Teşvik Kanunu'dur. Bu kanunla, boş arsaların belediyelere devredilmesi ve belediyelerce konutsuz vatandaşlara verilmesi öngörülmüştür. Ancak yasa konut sorununun çözümünde etkili olamamış, dar gelirli ailelerin konut sıkıntısı artmış, gecekondular hızla yayılmıştır (Cantürk, 2016).

Bu dönemin özel koşulları, işçi konutları konusunda da, devletin bir atılımda bulunmasına yol açmıştır. 1945 yılında Çalışma Bakanlığı'nın ve İşçi Sigortaları Kurumu'nun kurulmuş olması ile sigorta primlerinden bir bölümünün konut kredisi olarak işçi konut kooperatiflerine verilmesinin yolu açılmıştır. Bu amaçla, 1949 yılında İhtiyarlık Sigortası Yasası çıkarılmıştır (Keleş, 2016: 491). Ayrıca 1951 yılında Belediye Yasası'nın içeriğinde yapılan 5656 sayılı yasa ile birlikte gelişen değişiklikte, belediyelere konut yapma görevi bir zorunluluk olarak getirilerek, yerel yönetimlerin de yetki ve sorumluluklarının artırılması amaçlanmıştır (Keleş, 2016: 491).

Bu dönem, 1961 Anayasası'nın yürürlükte olduğu bir dönemdir. Bu Anayasanın 49. Maddesi, düşük gelirli ve yoksul kesimin barınma ihtiyacının karşılanmasının devletin bir görevi olduğunu belirtirken, bunu bir ödev olarak devlete yüklemiştir (Keleş, 2016: 492). Ayrıca, bu dönemdeki konut sorunu ilk olarak Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı olmak üzere, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planların da ele alınmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin yaşamış olduğu hızlı kentleşme süreci kent sayılarındaki rakamlara da yansımıştır. 1945'de 66 olan 10 binin üzerinde nüfusa sahip olan kent sayısı 1980'de 330'a ulaşır. Bu dönemin kentleşmesinde belirleyici unsur, kentlerin kendi iç dinamikleri dışında kırsal alanlardan aldıkları göçlerle büyümeleridir (Arslan, 2014).

1.1.2.3. 1980- 2002 Yılları Arası Dönem

1980 yılları Türkiye için önemli olayların yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde yaşanan 1980 darbesi ile ekonomi de büyük bir darbe yaşamıştır. Bunun sonucunda devletin ekonomiye müdahaleci politikalarından vazgeçilerek, ekonomi piyasanın işleyişine bırakılmıştır. 24 Ocak 1980 kararları ile de dışa açık, kapitalist ekonomilerle bütünleşmeyi hedefleyen, neoliberal bir ekonominin temelleri atılmıştır (Çoban, 2012: 91).

Ekonomi de yaşanan bu neoliberal dönüşüm, Şengül 'ün ifadesi ile sermaye birikim süreçlerini ithal ikameci anlayıştan çıkararak sermayenin ikinci çevrimi lehine yeniden tanımlamıştır. Bu çerçevede sanayi yatırımlarından önemli ölçüde vazgeçilirken devlet teşvikiyle ikinci çevrime yönelik ilgi ve yatırım eğilimi güçlendirilmiştir. Bu değişimde büyük kentler devlet ve özel yatırımın ana hedefi haline gelmiştir. Daha önce ihmal edilmiş olan altyapı, ulaşım, konut gibi alanlar yatırımı çekerken orta ve büyük ölçekli sermaye grupları da kentsel alanda elde edilen rantlarının cazibesine kapılarak, 1990'lı yıllarda belirginleşen biçimde kentlere yönelmeye başlamışlardır (Şengül, 2001: 138). Özellikle İstanbul, büyük sermayenin en fazla ilgisini çeken kent olmuştur. 1980'ler boyunca İstanbul'un konut probleminin çözümü, merkezi iktidarın da desteğiyle, piyasanın işleyişine bırakıldığı görülmektedir (Arslan, 2014).

Bu dönemde barınma hakkı 1982 Anayasası ile hukuksal bir zemine kavuşmuştur. 1982 Anayasası'nın 57. Maddesinde; "devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözetleyen bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler" denilmiştir (1982 Anayasası).

Konut yapımında, dönemin bir diğer özelliği ise toplu konut yapımına yönelimdir. Bu dönemin hükümeti, konut politikasında büyük ve düzenli kent parçalarını gerektiren toplu konut politikasını benimseyeceğini açıklayarak bu durumu desteklemiştir (Bayraktar, 2006). Toplu Konut İdaresi (TOKİ) bu dönemde devreye girmiştir, görevi dar gelirli vatandaşlara ucuz konut üretmek olan TOKİ görevini tam anlamıyla yerine getirememiştir. 1984 yılından itibaren konut sayısı hızla artmıştır (Alkan, 1998: 116).

1984 yılında, Türkiye'nin yaşadığı hızlı nüfus artışı, hızlı kentleşme sebebiyle oluşan konut ve yerleşme sorunlarının çözülmesi ve üretimin artırılarak işsizliğin azaltılması amacıyla Genel İdare dışında Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi kurulmuştur. Toplu Konut İdaresi Başkanlığının işlevi Türkiye'de konut üretim sektörünün teşvik edilerek hızlı artan konut talebinin planlı bir şekilde karşılanmasını sağlamak yönünde belirlenmiştir. 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu Toplu Konut İdaresi Başkanlığına özerk ve esnek hareket etme imkânı sağlamıştır. Aynı zamanda, Genel Bütçe dışındaki Toplu Konut Fonu ile de İdare konut uygulamaları için sürekli ve yeterli kaynağa sahip olmuştur (Arslan, 2014).

Konut sorunu, dar gelir gruplarına yeterli miktarda ve standartta konut sağlamaktan çok, yeni ekonomi politikalarından olumsuz etkilenen konut piyasasını canlandırmak olarak algılanmış, konut politikasında dar gelirlilerin konut gereksinmesinin karşılanması önceliği, 1980 sonrası neoliberal ekonomi politikalarına uygun olarak terk edilmiştir. Bu yıllarda eski gecekondu mahalleleri, alt-orta sınıfların yerleşim yerleri haline gelmiştir.

1.1.2.4. 2002'den Günümüze Kadar Olan Dönem

2000'li yıllar, kentleşme ve konut politikası açısından kentsel dönüşüm projelerinin gündeme gelmeye başladığı yıllardır. 1999 depremi ile birlikte gündeme gelen, yapıların dayanaklılığı konusu dönüşümlerin birincil amaçlarını meydana getirmiştir. Bunlara ek olarak gecekondu bölgelerinin ıslahı ve tarihi yerlerin restorasyonu da dönüşüm projelerinin amaçlarından bazıları olmuştur.

Bu döneme damgasını vuran kentsel dönüşüm olgusu, dönemin iktidarı olan AK Parti hükümetinin, konut ve barınma sorununa yönelik uyguladığı bir politikadır. Bu dönüşüm projelerinde anahtar kurum görevi gören TOKİ'ye AK Parti iktidarıyla birlikte olağanüstü yetkiler verilmiştir. Malî kaynak yaratmak ve konut sektörünü kredilerle desteklemek gibi görevleri bulunan TOKİ'ye, 2003 yılında yasada yapılan değişikliklerle yeni yetkiler verilmiş ve mevcut yetkileri genişletilmiştir. Bu yetkiler sıralandığında ilk olarak, devlete ait tüm hazine arazilerini konut yapımında kullanmak amacı ile elde edebilmek gelir. Bireysel olarak toplu konut için kredi vermek, kentsel dönüşüm projelerinde kredi vermek, kentte sosyal ve altyapı ile

alakalı düzenlemeler yapmak ya da bunu başka kurumlar aracılığıyla yaptırmak görevlerinden bazılarıdır (Cantürk, 2016). TOKİ, kendisine sağlanan olağan dışı yetki genişliğiyle kentlerin yapılaşması üzerinde söz ve karar sahibi haline getirilmiştir.

Türkiye’de özellikle ikibinli yılların başlarında kabul gören yerelleşme eğilimleri kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme uygulamalarına da yansımış, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası ve 5393 sayılı Belediye Yasası ile somut düzenlemeler yapılmış ve bu konuda özellikle büyükşehir belediyeleri ve belediyeler yetkilendirilmiştir. Ancak imar, konut, kentsel dönüşüm ve yenileme konularında yaşanmış olan bu yerelleşme eğilimleri, 2010 yılı sonrasındaki yasal ve kurumsal düzenlemelerle birlikte yerini merkezileşme eğilimlerine bırakmıştır. Yeniden merkezileşme olarak da adlandırılan bu dönemle birlikte kentsel alanların yapılandırılması ve imarı konularında yetkilerin de merkezileştiği görülecektir. 2011 yılı Temmuz ayında çıkarılan 644 sayılı KHK ile, dönemin Çevre Orman Bakanlığı ikiye bölünmüş, su ve orman alanında faaliyet gösteren birimler, yeni kurulmuş olan “Orman ve Su İşleri Bakanlığı” çatısı altında toplanırken, çevre alanında faaliyet gösteren diğer birimler ile yine o dönemde kapatılmış olan Bayındırlık Bakanlığı’na bağlı tüm birimler, “Çevre ve Şehircilik Bakanlığı” çatısı altında birleştirilerek, kentsel alanların yapılandırılması ve imarı konularında çok güçlü bir kurumun ortaya çıkması sağlanmıştır. (Orhan, 2014: 53).

Bu yıllarda, hem yasalarla hem de uygulamalarla gecekondular ile bir savaş başlatılmıştır. Türk Ceza Kanunu’nda yapılan düzenlemeler ile gecekondulaşma engellenmek istenirken, bir taraftan da kentsel dönüşüm ve yenilemelerin daha rahat uygulanabilmesini sağlayacak yasal değişiklikler yapılmıştır. Bu dönemde belirgin olarak kentsel dönüşüm yerine de kullanılan soylulaştırma kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu kentsel müdahale biçiminde yoksul kesim, kentsel dönüşüm adı altında yerlerinden edilerek, bu yerlerin üst gelir gruplarına tahsis edilmesi olarak tanımlanabilir.

Kent merkezindeki çöküntü bölgeleri ya da çöküntü bölgesi haline gelme olasılığı olan bölgelerin yüksek yaşam standardına sahip, ekonomik problemi olmayan sınıfların eline geçmesi, söz konusu bölgelerdeki sınıfsal yapının da değişmesi anlamına gelmektedir. Bu durum, kent merkezindeki konut stokunun daha kullanılabilir bir hale gelmesi demektir ve buna bağlı olarak yeni yatırım alanları ortaya çıkmaktadır (Arslan, 2014).

1.2. Ekonomide Dönüşüm: Neo-Liberalleşme ve Kentsel Alanlara Yansımaları

1970'li yılların ikinci yarısından itibaren, dünyanın gelişmiş kapitalist ülkelerinde yani bir diğer ifade ile sanayide ileri seviyede olan tüm ülkelerde, bir ekonomik kriz başlamıştır. Bu ekonomik kriz beraberinde tüm dünyayı etkileyecek olan bir değişim süreci başlatmıştır (Ergun vd., 2015: 40). Bu dönemde dünya ekonomisinde yaşanan küresel gelişmeler, siyaset, toplumsal yaşam, yönetim, kültür vb. boyutlarda kapsamlı dönüşümler yaratmıştır. Yaşanan bu dönüşümler sonucunda, küresel sermaye ulus devlet kavramını zayıflatarak yerele ve kente yönelerek, kendi birikim sürecini başlatmıştır. Bu süreç neoliberal küreselleşme olarak adlandırılmaktadır.

Türkiye'de tam bu dönemlerde siyasi ve ekonomik anlamda keskin değişimler yaşanmıştır. 12 Eylül askeri yönetiminin ardından, ülkemizde neo-liberal politikalar¹ yaygınlık kazanmıştır (Kurtuluş, 2013: 213). 1980'li yılların başından itibaren, büyük kentler merkezi yönetimin aktardığı kaynakların belediyeler aracılığıyla yatırıma dönüştürüldüğü odaklar haline gelmiş ve uzun süre ihmal edilmiş olan kentsel altyapı hizmetleri giderek artmıştır. Kentlere yapılan bu yatırımların büyük bölümü özel sektöre verilen ihaleler yoluyla gerçekleşmiştir. Bu sebeple, kentsel yatırımlar sermayeye kaynak aktarımının önemli bir aracı haline gelmiştir (Şengül, 2001: 88).

Türkiye bu dönemde dışa açılmaya başlamıştır, bu dışa açılım ve ekonomi politikasındaki değişiklikler sermaye piyasalarını oluşturmuştur. Bu dönemde birtakım yasal düzenlemelerle, yerel yönetimlere imar planlamalarında geniş yetkiler verilmiştir. Bu şekilde, serbest piyasa ekonomisinin gerektirdiği adımlar daha hızlı şekilde atılmış olacaktır. Kent merkezlerindeki mülkiyet hakkı bu sayede el değiştirmiştir. Kent merkezleri adeta büyük şirketlerin gökdelenler, alışveriş merkezleri çok katlı konutlar yapmaları için tahsis edilmiştir. Kent merkezlerinde durum böyle iken, kentlerin çeperlerinde ise araziler hızla imara açılmıştır. Çünkü bu araziler için büyük toplu konut projeleri, alışveriş merkezleri, lüks konutlar yapılacaktır (Kurtuluş, 2013)

¹ 24 Ocak Kararları 1980 yılında ülkede liberal ekonomik politikaların uygulanması açısından önem taşımaktadır. 24 Ocak Kararları ithal ikameci sanayileşme stratejisinden ihracatın teşvik edildiği bir kalkınma stratejisine geçişe bağlı olarak, sermayenin birikim sürecini yeniden şekillendirmiştir.

Türkiye’de 1950’li yıllarda yoksul kesimin barınma ihtiyacını karşılayan gecekondu, bu dönemde kentsel dönüşüm adı altında yeniden yapılandırılarak, yoksul kesim ve orta sınıf arasında el değiştirmiştir. Yani kentsel dönüşüm adı altında buradaki yoksul kesim yerinden edilerek kentin başka bölgelerinde yaşamaları sağlanmış, aynı zamanda boşalan bu alanlara lüks konutlar yapılarak yeni kesime satışı yapılmıştır. Sermayenin yeni hareketleri ile birlikte toplumsal sınıflar arasındaki ayrışma iyice belirginleşmiş ve bu konutların yer aldığı mekânlara yansımıştır. Her geçen gün artan kentsel yatırımlar ile birlikte kentin yoksul kesiminin olduğu kadar orta kesimi de bu ayrışmadan etkilenmiştir. Yeni başlayan siteleşme hareketleri ile yeni orta sınıflar oluşmuş ve bu sınıfın kaldığı güvenli siteler ile birlikte bir nevi gettolaşma başlamıştır (Şekercioğlu, 25).

Bu dönem tüm dünyada üretimin kapitalizmin kurallarına göre yeniden biçimlendiği ve kentsel alanların da buna uygun olarak yeniden yapılandığı bir dönem olması itibari ile Türkiye’de de devletin bu duruma uygun olarak kent merkezlerini, doğrudan düzenleme ve müdahalelerle, sermayenin birikim alanı olmasını sağlamıştır. Kentlerin bu yeni duruma evrilmesinin ardından birçok sorunla karşı karşıya kalmaları kaçınılmaz hale gelmiştir. Bir yandan eski gecekondu alanlarına kentsel dönüşüm ile daha çok buna soylulaştırma da denilebilir, orta-üst sınıf yerleşirken, eskiden burada yaşayan yoksul insanlar kentlerin farklı yerlerinde yine böyle alanlar oluşturmaya başlamışlardır. Bu alanlarda alt yapı, güvenlik, sosyal çevreye uyumsuzluk gibi sorunlar yaşanmaya başlanmıştır (Kurtuluş, 2013: 205).

1.3. İç Göç ve Kentsel Yansımaları

Göç, insanlığın var olduğu günden beri sürekli karşı karşıya geldiğimiz bir olgudur. Göç kavramını değişik formlarda tanımlamak mümkündür: Göç olgusu tanımlanırken, sadece fiziksel olarak bir mekândan başka bir mekâna taşınmak değil de, bu mekânlar arası yer değişikliği sırasında, toplumun siyasi, ekonomik, toplumsal ilişkilerinin de değiştiği bir nüfus hareketi olduğu kabul edilir (Özer, 2004: 11). Dış göç ve iç göç diye ayırım yapılabilir. İç göç aynı ülke içerisinde bir şehirden başka bir şehire yapılan göçtür. Burada şehirlerarası göçler devam ederken, dikkat edilmesi gereken bir konu vardır; bu konu göç eden ve göç edilen kentlerdeki değişimlerdir. Göç ilk bakışta mekânlar arası yer değişimidir. İnsanlar çeşitli nedenlerden dolayı, yaşadıkları mekânlardan başka mekânlara doğru hareket ederler ve buralara

yerleşirler. Bu yerleşimler kalıcı olabileceği gibi geçici de olabilmektedir (Sağlam, 2006: 34).

Türkiye'deki iç göçler kentleşme ile birlikte hız kazanmıştır. Ülkemizde Cumhuriyet döneminde başlayan kentleşme hareketleri, 1950'li yıllarda kırdan kente göçe bağlı olarak hızlanmıştır. Bu yıllarda sanayi sektörü yükselişe geçerken tarım sektörü gerilemeye başlamıştır. Tarımda makineleşmeye bağlı olarak işgücü talebinin azalması, bu sektörde çalışan işgücünün kente göçünü tetiklemiştir (Sakaklı, 2012: 34).

Kentleşme sürecine öncelikle Ankara dâhil olmuştur. Ankara'dan sonra diğer kentlerde ise 1950 yılından daha sonraki yıllarda kentleşme hızı artmıştır. Bu duruma sebep tarımda makineleşme olarak bilinmektedir. Kırlarda artan traktör sayısı insan gücüne ihtiyacın pek kalmamasına sebebiyet verince çoğu insan işsiz kalmıştır (Şahin, 2010: 55). Bu duruma baktığımızda iç göçün sebebinin ekonomik nedenler olduğu görülür. Türkiye'deki göçlerin daha çok doğudan batıya doğru yapıldığı görülmektedir. Batıya yapılan bu göçlerde, daha çok batıdaki kentlerin fiziksel olanakları etkili olmuştur. İstatistiki rakamlar da iç göçlerin giderek arttığını somut olarak göstermektedir. Örneğin, 1935 yılında doğduğu ilin dışında yaşayan nüfusun genel nüfusa oranı % 6.8'dir. 1950 yılında bu oran % 8.3, 1960'da % 11, 1970'de % 16.3, 1980'de % 21.4, 1990'da ise % 23.5'tir. 1990'dan 2005'e kadar bu sayının % 40'lara ulaşmış olduğunu söylenebilir. Buna göre günümüz Türkiye' sinde her yüz kişinin en az % 40'ı kendi dünyaya geldiği ilin dışında yaşamaktadır (Sağlam, 2006: 38).

Ülkemizde gerçekleşen iç göçlerde, göçe maruz kalan kentte, fiziki yapıda, kentin yönetiminde ve sosyal yapısında birçok olumsuzluk yaşanmıştır. Yaşanan olumsuzlukların başında, barınma ve gecekondü sorunu gelmektedir. Nüfus yoğunluğundan kaynaklı kentlerde konut talebinin artması, bir yandan gecekondü sorunlarına neden olurken, bir yandan da düzensiz ve plansız olarak yeni kentsel alanların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. (Koçak ve Terzi, 2012: 178).

1.4. Kentsel Koruma Alanları ve Kentsel Dönüşüm

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre koruma; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleri olarak tanımlanmaktadır (2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu).

Ülkemizde, yıllar boyunca, tarihi dokunun yoğun olduğu bölgeler olan kent merkezleri, konut kullanımından uzaklaşmalarından itibaren en kötü kullanımlara maruz kalmış, aynı şekilde ticaret ya da küçük sanatlar için inşa edilmiş geleneksel çarşılar giderek işlev değiştirmiş, depolamanın da yaygınlaşmasıyla köhne kent merkezleri ortaya çıkmıştır (Özden, 2008: 288).

Türkiye'de Osmanlı döneminde yangın bölgelerinin yeniden inşası ve bunlara ilişkin yasal düzenlemeler dışında kentsel dönüşüm uygulamalarının öncelikle kültür ve tabiat varlıklarını koruma anlayışı içinde, kentsel sitlere yönelik çalışmalarla başlatıldığı görülmektedir (Genç, 2008).

Kentsel koruma ile ilgili yasal mevzuata baktığımız zaman karşımıza 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çıkmaktadır. Bu Kanun'un amacı; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir (2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu).

2. KENTSEL DÖNÜŞÜM POLİTİKALARI

Bu başlık altında Türkiye'de kentsel dönüşüm politikalarını yönlendiren kurumlarla birlikte kalkınma planlarında ve hükümet programlarında kentsel dönüşüm konusu değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2.1. Türkiye'de Kentsel Dönüşümü Yönlendiren Kurumlar

Türkiye'de kentsel dönüşümü yönlendiren çok sayıda kurum ve kuruluş vardır. Merkezi düzeyde kentsel dönüşümü yönlendiren kurumlar arasında ilk olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı gelmektedir. Ardından Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ile

İmar ve İskân Bakanlığı bulunmaktadır. Yerel düzeyde Belediyeler, Büyükşehir belediyeleri ve diğer kurumlar gelmektedir.

2.1.1. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ)

Türkiye’de kentsel dönüşüm ile ilgili mevzuat çalışmaları çok yakın bir tarih olan 2000’li yıllarla birlikte başlamıştır. Özellikle 2004 yılından sonra yürürlüğe giren yasalar, bunlardan en önemlisi 6306 sayılı Yasa, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile TOKİ’ye önemli yetkiler vermektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 4 Temmuz 2011 tarihinde ve 27984 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanan 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur. Söz konusu Bakanlık, Çevre ve Orman Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’nın tek bir yapı altında toplanması ile kurulmuştur(“Çevre Bakanlığı Tarihçesi”, 2019).

Bakanlığın Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Müdürlüğünün görevli arasında aşağıdaki maddeler yer almaktadır. Bu Müdürlüğün görevi, 775 sayılı yasa da belirtildiği üzere, gecekondular, bölgelerinde ve afet riski altındaki alanlarda, yenileme yapmak, yenileme ve dönüşüm yapılacak olan alanları tespit etmek ve bu işlemlerin nasıl bir seyir içerisinde izleneceğini içeren kuralları belirlemek. Ayrıca dönüşüm yapılan yerlerde mülk sahipleri ile olan ilişkileri düzenlemek, gerekirse kamulaştırma yapmak ve imar hakkı ile ilgili konularda değişimler yapmak. 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 73. maddesi kapsamındaki uygulamalara ilişkin dönüşüm alanı ilanı ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek gibi görevler olarak tanımlanmıştır (5393 Sayılı Kanun).

Dönüşümde yetkili bir diğer kurum ise, TOKİ’dir. Ülkemizde konut yapımı hareketlerinin başlangıcı daha çok büyük depremlerden sonra olmuştur. 1924 yılında Erzurum’da yaşanan büyük deprem sonrası devletin, yapı sektörüne ve konut yapımına fiilen katılması kararlaştırılmıştır (TOKİ Tarihçe, 2019).

1930 yılında çıkarılan Belediyeler Kanunu ile hem sağlıklı konutların yapımı, hem de kamunun konut yapımı amaçlanmıştır ve bu dönemde Ankara Belediyesi işbirliği ile memurlara konut yapımı için Bahçelievler Konut Yapı Kooperatifi kurulmuştur (TOKİ Tarihçe, 2019).

1939 yılında yaşanan ve 120.000'e yakın binanın yıkıldığı, 33.000 insanımızın hayatını kaybettiği Erzincan depremi sonrasında ülkemizde konut ve yerleşim sorunu ciddi olarak sorgulanmaya başlanmış ve 1940'larda, Ankara Saraçoğlu mahallesinin oluşturulması için Emlak ve Eytam Bankası'nın sorumluluğunda Emlak Bank Yapı Ltd. Şti kurularak 450 konut yapılmıştır (TOKİ Tarihçe, 2019). 1980'li yıllara kadar sosyal devlet anlayışı kapsamında planlı kentleşme ve kamunun toplu konut yapımıyla ilgili çeşitli faaliyetler yapılsa da tam anlamıyla başarılı olunamamış ve gecekondulaşma ülkemizin yapısal sorunlarından biri haline gelmiştir (TOKİ Tarihçe, 2019).

TOKİ, 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın talimatları ve 1984 yılında yürürlüğe giren 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile özerk Toplu Konut Fonu'na haiz, Genel İdare dışında Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı adı ile kurulmuştur. Toplu Konut İdaresi, 2002 yılına kadar 19 yılda 43.145 konutu tamamlamış, yaklaşık 950.000 konutu kredilendirmiştir. 58. Hükümetin yürürlüğe koyduğu Acil Eylem Planı çerçevesinde "Planlı Kentleşme ve Konut Seferberliği"nin başlamasıyla TOKİ, yeni bir vizyona kavuşmuştur (TOKİ, Tarihçe).

2002'de Ak Parti'nin iktidara gelmesiyle TOKİ'nin konut ihtiyacının karşılanmasında daha aktif görev alması gerektiği düşünülerek bu kuruma yeni görevler verilmesi kararlaştırılmıştır. TOKİ'ye yeni görevler verilmesinin gerekçeleri arasında TOKİ'nin zaman içerisinde konut üretiminden uzaklaşması ve ülkede konut ihtiyacının giderek artmasının yanı sıra gecekonduların sorununun devam ettiği de bulunmaktadır (Arslan, 2014).

4966 sayılı yasa, TOKİ'nin elindeki kaynakların kullanım alanlarını genişletmiş ve yeni görevler eklemiştir. Bu yeni görevlerden en önemlisi kentsel dönüşüm konusunda belediyelerle işbirliği yaparak ya da tek başına konut piyasasında etkili olmasıdır. Bu durumda TOKİ, gecekondular alanlarındaki kentsel dönüşüm projelerinde yaptığı inşaatları yapım maliyetlerinin altında satma konusunda da yetkili kılınmıştır. 2007 yılında ise; 5609 sayılı yasa ile, 775 sayılı Gecekondular Yasası'nın Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na vermiş olduğu görevler TOKİ'ye devredilmiştir (Keleş, 2016: 436).

2.1.2. İmar ve İskân Bakanlığı

Kentsel dönüşümde yetki sahibi olan bakanlıklardan bir tanesi olan İmar ve İskân Bakanlıdır. 3194 Sayılı İmar Kanunu'nda Bakanlık'ın görevi şöyle belirlenmiştir;

İmar Kanunu'na göre, Bakanlık kendi takdir yetkisine göre, kamuya ait bir alanda veya kamusal yapılarla ilgili yapılacak herhangi bir değişikliği, deprem riski taşınması ve hayati önem arz etmesi sebebi ile plan yapabilir veya var olan planları değiştirebilir. Ayrıca birden fazla belediyeyi ilgilendiren bir yerleşim yeri ile alakalı imar planlarında, o yerleşim yeri ile ilgili belediyeye isterse yetki verebilir isterse kendisi de yapmaya yetkilidir (3194 Sayılı İmar Kanunu).

2011 yılında, 27984 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile, İmar ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın çevre kanadı ile birleştirilerek Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na dönüştürülmüştür (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tarihçe, 2019). Çevre ve Şehircilik Bakanlığı; yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair mevzuatı hazırlamak, kentsel dönüşüm çalışmalarını yürütmek, uygulamaları denetlemek, mesleki hizmetlerin gelişmesini sağlamak, çevre kirliliğini önlemek ve çevremizin ve doğanın korunmasını sağlamak üzere yapılandırılmıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tarihçe, 2019).

2.1.3. Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler, belli erklere ulaşmak, belli ihtiyaçları karşılamak için, toplumların tarihsel gelişimlerine paralel olarak meydana gelmiş birimlerdir (Keleş, 2016: 29). Yerel yönetimler; il, ilçe, köy olarak örgütlenmişlerdir.

Yerel nitelikteki ihtiyaçları karşılayan bu birimlere bazı yasalarla kentsel dönüşümde söz sahibi olabilme yetkisi verilmiştir. Bu yasaların başında 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yönetim Yasası ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu gelmektedir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanununda Büyükşehir belediyeleri kentsel yenileme konusunda yetkilendirilmiştir, Madde 7'de Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve

işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek olarak kentsel yenileme yetkisi verilmiştir (5216 Sayılı Kanun).

5393 Sayılı Belediye Kanunu ile ilk kez belediyelere kentsel dönüşüm konusunda görevler verilmiştir (Serenli, 2013). Kanunun arsa ve konut üretimi başlıklı 69. maddesinde, “Belediye; düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla belediye ve mücavir alan sınırları içinde, özel kanunlarına göre korunması gerekli yerler ile tarım arazileri hariç imarlı ve alt yapı arsalar üretmek; konut, toplu konut yapmak, satmak, kiralamak ve bu amaçlarla arazi satın almak, kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ve bankalarla işbirliği yapmak ve gerektiğinde onlarla ortak projeler gerçekleştirmek yetkisine sahiptir” denilmektedir (Madde 69).

“5393 Sayılı Kanunu’nun 73. Maddesine göre; Belediye, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Kentsel dönüşüm ve gelişim projelerine konu olacak alanlar, meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile ilân edilir. Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında yıkılarak yeniden yapılacak münferit yapılarda ilgili resim ve harçların dörtte biri alınır. Bir yerin kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilân edilebilmesi için; o yerin belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması ve en az elli bin metrekare olması şarttır. Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında bulunan yapıların boşaltılması, yıkımı ve kamulaştırılmasında anlaşma yolu esastır. Kentsel dönüşüm ve gelişim projesi kapsamında bulunan mülk sahipleri tarafından açılacak davalar, mahkemelerde öncelikle görüşülür ve karara bağlanır” (Genç, 2008: 119).

2.1.4. Diğer Kurumlar

Kentsel dönüşüm konusunda yetkili olan diğer kurumlardan biri de Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’dır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) İç İşleri Bakanlığı’na bağlı olarak, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afetlere müdahale edilmesi ve afet sonrasındaki iyileştirme çalışmalarının süratle tamamlanması amacıyla gereken faaliyetlerin planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi ve etkin uygulanması için ülkenin tüm kurum ve kuruluşları arasında işbirliğini sağlayan, çok yönlü, çok aktörlü, bu alanda kaynakların rasyonel kullanılmasını gözeten, faaliyetlerinde disiplinler arası çalışmayı esas alan iş odaklı, esnek ve dinamik yapıda teşkil edilmiş bir kurumdur.

6306 Sayılı Kanun, bu kuruma dönüşüm sürecinde riskli alan ilan edilme noktasında görev vermiştir. Bu görev yasa da şöyle belirtilmektedir; riskli alan ilan edilirken, Bakanlıkça istenecek sair bilgi ve belgeleri, ihtiva edecek şekilde hazırlanmış olan dosyaya istinaden ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenir ve teklif olarak Bakanlar Kuruluna sunulur (6306 Sayılı Kanun).

Kentsel dönüşümü yönlendiren bir diğer kuruluş ise; özel teşebbüslerdir. Kâr amacı gütmek için faaliyetlerini sürdüren özel sektör kuruluşları, başta müteahhitlik firmaları olmak üzere birçok alanda kentsel dönüşüm sürecinde rol almaktadırlar. Kentsel dönüşüm çalışmaları çok büyük maliyetler içerdiğinden dolayı, kamu kurumlarının bu çalışmaları tek başına yapması mümkün değildir. Bu sebeple kentin yenilenmesi için uygulamadaki en önemli aktörlerden birisi de müteahhitlik firmaları olarak ön plana çıkmaktadır (Yılmaz, 2015: 35).

Yukarıdakilere ek olarak bir diğer kurum ise Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'dir. 1960'lı yıllarda çok etkili ve gerekli bir birim olarak Başbakanlığa bağlı kurulmuş olan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT); Kalkınma Planları çerçevesinde tavsiye ve teklifler içeren raporlar hazırlayarak hükümetlere sunmaktadır. Hükümete ekonomik ve toplumsal kalkınma konularında yardımcı olan DPT, konut ve gecekondular gibi sorunlarla, toplumsal gelişmeye ilişkin konularla ilgilenmiştir. DPT 2011 seçimlerinin ardından, yeni oluşturulan Kalkınma Bakanlığı'na bağlanmıştır (Keleş, 2016: 435).

Bir diğer kurum olan, Türkiye Emlak Kredisi Bankası, 1980'li yıllara kadar, ülkemizde konut denilince akla ilk gelen banka olmuştur. 1926 yılında Emlâk ve Eytam Bankası adı ile kurulmuştur. 1946 yılında statüsü ve adı değişmiştir ve Türkiye Emlak Katılım Bankası adını almıştır. Bankanın başlıca görevi; konut sahibi olmayanlar için ucuz konut yaptırmak, bu amaçla ipotek karşılığında konut kredisi vermek, yapı yapıp satmak ve yapı malzemeleri alım satımı ile uğraşmaktır (Keleş, 2016: 442).

2.2. Kalkınma Planlarında Kentsel Dönüşüm

Türkiye, 1960'lı yıllarda yani kentlerde nüfus artışının ve altyapı yetersizliğinin başladığı dönemlerde kalkınmanın planlı yürütülmesi için girişimlerde bulunmuştur. 1963 yılında 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı yürürlüğe girmiştir (Akalin, 2016: 115).

Kalkınma programlarından birinci, ikinci ve üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planları, kentsel dönüşüm adı altında sayılabileceğimiz birtakım konut politikalarını içerisinde barındırır. Birinci, İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planları konut sorununun çözümünü kredi destekleri ile toplu konut üretiminin artırılmasında görmüştür (Akalin, 2016: 115). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda devletin, artan konut ihtiyacının karşılanması için gerekli tedbirleri alması gerektiği üzerine durulmuştur.

1. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, Bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi amacıyla dağınık ve küçük ölçekli köy yerleşme yapısıyla büyük şehir bölgeleri olarak tanımlanan metropoliten bölgeler arasında dengeli gelişme önerileri ortaya konulmuştur. Mekâna bağlı bu sorunlar, doğrudan “şehirleşme” başlığı altında ele alınmamış, “toplum kalkınması (köy kalkınması)” ve “bölge planlaması ve kalkınması” olarak 2 ayrı başlık halinde derlenmiştir (“Kalkınma Planları”, 2019).
2. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nı, birinci plandan ayıran özelliği artık mekânla ilgili konularda alt başlıkların açılıyor olması ve bunların “konut” başlığı altında incelenmeye başlanmasıdır. Özellikle, sanayileşme, şehirleşme ve tarımda modernleşme gelişmenin vazgeçilmez üç unsuru olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, yukarı da bahsedilen gecekondulaşma ilk defa bu planda sorun olarak tanınmış ve çözüm önerisi olarak “Arsa Ofisi'nin kurulması öngörülmüştür (“Kalkınma Planları”, 2019).
3. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, kentsel mekân düzenlemesi ve yönetim konularına yoğunlaşmıştır. Yerel ve merkezi yönetim arasında düşeyde ve yatayda gözlemlenen koordinasyon sorununun çözüm yolları aranmıştır (“Kalkınma Planları”, 2019).
4. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, kentsel mekân yönetimine dair ilkeler ve politikalar geliştirilmesi üzerine vurgu yapılmıştır. Yerel yönetimin uygulama

erklerini güçlendirmek ve kaynak kullanımında merkezi yönetime olan bağımlılığının giderilmesi konularında çözüm önerileri geliştirilmiştir. Bu önerilerin başında nüfusa bağımlı olarak (2.000 kişi alt sınırı) yapay yerleşmelerin ortaya çıkması eleştirilerek, bunun karşısında, kendilerine özgü yapıları olan büyükşehir bölgelerinin mali olanaklar ve öz kaynakları açısından farklı bir bakış açısıyla ele alınması gerekliliği vurgulanmıştır (“Kalkınma Planları”, 2019).

5. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda alınan kararlar ile şehircilik hizmetlerinin ana sorumlusu olarak belediyeler tanımlanmıştır. Ayrıca, gelişme gözlenecek kentler 1965–19752 döneminden hareketle orta ölçekli kentler olarak öngörülmüştür. Buna ek olarak, şehirlerde hizmet standartlarının yükseltilmesine yönelik olarak; büyüme hızı, uzmanlaşma, imar planlarının tamamlanması, tarım arazilerinde yapılaşmanın önüne geçilmesi ve organize sanayi bölgelerinin bütüncül yaklaşımla ele alınması temel ilke kararlar olarak belirlenmiştir (“Kalkınma Planları”, 2019).
6. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın konut ile ilgili düzenlemelerinin yapıldığı bölümde, konutsuz kişiler için yapılan sosyal konutlara ağırlık verilerek ve konut büyüklüklerini düşürerek destek verileceği belirtilmiştir (“Kalkınma Planları”, 2019).
7. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, kentlerin aşırı fiziki büyümesi ve yoğunlaşmasının önlenmesi için alternatif kentsel yerleşmelerin desteklenmesi planlanmaktadır. “Büyük kentlere verilen sanayi teşviklerinin sınırlandırılması, fiziki ve mali teşviklerin diğer yörelere ve orta büyüklükteki kentlere yönlendirilmesi, bu kentlerin konut ve altyapı projeleriyle desteklenmesi politikalarının uygulama alanı sınırlı kalması” bir sorun olarak tespit edilmiş ve bu durumun iyileştirilmesi ile bölgesel eşitsizliklerin ve aşırı kentleşmenin önünde geçilmesi hedeflenmektedir (“Kalkınma Planları”, 2019). Ayrıca tertipleştirici imar yönetmeliklerinde düzenlemeye gidilmesi ve kentleşmenin sağlanmasına yönelik olarak hem eğitim kurumları hem de sivil toplum kuruluşları ile kitle iletişim araçlarının etkin olarak kullanılması uygulamaya yönelik diğer stratejilerdir.

Konut başlığı altında değinilen farklı konular arasında en dikkat çekicisi Toplu Konut İdaresi'ne (TOKİ) yöneltilen eleştiridir. 1984–1994 yılları arasında kredilendirilen konutların ancak %86'sının tamamlandığı ve TOKİ tarafından kredilendirilen konut sayısında bir düşü görüldüğü belirtilmektedir.

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, kaçak yapılaşmanın önlenmesi ana başlığı altında, kaçak yapıların önüne geçilmesi için; “Gecekondu Dönüşüm Projeleri'nin hayata geçirilmesi ve bu projelerin yalnızca mülkiyeti çözen projeler olarak değil, kentin önemli bir bölümünde içinde mimari kaliteyi de sunan “gerçek” kentsel dönüşüm projeleri olarak geliştirilmesi, mevcut kentsel dönüşüm projelerine son verilerek yarışmalarla kentsel mekân kalitesinin artırılması, hazine mülkleri ve orman arazilerinin 49 yıllığına özel şahıslara verilmesinin durdurulması ve öncelikle devletin bu ve benzeri arazilerdeki atıl tesislerini ortadan kaldırarak kentsel dönüşüme öncülük etmesi ve konut hakkının insan hakları çerçevesi içinde değerlendirilerek ucuz ve uzun dönmeli kredi destekleri ile herkesi konuta sahip olmasının önünün açılması önerilmektedir (“Kalkınma Planları”, 2019).

9. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, Kentsel dönüşümle ilgili düzenlemelerin daha çok gündeme geldiği görülür. Kentsel yenileme/dönüşüm başlığında, “önümüzdeki planlama döneminde kentsel dönüşümün en belirgin hedefi sağlıklılaştırma, iyileştirme ve canlandırma olarak belirlenmelidir” denilmektedir (“Kalkınma Planları”, 2019).

10. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, şehir mimarisinin ve peyzajın insan üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak, yapılacak kentsel tasarımların, imar planlarının, toplu konutlar ve kamu binalarının peyzaja, şehrin dokusuna, estetiğine ve kimliğine katkı sağlamasına özen gösterilecek ve kentsel dönüşüm uygulamalarının kültürel kimliğe ve yapıya uygunluğu gözetilecektir denilmiştir (“Kalkınma Planları”, 2019).

2.3. Hükümet Programlarında Kentsel Dönüşüm

Hükümet programları, ülke siyasetinde önemli yere sahip konuların ve bu konular ile ilgili hükümetlerin hedeflerinin ve temel politik yaklaşımlarının açıklandığı belgelerdir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından 1960'lı yıllara kadar kurulan 22 hükümetin programlarında kentsel dönüşüm konusu yer almamıştır. 1980'li yıllardan itibaren ise kentleşme kavramı hükümet programlarında yer almaya başlamıştır. 2002 yılından itibaren kurulan hükümetlerle birlikte kentsel dönüşüm kavramı hükümet programlarında yer almaya başlamıştır. Bu dönemden itibaren kurulan ilk 4 hükümetin programında kentsel dönüşüm şu şekilde yer almıştır; Kentsel dönüşüm projelerini süratle hayata geçirebilmek için ilave düzenlemeler yapılacağı, dönüşümde alt ve orta gelir grubunun konut ihtiyacının karşılanmasına öncelik verileceği söylenmiştir. Ayrıca, dönüşüm ve yenileme projeleriyle tarihi veya geleneksel kent merkezlerinin, özgün kimliğini koruyarak yeniden canlandırılacağı belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2011).

Ayrıca, toplu konut uygulamalarının kapsamı genişletilerek, TOKİ'nin öncelikle nüfus artışının hızlı ve konut fiyatlarının yüksek olduğu şehirlerde alt ve orta gelir grubunun temel konut ihtiyacına yoğunlaşmasının temin edileceği yer almıştır (Resmi Gazete, 2011).

1 Kasım 2015 seçimleri ile birlikte kurulan 64. Hükümet programında kentsel dönüşüm şu şekilde yer almıştır; 64. Hükümet programında, kentsel dönüşüm ve Konut başlığı altında, hükümetin amacının, uzun yıllardır göç, gecekondulaşma, çarpık yapılaşma, kaynak yetersizliği, hukuki sorunlar nedeniyle büyük sıkıntılar yaşayan kentlerimizin “yaşanabilir” ve “marka” şehirler haline getirmek olduğu vurgulanmış ve bu doğrultuda kent estetiğini öne çıkaran uygulamalar yapılacağı belirtilmiştir (64. Hükümet Programı).

Öncelikli olarak, ‘Rekabetçiliği ve Sosyal Uyumu Gözetken Kentsel Dönüşüm Öncelikli Dönüşüm Programı’nın uygulamaya konulacağı belirtilirken bu program doğrultusunda aşağıdaki adımların gerçekleştirileceği vurgulanmıştır (64. Hükümet Programı),

1. Programla imar değişiklikleri ile oluşan değer artışından kamunun pay almasını sağlayacak düzenlemeler yapılacağı. Kentsel dönüşüm alanlarında hakların devredilmesine imkân sağlayacak şekilde Gayrimenkul Sertifikası Modeli geliştirileceği,
2. Altyapılı arsa geliştirme çalışmalarına yönelik olarak yerel yönetimlerin destekleneceği,
3. Şehir merkezinde kalan Küçük Sanayi Sitelerinin(KSS) taşınacağı veya iyileştirileceği,
4. Tarihi şehir merkezlerinin canlandırılmasına yönelik projelere destek verileceği,
5. Afet riski ile karşı karşıya olan kültür varlıklarına ilişkin öncelikli tedbirler alınacağı. Özel mülkiyette olan taşınmaz kültür varlıklarının onarımının ve restorasyonunun destekleneceği,
6. Büyükşehirlerde mahalle bazlı sosyal analizler yapılacağı, dönüşüm alanlarında sosyal uyumun güçlendirilmesi için sosyo-ekonomik ve kültürel etütler gerçekleştirileceği ve alt gelir gruplarının ve yoksul kesimin konut ihtiyacının karşılanmasına yönelik düzenlemeler yapılacağı,
7. Meslek edindirme ve istihdam programları ile sosyal amaçlı kentsel dönüşüm programları arasındaki ilişkinin güçlendirileceği,
8. Kentsel dönüşüm alanlarındaki uygulamaların ülke genelinde önceliklendirilmesi için Kentsel Dönüşüm Alanları Strateji Belgesi'nin hazırlanacağı,
9. Kentsel dönüşümde yeşil bina ve yerleşme uygulamalarının teşvik edileceği, yenilikçi ve çevreye duyarlı ürün ve çözümlerin uluslararası standartlarda yerli üretimine yönelik Ar-Ge ve yatırımlarına destek verileceği,

Afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi çalışmalarında alan içerisinde vakıf kültür varlıklarının bulunması halinde, işbirliği ve koordinasyonla yapıların ihyası ve çevrelerinin açılmasının sağlanacağı, kentsel dönüşüm yapılması şartıyla, izinsiz yapılara elektrik ve su bağlanmasının sağlanacağı gibi bir liste hazırlanmıştır.

3.TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM YASA VE UYGULAMALARI

Bu bölümde kentsel dönüşümle alakalı Türkiye'de çıkarılmış olan yasalar ve dönüşümle ilgili yasal düzenlemeler değerlendirilmiştir.

3.1. Kentsel Dönüşüm Yasaları

Türkiye'de kentsel dönüşüm yasalarının çok uzun bir geçmişi söz konusu değildir. Gerçek anlamda, kentsel dönüşümle ilgili ilk yasal düzenlemeler ikibinli yılların başlarından itibaren gündeme gelmeye başlamıştır. Bu başlık altında kentsel dönüşümle ilgili yasal düzenlemeler irdelenmeye çalışılmıştır.

3.1.1. Kuzey Ankara Giriş Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu

Kentsel dönüşüm kavramı ilk olarak 2004 yılında belli bir alana yönelik olarak “Kuzey Ankara Giriş Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu” ile başlamıştır (Bektaş, 2014: 159). Bu kanun belli bir alan için özel çıkarılmış olup sadece belirli bir bölgeyi kapsamaktadır. Bu Kanunun amacı, kuzey Ankara giriş ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde fiziksel durumun ve çevre görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeni sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesidir (5104 Sayılı Kanun).

Bu kanunla birlikte kentin daha önceki üst ölçekli planları yok sayılmakta ve kanuna göre yapılacak olan planlar geçerli sayılmaktadır (Bektaş, 2014: 159). Kentsel dönüşüm projeleri adına ilk olarak çıkarılan kanun olma özelliği taşıyan bu kanunla ilk defa alana özel çıkarılan bir kanunla, kent planlamalarının önüne geçilebileceği görülmüştür.

3.1.2. 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun

Kentsel dönüşüm ve yenileme konusunda çıkarılmış olan yerel yönetimlere yetki veren diğere bir yasal düzenleme, 16.06.2005 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun’dur. Bu Kanunun amacı (Madde 1):

“Büyükşehir belediyeleri, büyükşehir belediyeleri sınırları içindeki ilçe ve ilk kadem belediyeleri, il, ilçe belediyeleri ve nüfusu 50.000’in üzerindeki belediyelerce ve bu belediyelerin yetki alanı dışında il özel idarelerince, yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır”.

Madde 3’te ise yenileme alanlarına yönelik ifadeler ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda yenileme alanları olarak belirlenen bölgelerde il özel idaresi ve belediye tarafından hazırlanan veya hazırlatılan yenileme projeleri ve uygulamaları ilgili il özel idareleri ve belediyeler eliyle yapılır veya kamu kurum ve kuruluşları veya gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine yaptırılarak uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca bu alanlarda Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ile ortak uygulama yapılabileceği

gibi, TOKİ'ye de uygulama yaptırılabilme gücü verilmiştir. Kanun'da açıkça belirtildiği üzere büyükşehirlerde, büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri büyükşehir olmayan illerde ise il özel idaresi ve alt kademe belediyeleri tarafından tek başına veya müşterek olarak yapılır veya yaptırılır. (5366 Sayılı Kanun).

3.1.3. 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun

Bu Kanunun amacı; afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir (6306 Sayılı Kanun).

Bu Kanunun yayınlanması ile kentsel dönüşüm uygulamalarında riskli yapı, rezerv yapı alanı ve riskli alan kavramlarını literatüre kazandırılmıştır. Tanım olarak “Riskli Alan: Zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşıyan, Bakanlık veya İdare tarafından Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının görüşü de alınarak belirlenen ve Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılan alan”, Rezerv Yapı Alanı: “Bu Kanun uyarınca gerçekleştirilecek uygulamalarda yeni yerleşim alanı olarak kullanılmak üzere TOKİ'nin veya İdarenin talebine bağlı olarak veya resen, Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca belirlenen alanlar “olarak tanımlanmıştır. (Akbıyıklı, Çınar ve Koç, 2017: 124).

2012 yılı mayıs ayında yürürlüğe giren kanun, afet riski taşıyan alanların dönüşümü amacıyla çıkarılmıştır. Kanunun 4. Ve 6. Maddelerinde, riskli yapı ve rezerv alan tanımı yapılmıştır. Bir alanın riskli alan ilan edilebilmesi ise, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının veya İdarelerin (Belediye veya İl Özel İdareleri) belirlediği alanların Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu'nun onayı ile birlikte belirlenmesiyle gerçekleşir (6306 Sayılı Kanun).

Zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebi ile can ve mal kaybına yol açma riski taşıdığı teknik raporlar ile belirlenmiş alanlar, kamu düzeni veya güvenliğinin bozulduğu yerlerde; planlama ve altyapı hizmetlerinin yetersiz olması, imar mevzuatına aykırı yapılaşmanın bulunması veya altyapı veya üstyapıların hasar

gördüğü alanlar, üzerindeki toplam yapı sayısının en az %65'inin imar mevzuatına aykırı olduğu veya sonradan yapı ruhsatı almış olsalar dahi yapı ruhsatı almadan inşa edilmiş yapıların bulunduğu alanlar riskli alan olarak ilan edilebilir (6306 Sayılı Kanun).

3.1.4. 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 73. Madde ve Değişiklikler

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 73. Maddesine göre Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması şarttır. Ancak, kamunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı ilan edilebilmesi ve uygulama yapılabilmesi için ilgili belediyenin talebi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca bu yönde karar alınması şarttır (5393 Sayılı Belediye Kanunu).

“Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilan edilecek alanın; üzerinde yapı olan veya olmayan imarlı veya imarsız alanlar olması, yapı yükseklik ve yoğunluğunun belirlenmesi, alanın büyüklüğünün en az 5 en çok 500 hektar arasında olması, etaplar halinde yapılabilmesi hususlarının takdiri münhasıran belediye meclisinin yetkisindedir. Toplamı 5 hektardan az olmamak kaydı ile proje alanı ile ilişkili birden fazla yer tek bir dönüşüm alanı olarak belirlenebilir. Büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projesi alanı ilan etmeye büyükşehir belediyeleri yetkilidir. Büyükşehir belediye meclisince uygun görülmesi halinde ilçe belediyeleri kendi sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir”.

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 73. Maddesi 2010 yılında değişikliğe uğrayarak güncellenmiştir;

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 17 Haziran 2010 tarihinde kabul edilmiş olan ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 73. Maddesinin değiştirilmesine ilişkin Kanun, çok önemli değişiklikler içermektedir. İlk olarak, Kanun'da kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak belirlenecek alanların, imarlı veya imarsız, üzerinde yapı olan veya olmayan, belediye veya mücavir alan sınırları içindeki yerler

olarak düzenlenmesi, büyükşehir belediyeleri ve diğer belediyelerin yetkisini artırmıştır (5998 Sayılı Kanun).

Bu Kanun'a göre, büyükşehir belediyesi sınırları içinde yer alan ilçe belediyelerinin böyle bir tercihleri olmasa bile, büyükşehir belediyeleri, kendi yetkilerini kullanarak bu alanları tanımlayabileceklerdir. Kanun'da büyükşehir belediyelerine, kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı belirleme yetkilerini verilmesinin yanı sıra, bu alanlarda plan yapma, parselasyon yapma, inşaat ruhsatı ve yapı kullanma izni verme gibi yetkiler tanınmıştır.

Ayrıca Kanun'a göre, 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planlarında veya yerleşimlerin nazım planlarında tarımsal niteliği korunacak alan veya iskân dışı alan olarak tanımlanmış alanlar bile kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak tanımlanabilecektir (5998 Sayılı Kanun).

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun değişik 73. Maddesine göre, kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak belirlenmiş alanlarda, belediye ile anlaşma yapmayan veya belediyece kamulaştırılmasına gerek duyulmayan gayrimenkullerin sahiplerinin, proje alanının herhangi bir bölümünde, parselasyon planı ile kendilerine ayrılan ada ve parsellerde imar haklarını kullanabilecekleri ifade edilmektedir (5998 Sayılı Kanun).

Tüm bunlara ek olarak, yasa da, "kentsel dönüşüm ve gelişme proje alanı" olarak belirlenmiş alanlarda, gecekondulara sahiplerine enkaz ve ağaç bedeli ödeneceği veya belediye imkânları ölçüsünde kentsel dönüşüm ve gelişme proje alanı dışında arsa veya konut satışı yapılabileceği ayrıca "kentsel dönüşüm ve proje gelişme alanı" olarak ilan edilmiş alanlarda, devam eden inşaatlardan projeye uygunluğu belediye tarafından kabul edilenler dışındaki diğer inşaatların, beş yıl süreyle durdurulacağı belirtilmektedir (5988 Sayılı Kanun).

3.2. Kentsel Dönüşümle İlgili Dolaylı Yasal Düzenlemeler

Bu bölümde, kentsel dönüşümle ilgili dolaylı yasal düzenlemelerden bahsedilecektir.

3.2.1. İmar Yasaları

Ülkemizde planlama gündemi, 2000’li yıllardan başlayarak kentsel dönüşüm üzerine odaklanmıştır. 2004 yılından sonra devreye giren yeni yasalar, ülkenin kentsel dönüşüm üzerine olan tüm söylemlerinin değişimine yol açmıştır.

Daha önceki başlıklarda kentsel dönüşümle alakalı doğrudan çıkarılan kanunlar, anlatılmıştır. Dönüşümde dolaylı olarak ilişkili olan yasalardan, 3194 Sayılı İmar Kanunu’nun 1. maddesinde yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak amacıyla düzenlenmiş olduğu belirtilmiştir (Madde 1).

3194 sayılı İmar Kanunu Madde 8’e göre *“belediye sınırları içinde kalan yerlerin nazım ve uygulama imar planlarını yapma görevini ilgili belediyelere, belediye ve mücavir alan dışında kalan yerlerde plan yapma görevini ise ilgili valiliklere vermiştir”* ifadesi İmar Kanununda belirtilmiştir (3194 Sayılı İmar Kanunu).

Kentsel dönüşüm yapılacak yerlerdeki imar planları ile alakalı düzenlemeleri içinde barındıran kanunun 9. Maddesinde Bakanlık gerekli görülen hallerde, kamu yapıları ile ilgili imar planı ve değişikliklerinin, umumi hayata müessir afetler dolayısıyla veya toplu konut uygulaması veya Gecekondu Kanununun uygulanması amacıyla yapılması gereken planların ve plan değişikliklerinin, birden fazla belediyeyi ilgilendiren metropoliten imar planlarının veya içerisinden veya civarından demiryolu veya karayolu geçen, hava meydanı bulunan veya havayolu veya denizyolu bağlantısı bulunan yerlerdeki imar ve yerleşme planlarının tamamını veya bir kısmını, ilgili belediyelere veya diğer idarelere bu yolda bilgi vererek ve gerektiğinde işbirliği sağlayarak yapmaya, yaptırmaya, değiştirmeye ve re'sen onaylamaya yetkilidir ifadesi kullanılmıştır (3194 Sayılı İmar Kanunu).

3.2.2. Gecekondu ve İmar Afları İle İlgili Yasal Düzenlemeler

2981 Sayılı İmar Affı Kanunu, 08.03.1984 tarihinde ve 18335 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun amacı 1. madde de şöyle belirtilmiştir; imar ve gecekondu mevzuatına aykırı olarak inşa edilmiş ve inşa halindeki bütün yapılar hakkında uygulanacak işlemleri düzenlemek ve bu işlemlere

dair müracaat, tespit, değerlendirme, uygulama ve duyuru esaslarını ve ilgili diğer hususları belirlemektir (Madde 1).

Yasanın tespit ve değerlendirme işlemleri başlıklı 8. maddesinde tespit kapsamına, temel inşaatı tamamlanmış veya sömel betonları dökülmüş olmak kaydı ile Hazine, belediye, il özel idarelerine ait veya Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idare etmekte olduğu arsa veya arazilerdeki inşaatına Kanununun 14. maddesinin (f) fıkrasındaki tarihlerden önce başlanmış mesken, kısmen işyeri ve konut olarak kullanılan veya evvelce konut olarak kullanılıp sonra işyerine çevrilen gecekondular ile imar mevzuatına, ruhsat ve eklerine aykırı tüm yapıların dâhil olduğu hükme bağlanmıştır.

Aynı Yasanın 10. maddesinde, bu Kanun hükümlerine göre, Hazine, belediye, il özel idaresine ait veya Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idare ettiği arsa veya araziler üzerinde, gecekondusu sahiplerince yapılmış yapıların, 12. madde hükümlerine göre tespit ettirildikten sonra, kayıt maliki kamu kuruluşunca bu yerin hak sahibine tahsis edileceği ve bu tahsisin yapıldığının tapu sicilinin beyanlar hanesinde gösterilerek ilgisine "Tapu Tahsis Belgesi" verileceği; tapu tahsis belgesinin, ıslah imar planı veya kadastro planları yapıldıktan sonra hak sahiplerine verilecek tapuya esas teşkil edeceği; aynı Yasanın 13. maddesinin 1. fıkrası (b) bendinde; Hazine, belediye, il özel idarelerine ait veya Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idaresinde olan veya bu Kanun uyarınca mülkiyetlerine geçen arsa veya araziler üzerinde ıslah imar planları ile meydana getirilen imar parselleri içinde hak sahiplerine, yapılarının işgal ettiği arazi de dikkate alınarak ıslah imar planında getirilen ölçülere uygun şekilde arsa veya hisse tahsis edileceği; gecekondusu muhafaza edilemeyen hak sahiplerine aynı bölgede veya diğer gecekondusu ıslah veya önleme bölgesinden başka bir arsa veya hisse verileceği; aynı maddenin 2. fıkrasında da, buldukları yerde korunamayan gecekondusu sahiplerinden hak sahibi sıfatı taşıyanlara, bir gecekondusu önleme veya ıslah bölgesinde veya yakın bölgelerde yapılmış ıslah imar planı içinde meydana gelen boş imar parsellerinin müstakil, hisseli veya kat mülkiyeti esasına göre verileceği hükme bağlanmıştır; 14. maddesinde ise bu kanun hükümlerinden yararlanamayacak olan yapılar ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (2981 Sayılı İmar Affı Kanunu).

3.3. Türkiye’de Kentsel Dönüşümle İlgili Bazı Uygulamalar

Ülkemizde özellikle 1980’li yılların başından itibaren uygulanmaya konulan neo-iberal politikalar doğrultusunda, sosyal devlet ilkesinden giderek uzaklaşmakta ve devletin etkin olduğu alanlar özelleştirmelerle birlikte piyasa aktörlerinin eline bırakılmaktadır. Bu durumdan özellikle kentler olumsuz etkilenmiştir. İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere ülkenin genelinde uygulanmaya çalışılan kentsel dönüşüm uygulamaları bu olumsuzluğa bir örnektir (Ergun, 2009: 930). Son yıllarda Türkiye’nin çoğu kentinde uygulama alanı bulan kentsel dönüşüm projelerine bu başlık altında yer verilmiştir.

3.3.1. Ankara Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi

Portakal Çiçeği Vadisi, Çankaya ve Ayrancı bölgeleri içerisinde Cinnah ile Hoşdere arasında kalan 11 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Portakal Çiçeği Kentsel Dönüşüm Projesi’nin amacı, gecekondularla sarılmış vadiyi bunlardan arındırmak ve yaşanılabilir yeşil alan yaratmak olmuştur (Uslu ve Yetim, 2006: 170).

Proje kapsamında uygulanan yöntem, kamulaştırma yapılmadan, proje değerinin arsa sahipleri ile uzlaşma yöntemine dayandırılmıştır. Kamulaştırma sisteminin geçmişteki örneklerde proje süreçlerini uzattığı ve zorlaştırdığı görüldüğü için hukuk sistemine girmeden, imar haklarının toplulaştırılıp, arsa sahipleriyle uzlaşarak projede oluşan değer paylaşımına gidilmiştir (Göksu, 2016).

Portakal Çiçeği Vadisi dönüşüm projesinde, alan düzenlenirken, vadinin %70’inin tüm Ankara halkı tarafından kullanılabilmesi bir yeşil alan olarak ayrılması hedeflenmiştir. Ayrıca, konut, ticaret ve diğer sosyo-kültürel aktiviteler alan içerisinde hiçbir mülkiyet sorunu yaşanmadan yerleştirilmesi amaçlanmıştır (Gökbulut, 1996).

Portakal Çiçeği Vadisi planlama çalışmaları, Ankara’da yaşayan halkın ihtiyaçları ve istekleri göz önünde bulundurularak, çağın gereklerine uygun kentsel bir çevre yaratma amacına yönelik bir çalışma olmuştur. Ancak planlama aşaması bitip uygulama aşamasına geçildiğinde ve uygulama aşaması tamamlandığında, planlama ve uygulama arasında bir takım farklılıklar ortaya çıkmıştır ve hedeflenen bazı amaçlar gerçekleştirilememiştir (Uslu ve Yetim, 2006: 174).

3.3.2. İstanbul'un İlk Kentsel Dönüşüm Projesi: Sulukule Örneği

İstanbul geçmişten günümüze, öncelikle Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan bir köprü durumunda olmasından kaynaklı jeopolitik konumu açısından ve önemli ticaret yollarının kesiştiği bir noktada bulunmasından ötürü göz önünde olan tarihi bir kent olmuştur (Keyder, 1993: 15). Ancak zamanla bu tarihi kentin dokusunda yıpranmalar meydana gelmiştir. Dünya genelinde başlayan dönüşüm sürecinde, İstanbul da kaçınılmaz olarak bu durumdan etkilenmiştir.

Ülkemizde kentsel dönüşüm denilince, yönetim hakkını elinde bulunduran kuvvetlerin, dönüşüm yapılacak kentte yaşayan kentlilerin yerine karar aldığı ve uygulamaya geçtikleri bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Ergun, 2008: 256). Sulukule kentsel dönüşüm projesinde tam olarak karar alma süreci bu şekilde olmuştur. Resmi olarak Neslişah ve Hatice Sultan mahalleri olarak adı geçen Sulukule'de 2006 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Fatih Belediyesi ve TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) ortaklığında bir kentsel dönüşüm projesi hazırlandı. Projenin amacı; sur içinde yer alan iki mahallenin tarihi kent dokusuyla uyumlu, Tarihi Yarımada'nın kentsel ve mimarı mirasına uygun sağlıklı binalarla ve altyapısıyla yenilenmesi olarak duyuruldu (Uysal, 2012: 6).

Fatih semtinin yaklaşık % 40'ının çöküntü alanı olduğu tespit edilerek bunun % 50'lik kısmı Yenileme Alanı kapsamı içine alınarak çalışmalar başlatılmıştır. 2006 yılı Eylül ayında Fatih Belediyesi, Büyük Şehir Belediyesi ve TOKİ ile bir protokol imzalayıp daha önce Yenileme Alanı ilan edilen Sulukule'nin kentsel dönüşümünü resmi hale getirmiştir (Kaban, 2011: 46).

Sulukule kentsel dönüşüm projesi kapsamında, dönüşüm yapılacak olan mahallelerde, fiziksel olarak çöküntü yerlerin oluştuğu, tarihi dokulara sahip binaların yıprandığı ve burada yaşayan insanların sağlıklı bir çevrede yaşamadığı ileri sürülerek dönüşüm yapılmaya karar verilmiştir. Fiziksel olarak çöküntü geçiren bölgeler dışarıdan göçler olarak sosyal anlamda da yeni problemlere neden olmuştur. Ekonomik olarak düşük seviyede bulunan yerleşimciler barınma ihtiyaçlarını karşılama ve kendilerine uygun bir yerleşim yeri oluşturma isteklerinden dolayı tarihi doku tamamen bozulmaya yüz tutmuştur (Kaban, 2011: 45).

Türkiye’de uygulanan ya da uygulanması planlanan kentsel dönüşüm projeleri, genelde yoksul ve marjinal kesimlerin yaşadığı bölgelerde uygulanmaktadır. Bu durum eski sakinlerin yerlerinden edilip yerine üst ve orta sınıfların yerleştirildiği süreçleri beraberinde getirmektedir (Ergun, 2008: 256). Sulukule kentsel dönüşüm projesinde de bu durumdan farksız bir uygulama olmamıştır. Burada yaşayan halkın çoğunluğu çalgıcılık, esnafılık, at arabacılığı ve kunduracılık gibi işlerden para kazanan insanlardır (Bir Gün, 2019).

5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması” kanunun verdiği yetkilere dayanılarak, doğal sit alanı sayılan bu semtte başlayan dönüşüm projesinde Fatih Belediyesi’nin hak sahipleri ile anlaşmasıyla birlikte proje uygulanmaya başlanmıştır. Ancak proje de istenilen sonuç elde edilememiştir. İstanbul’un sağlıksız görünümünü yok etmek amacı ile başlayan bu proje, bilimsel çevrelerden, odalar ve sivil toplum kuruluşları (STK) ve halktan büyük tepki görmüştür (Kaban, 2011).

Sulukule kentsel dönüşüm projesinde, orada yaşayan halkın kültürel kimliği korunmamıştır ve mahallenin asıl sahibi olanlar göç etmek zorunda bırakılmışlardır. Dönüşümden sonra mahalleye yerleşen insanlar değişmiştir. Çünkü Sulukule’nin eski sakinleri, yeni yapılan binaların fiyatlarını karşılamakta güçlük yaşamıştır (Kaban, 2011).

Şekil 1.
Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrası Sulukule

Kaynak: <https://www.google.com/searchq=sulukule+kentsel>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTAKYA METROPOLİTEN ALANI VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

1. ANTAKYA METROPOLİTEN ALANI

Bu bölümde, öncelikle Antakya Metropoliten Alanı tanımlanmış, sınırları ve kapsamı belirtilerek, bu kentsel alanın sorunları irdelenmiştir. Ayrıca alan içerisinde bulunan Hatay Büyükşehir Belediyesi, Antakya Belediyesi ve Defne Belediyesi kentsel dönüşüm projeleri ve yaşanan sorunlar ele alınmıştır.

1.1. Genel Olarak Antakya Metropoliten Alanı

Metropoliten Alanlar genelde, bir merkez anakent ile onu çevreleyen ve onunla ekonomik olarak bütünleşmiş yörekentler (suburbs) ve ilçe yerel yönetimlerinden oluşmaktadır (Frey ve Zimmer, 2001, Aktaran Batman ve Gül, 2013: 9). Metropoliten alanın bir başka tanımı ise; nüfusun yoğun olduğu ve ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan bölgenin merkezi olarak kabul görebilecek kent ya da kentlerin tamamının oluşturduğu bütün olarak tanımlanmaktadır (Görmez, 1993: 19).

“Antakya Metropoliten” alanını tanımlamadan önce genel olarak Hatay ile ilgili bilgi verildikten sonra bu alanı tanımlamak daha doğru olacaktır.

Hatay İli, Türkiye'nin güneyinde 35°52' ve 37°04' kuzey enlemleri ile 35°40' ve 36°35' doğu boylamları arasında yer alır. İlin toprakları, doğu ve güneyde Suriye sınırı, kuzeydoğuda Gaziantep İli, kuzey ve kuzeybatıda Adana İli, batıda ise İskenderun Körfezi ile çevrilidir (“Hatay Genel Bilgiler”, 2019).

Hatay, Türkiye'nin en önemli ve eski yerleşim yerlerinden biridir. Farklı dinlerin ve toplulukların hoşgörü içinde yaşamını sürdürdüğü bir kent merkezi olarak önemli bir tarihi mirasa sahiptir. Ayrı bir devlet iken, 1939'da Türkiye'ye katılan, farklı etnik kökenleri ve farklı dini inanışları olan ve UNESCO barış kenti olarak seçilen bir kenttir (Bulut ve Kara, 2011: 11).

2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı yasa ile Hatay'da Büyükşehir Belediyesi kurulmasının önü açılmış ve 2014'te yapılan yerel seçimlerle birlikte Hatay

Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur. Bu yasa ile birlikte bazı ilçelerin sınırları değiştirilmiş ve 4 yeni ilçe kurulmuştur. Hatay ilçe belediyelerinin sınırı mülki sınır olarak kabul edilmiştir. Hatay İli 15 ilçeden oluşur. Bu ilçeler, Altınözü, Antakya, Arsuz, Belen, Defne, Dörtyol, Erzin, Hassa, İskenderun, Kırıkhan, Kumlu, Payas, Reyhanlı, Samandağ ve Yayladağ'dır. Hatay'ın ilçelerinden en kalabalık nüfus olan Antakya, en az nüfusa sahip olanı ise Kumlu İlçesi'dir ("Hatay Genel Bilgiler", 2019).

"Hatay ilinin merkez ilçesi Antakya, Hatay çöküntü alanının ortasında yer almaktadır. Bu çöküntü alanında, güneybatı ve kuzeydoğu doğrultusunda seyreden aksın üzerinde Samandağ, Antakya ve Kırıkhan ilçe merkezleri bulunmaktadır. Üç ilçe merkezini birbirlerine bağlayan karayolu üzerinde ve çevresinde neredeyse kesintisiz denebilecek bir yerleşim deseni oluşmuştur. Özellikle Antakya ilçe merkezinin yaklaşık olarak ortasında bulunduğu güney-kuzey doğrultusunda 30 kilometrelik bir ana gelişim aksı üzerinde ve güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda 20 kilometrelik tali aks çevresi "Antakya Metropolitan Alanı" olarak tanımlanır" (Adıgüzel, 2011: 63).

Serinyol'dan başlayıp Harbiye' kadar uzanan bu alan da yetkili belediyeler; Hatay Büyükşehir Belediyesi, Antakya Belediyesi ve Defne Belediyesidir. 6360 sayılı yasa ile Büyükşehir Belediyesi kurulmadan önce, bu alanda yaklaşık 21 tane belde belediyesi bulunmaktaydı. Bu durum Antakya Metropolitan alanında çok karmaşık ve parçalı bir yapıya sebebiyet vermektedir. Ancak 6360 sayılı yasa ile bu durum ortadan kalkmıştır (Adıgüzel ve Karakaya, 2017: 37).

Kurulduğu yıllardan şu ana kadar yaklaşık 2300 yıllık bir tarihe sahip olan Antakya şehri, sahip olduğu coğrafi avantajlar neticesinde her dönemde birçok medeniyet için bir cazibe merkezi olmuştur. Şehir, doğal afetlerle, savaşlarla ve salgın hastalıklarla defalarca tahribata uğramasına rağmen sürekli yerleşilen bir alan olarak varlığını günümüze kadar korumuştur. Şehirde hâkimiyet kuran her devlet, daha önceki devletlerden kalan ve büyük ölçüde tahribata uğramış yapıları hem onarma yoluna gitmişler, hem de söz konusu yapılara yenilerini ekleyerek şehrin mekânsal gelişimine katkıda bulunmuşlardır ("Hatay Genel Bilgiler", 2019).

1.2. Antakya Metropolitan Alanının Yönetsel Yapısı

Antakya Metropolitan Alanı'nın yönetsel yapısını incelerken, öncelikle Hatay'ın büyükşehir olmasından önceki yönetsel yapıyı ve Hatay büyükşehir olduktan sonra değişen yönetsel yapıyı anlatmak daha yerinde bir yaklaşım olacaktır.

19. Yüzyılda Halep eyaletine bağlı bir kaza olan Antakya'ya bağlı dört nahiye (Süveydiye, Cebel-i Akra, Kuseyr ve Altınözü) ve 310 köy bulunmaktaydı. Bu yüzyılın sonlarına doğru toplam nüfusunun 23.500 olduğu varsayılmaktadır (Kara, 2005: 98). 7 Temmuz 1939 tarihinde de 3711 sayılı Kanunla Hatay Vilayeti kurulurken, merkez ilçe Antakya ile birlikte toplam 9 ilçesinin olduğu görölmektedir. Bu ilçeler: Antakya, İskenderun, Adana İli'ne bağlıyken Hatay İli'ne bağlanan Dört Yol ve Erzin, Kırıkhan, Yayladağı, Reyhanlı, Belen ve Hassa ilçeleridir. Hatay'ın anavatana katılım sonrasında, 1940 yılında yapılan nüfus sayımından günümüze Antakya metropoliten alanının nüfusunun düzenli bir artış eğilimi içerisinde olduğu görölmektedir. 1940 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, Antakya (merkez) ilçesi, kent nüfusunun toplam nüfus içindeki yeri açısından, Kırıkhan, İskenderun ve Reyhanlı'dan sonra 4. sırada yer almaktadır. Antakya İlçesi içerisinde, 1945 yılında Altınözü, 1948 yılında ise Samandağ ilçeleri kurulmuştur (Adıgüzel, 2011: 579).

Hatay Büyükşehir Belediyesi statüsüne kavuşmadan önce, Antakya Metropoliten alanı dediğimiz bölgede, 21 belde belediyesi ve 70 köy bulunmaktaydı (Adıgüzel ve Tek, 2014: 83). Yani Antakya kentsel alanı yoğun bir şekilde belde belediyeleri ile çevrenmekte idi. Bu durum yönetsel yapı içerisinde birtakım sorunları beraberinde getirmiştir. Daha çok siyasal kaygıların şekillendirdiği bu çok parçalı yapı, Antakya Belediyesi'nin verimli yerel hizmet sunumunu engellediği gibi, çok önemli tarihi, kültürel, doğal, ekonomik vb. zenginlikleri ile eşsiz bir konuma sahip olan Antakya kentsel alanının ciddi kentsel sorunlarla karşı karşıya kalmasına da neden olmuştur (Adıgüzel, 2014: 59). Bu sorunlu yönetsel yapı, 6360 Sayılı yasa ile birlikte son bulmuştur.

Hatay, 6360 Sayılı yasa ile 2014 yılında Büyükşehir Belediyesi statüsüne kavuşmasıyla birlikte, yönetsel yapıdaki bu çokluluk son bulmuştur. İl Özel İdareleri, belde belediyeleri ile köy yönetimleri son bulmuştur. Son durumda Antakya Metropoliten alanında yönetimden sorumlu 3 ilçe yönetimi mevcuttur. Bunlar; Hatay Büyükşehir Belediyesi, Antakya Belediyesi ve Defne Belediyesi'dir.

2. ANTAKYA METROPOLİTEN ALANINDA KENTSEL SORUNLAR VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

Bu bölümde, Antakya Metropoliten Alanında yaşanan kentsel sorunlar ve bu sorunları yok etmek adına yapılan çalışmalar ile bu alanda yapılan veya proje halinde olan kentsel dönüşüm uygulamalarından bahsedilmiştir.

2.1. Antakya Metropoliten Alanında Kentsel Sorunlar

Kentler de tıpkı insanlar gibi doğar, büyür ve gelişirler. Bu süreç içerisinde, kentler yıpranıp birçok değişim içerisine girerken birtakım sorunlarla karşılaşılması kaçınılmazdır.

Antakya kentsel alanı da, yıllarca birçok kültüre beşiklik yapmış, yoğun göç istilasına maruz kalmış bir kent olarak, hem geçmişten gelen hem de günümüzdeki yanlış uygulama ve duyarsızlıklardan dolayı birçok kentsel sorunla karşı karşıya kalmıştır. Kent genel olarak birçok kentsel sorun yaşamaktadır. En önemlisi ise konut ve gecekondular sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.1. Genel Olarak Kentsel Sorunlar

Antakya şehri, Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde bu bölümün de en doğusunda yer alan Hatay ilinin en önemli yerleşmelerinden biridir. Kurulduğu yıllardan şu ana kadar yaklaşık 2300 yıllık bir tarihe sahip olan Antakya şehri, sahip olduğu coğrafi avantajlar neticesinde her dönemde birçok medeniyet için bir cazibe merkezi olmuştur. Şehir, doğal afetlerle, savaşlarla ve salgın hastalıklarla defalarca tahribata uğramasına rağmen sürekli yerleşilen bir alan olarak varlığını günümüze kadar korumuştur. Şehirde hâkimiyet kuran her devlet, daha önceki devletlerden kalan ve büyük ölçüde tahribata uğramış yapıları hem onarma yoluna gitmişler, hem de söz konusu yapılara yenilerini ekleyerek şehrin mekânsal gelişimine katkıda bulunmuşlardır (Dinç, 2015: 260).

Antakya Metropoliten Alanının kentsel anlamda önemli sorunları vardır. Öncelikle bu alanda ciddi anlamda alt yapı sorunları yaşanmaktadır. Kent, planlı, sağlıklı ve sürdürülebilir kentsel alt yapı sisteminden mahrum kalmıştır. Ayrıca bu alan içerisinde, nüfus artışı, çarpık kentleşme, plansızlık, taş ve maden ocaklarının yerleşim birimlerine yakın olması, gecekondulaşma, turistik değerlerin bilinmemesi,

tarımsal kirlilik, biyolojik çeşitliliğin yok olması, katı atık sorunu ve toprak kirliliği, toprak erozyonu ve sel, termik santrallerin yarattığı sorunlar gibi birçok kentsel olumsuzluk vardır.

Ayrıca, ulaşım akslarının yapılaşmayla kesilmesi, yerel yönetimlerin sorunlar karşısında işlevsiz kalması, merkezi yönetimin bu bölgede somut hiçbir proje üretmemesi, dağınık yerleşmeler de bu bölgede yaşanan kentsel sorunlardandır.

Yaşanan bu kentsel sorunlar içerisinde en önemli sorunlardan bir tanesi de Asi nehrinin kente yaydığı kirliliktir. Yaklaşık 380 kilometre uzunluktaki Asi Nehri; Lübnan'dan doğarak yaklaşık 40 km'den sonra Suriye'ye girer. Suriye'de yaklaşık 246 km. ilerledikten sonra ülkemize giriş yapar ve Samandağ İlçesi'nden Akdeniz'e dökülür. Asi kenarlarında, çevre atıklarının mevcut olması ve nehir üzerine kurulu köprü ayaklarının üst yüzeylerinde akıntının getirdiği yığılmış çöpler bulunmaktadır. Ayrıca, Asi Nehrinin il içi ve dışındaki birçok eski yerleşim biriminin içinden geçiyor olması dolayısıyla, içine kaçak bağlantıların da yapıldığı bilinmektedir. Bunlara ilaveten kaynağını Suriye'den alan Asi Nehri yaz aylarında suların tutulması dolayısıyla kimi zaman kuruma noktasına gelmekte ve koku, sivrisinek, görüntü kirliliği gibi sorunlar yaşanmaktadır. Kış aylarında da ise bu durumun tersi, sel ve taşkın riskleri yaşanmakta ve sonuç olarak nehir sularıyla birçok kirletici denize taşınmaktadır (Taşkan, 2016: 49).

2.1.2. Konut ve Gecekondu Sorunu

Antakya kenti, coğrafi konumu, ılıman iklimi ve bereketli ova topraklara sahip olması nedeniyle tarihin her döneminde pek çok medeniyet tarafından yerleşim yeri olarak tercih edilmiştir. Ancak kentte yaşanan büyük depremler ve sonrasında gelen çarpık kentleşme günümüzde sivil mimari ve tarihî dokunun zarar görmesine neden olmuştur.

Kentlerin gelişiminde, o kentte uygulanacak olan imar planları çok önemli bir yere sahiptir. Kentin ilk imar planı 1948 yılında dönemin mimarlarından Asım Kömürcüoğlu tarafından hazırlanmıştır. İkinci imar planı ise 1957 yılında mimar Gündüz Özdeş tarafından hazırlanmıştır. Bu imar planına göre Antakya şehrinin Asi Nehri'nin batı yakası boyunca, kuzeydoğuya doğru Reyhanlı istikameti yönünde ve güneybatıya doğru Harbiye istikameti yönünde büyümesi ve gelişimi planlanmıştır.

Bu plan dâhilinde şehrin kuzeydoğusunda eski kent dokusunun bittiği alanda o yıllarda bahçelerin yer aldığı geniş düzlük sahalar şehirlerarası otobüs terminaline ve sanayi alanlarına ayrılmıştır. Antakya eski devlet hastanesi ile doğum evinin gelişmesi ve bu alanlardaki konutlaşmanın hız kazanması yine 1957 İmar Planı'nda belirtilmiştir (Mersinligil ve Erişen, 1997: 154).

Kent, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren tarihî çağlardaki kadar hızlı olmasa da özellikle 1960'lı yıllardan sonra hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Kentte hem doğum oranlarının yüksek oluşu hem de yaşanan iç göç ve dış göçlerle birlikte nüfus artmıştır.

1960 yılı ve sonrasında, bu kent için hazırlanan imar planlarının yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Zaten hali hazırda bulunan bu imar planlarına yeterine uyulmamıştır. Kentte kaçak yapılaşma yani gecekondulaşma bu yıllarda başlamıştır. Kaçak yapılaşmanın önüne geçmek amacı ile Antakya Belediyesi 775 sayılı "Gecekondu Kanununa" göre gecekondu önleme bölgeleri oluşturmuştur. Gelişme alanlarındaki önleme bölgelerinde ise toplu konut uygulamaları çözüm olarak uygulanmaya başlanmıştır (Ömeroğlu, 2006: 70).

Ancak günümüzde, Antakya metropoliten alanı sınırları içerisinde, özellikle Suriye kaynaklı göçlerle birlikte kaçak yapılaşma artarak devam etmiştir ve şehrin bu bölgeleri büyük sorunlar yaratmaktadır.

2.2. Antakya Metropoliten Alanında Kentsel Dönüşüm

Antakya Metropoliten Alanında kentsel dönüşüm yapmaya yetkili birimler; Hatay Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere, Antakya Belediyesi ve Defne Belediye'sidir. Bu bölümde, dönüşümde yetkili olan bu birimlerin kentsel dönüşüm projeleri ve yaşadıkları sorunlar incelenmiştir.

2.2.1. Hatay Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Sorunlar

Hatay Büyükşehir Belediyesi, 6360 sayılı yasa doğrultusunda kurulması ile birlikte başta imar, çevre, ulaşım ve ruhsat işlemleri olmak üzere büyükşehir belediyelerinin her konuda görev, yetki ve sorumlulukları genişlemiştir.

Büyükşehir Belediyesinde kentsel dönüşümden dolayı ve doğrudan sorumlu birimler olarak; İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Kentsel Dönüşüm ve Zemin İnceleme Şube Müdürlüğü gösterilebilir. Ancak Hatay Büyükşehir Belediyesinin kentte uyguladığı bir dönüşüm projesi bulunmamaktadır.

2.2.2. Antakya Belediyesi Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Sorunlar

Antakya Belediye'sinde kentsel dönüşümden sorumlu birimler; İmar ve Şehircilik Müdürlüğü ile Kentsel Dönüşüm Müdürlüğüdür. Antakya Belediyesi'nin Emek ve Aksaray mahallelerini kapsayan kentsel dönüşüm projesi mevcuttur. Bu mahallelerde gecekondulaşmadan dolayı büyük sıkıntılar yaşanmaktadır.

Emek ve Aksaray mahallesinde yapılması planlanan dönüşüm için, 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" kapsamında yaklaşık 35 hektarlık alan, 25.06.2013 tarihli ve 28688 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak Bakanlar Kurulu Kararı ile Riskli Alan" ilan edilmiştir. İmar Planı kapsamında proje detayları aşağıdaki gibidir (Gündoğdu, 2019a).

Şekil 2.

Kentsel Dönüşüm Alanı Olarak Belirlenen Emek ve Aksaray Mahalleleri

Kaynak: <https://www.google.com/search?q=emek+ve+aksaray+mahalleleri>

Mevcut durumda 1 adet okul alanı bulunmakta olup, proje ile söz konusu alanda eğitim imkânlarını arttırmak ve erişimi kolaylaştırmak amacıyla öğrenci servis alanının da içerisinde bulunduğu bir adet İlkokul ve bir adet Ortaokul alanı planlanmıştır.

Asayiş ve güvenliğin kesintisiz olarak sağlanması amacıyla projede bir adet karakol alanı planlanmıştır. Mevcut durumda sağlık tesisi alanı bulunmadığı için, bu projede yaklaşık 1.5 dönüm üzerine kurulmuş bir adet Sağlık Ocağı yapılması planlanmıştır. Ayrıca;

1. Halkın sosyal ve kültürel faaliyetlerini arttırması bir adet Sosyal Tesis Alanı planlanmıştır.

2. Bu mahallelerde, çok sayıda dar ve çıkmaz sokaklar bulunmakta ve halka hizmet verecek kapasitede otopark alanları bulunmamaktadır. Bu kapsamda ulaşımın ve trafiğin daha sağlıklı ve güvenli akışının sağlanması açısından yol ve otopark alanları planlanmıştır.

3. Mevcut durumda yapı olarak eski ve büyüklük açısından yetersiz bir adet cami bulunmakla beraber bunun yerine daha modern aynı anda 5000 kişinin ibadet edebileceği bir adet cami inşa edilmesi planlanmıştır.

4. İnsanların huzurlu ve güvenli bir şekilde oturup sosyal ve kültürel kaynaşmanın oluşturulabileceği bir ortamın eksikliğine istinaden mahalle ölçeğinde cami etrafında 20.000 m²'lik Meydan Tasarımı yapılmıştır.

Projenin başında 1881 olan hak sahibi sayısı süreç içerisinde gerçekleşen veraset intikal vb. işlemler sonucu 2500'e ulaşmıştır. Proje kapsamında değişken konum ve değerlere sahip adalarda, farklı tip ve büyüklüklerde konut kullanımlarına yer verilmiştir. Mevcut durumda ekonomik ve fiziksel ömrünü tamamlamış, düzensiz ve çarpık şekilde konumlanmış 1392 adet yapı (3253 bağımsız bölüm) bulunmaktadır. Proje ile birlikte 14 adet konut adası planlanmıştır. A (2+1) 13 Blok, B (2+1) 14 Blok, C (3+1) 36 Blok, D 15 Blok ve E (1+1) 3 Blok olmak üzere toplamda 81 Blok inşa edilecektir.

Proje alanında yaşayan halkın sosyokültürel, ekonomik durumları ve aile büyüklükleri dikkate alınarak ve daha konforlu ve rahat bir şekilde yaşama imkânı sunmak için;

1. 392 adet 1+1 daire

2. 1709 adet 2+1 daire

3. 1740 adet 3+1 daire

4. 697 adet 4+1 daire olmak üzere toplamda 81 adet konut bloğu içerisine 4538 adet daire yapılacak şekilde projelendirilmiştir.

Mevcut durumda nüfus 13469 kişi iken, projede 15976 kişi olarak önerilmiştir. Otoparklar yürürlükte bulunan kanun ve yönetmeliklere uygun olarak ada içerisinde ve zemin altında düzenlenecektir. Yapılar ada kenarına yerleştirilmiş, orta alan ise yeşil alan olarak değerlendirilerek bu alana çocuk parkı, yürüyüş yolları, oturma alanları düzenlenmiştir.

Ayrıca her adanın uygun olan bloklarında halkın bir araya gelebileceği ve sosyal, kültürel amaçlı kullanabileceği mekânlar tasarlanmıştır. Söz konusu alanda

proje ile İlkokul Alanı, Ortaokul Alanı, Karakol Alanı, Sağlık Tesis Alanı (Sağlık Ocağı), Sosyal Tesis Alanı, Pazar Alanı, Dini Tesis Alanı (Cami) ve Meydan planlanmıştır.

Antakya Belediye'sinin planlamış olduğu bu projeye ilk tepki Antakya Mimarlar Odasından gelmiştir. Proje için rant odaklı, insanların barınma hakkını hiçe sayan, insanları yerlerinden eden ve tarihi değerleri hiçe sayan bir yaklaşım içerisinde bulunulduğu dile getirilerek tepki gösterilmiştir

Projenin başlaması için gerekli olan üçte iki çoğunluk kuralı sağlanamadığı için projede uygulamaya geçilememiştir. Zaten şu an gündemde olan "Yatay Mimari" ye geçiş söylemleri doğrultusunda, bu proje tamamı ile güncellenecektir (Gündoğdu, 2019a).

Şekil 3.

Emek ve Aksaray Mahallesinin Proje Bitimindeki Görüntüsü (a)

Kaynak:<http://www.asigazetesi.com/haber/emek-ve-aksaray-mahallesi-kentsel-donusum-projesi-onaylandi/7918/>

Şekil 4.

Emek ve Aksaray Mahallesinin Proje Bitiminden Sonraki Bir Görüntüsü (b)

Kaynak:<https://www.emlaksayfasi.com.tr/hatay-kentsel-donusum-projeleri/antakya-emek-mahallesi-kentsel-donusum-projesi-h43634.html>

2.2.3. Defne Belediyesi Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Sorunlar

Antakya Metropoliten Alanı içerisinde dönüşüm yapmaya yetkili birimlerden biri olan Defne Belediyesi'nde dönüşümden sorumlu birim İmar ve Şehircilik Müdürlüğü ile Strateji Geliştirme Müdürlüğüdür. Defne Belediye'sinin şu an kentsel dönüşüm adı altında herhangi bir projesi bulunmamaktadır. Ancak belediyenin riskli alan olarak belirlediği 4 alan bulunmaktadır. İlerleyen zamanlarda bu alanlarda dönüşüm yapmayı planladıkları öğrenilmiştir (Gündoğdu, 2019b).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANTAKYA METROPOLİTEN ALANINDA KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Bu bölümde, Antakya Metropoliten alanında yerel düzeyde kentsel sorunların çözümü konusunda sorumlulukları olan Hatay Büyükşehir Belediyesi, Defne Belediyesi ve Antakya Belediyesi ile Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü'nde çalışan ilgili uzman kişilere ve ayrıca konuyla ilgili sivil toplum örgütleri yöneticilerine yönelik olarak yapılmış olan görüşmeleri kapsayan alan araştırmasının değerlendirilmesi yapılmıştır.

1. ALAN ARAŞTIRMASININ KONUSU VE ÖNEMİ

1950'li yıllarla birlikte hız kazanan kırdan kente göç sürecinde göç alan kentler birtakım değişiklikler yaşayarak yeniden biçimlenmiştir. Bu yeniden biçimlenme, kontrolsüz ve plansız gerçekleşerek, bazı kentsel sorunlara yol açmıştır. Bu plansız ve kontrolsüz mekânsal değişim, kentin belirli sınıflarında yani daha çok yoksul kesim üzerinde sağlıksız yaşama ve barınma koşulları yaratmıştır. Kentsel dönüşüm politikalarının amacı, bu alanlarda belirli seviyelerde iyileşme sağlamaktır.

Özellikle 2000'li yıllardan itibaren, kentsel dönüşüm üzerine odaklanılarak birtakım yasalar çıkarılmıştır. Bu yasalar çerçevesinde yapılacak olan dönüşümlerin amacı, sağlıksız yaşam alanlarına dönüşmüş olan kentlerimizin daha yaşanılabilir kentlere dönüştürülmesi, burada yaşayan halkın refahı ve huzurunun en üst seviyeye yükseltilmesidir.

Alan araştırmamızın konusunu, Antakya kentsel alanında yaşanmakta olan kentsel sorunları ve bu sorunlara yönelik olarak geliştirilmiş olan çözüm yöntemleri ve bu bağlamda kentsel alanda uygulanmakta olan kentsel dönüşüm projelerini değerlendirmeye yönelik analizler oluşturmaktadır. Çalışmamızda, Antakya Metropoliten Alanında kentsel dönüşüme yönelik olan alan araştırması bilinçli olarak, halka yönelik olarak değil de kentsel dönüşüm konusunda uzman olan kişilere yönelik olarak yapılmıştır. Bunun nedeni ise, kentsel dönüşüm konusunun teknik bir konu olması ve bu konunun alanında uzman kişilerce tartışılması

gerekliliğidir. Bu nedenle çalışmamızda, kentsel dönüşüm konusunda belli düzeyde bilgi birikimine ve donanımına sahip olduğu düşünülen uzman kişilere yönelik önceden hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış “görüşme kağıdı” yöntemi tercih edilmiştir. Bu kapsamda, tasarlanan evren üzerinden, bu evreni temsil edebileceği düşünülen bir örneklem oluşturulmuş ve bu çerçevede görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2. ALAN ARAŞTIRMASININ EVRENİ VE YÖNTEMİ

Çalışmamızın alan araştırması, Antakya kentsel alanı ile ilgili olması nedeniyle, alan araştırmasının evrenini Antakya kentsel alanındaki kentsel sorunlara hakim, kentsel dönüşüm uygulamalarının içerisinde olan Hatay Büyükşehir Belediyesi, Antakya ve Defne ilçe belediyeleri ile Hatay Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü’nde çalışmakta olan uzman kişiler ve bu konuyla ilgili çalışmalarını bulunan akademisyenler ve kent, kentsel dönüşüm gibi konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin yöneticileri oluşturmaktadır. Alan araştırmamız bu evren bağlamında önceden belirlenmiş ve evreni temsil kabiliyeti yüksek olduğu varsayılan bir örneklem üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Alan araştırmasının konusu ve önemi başlığı altında da belirttiğimiz gibi, “kentsel dönüşüm” konusu teknik bir konu olduğundan dolayı çalışmamızda kentsel dönüşüm konusunda belli düzeyde bilgi birikimine ve donanımına sahip olduğu düşünülen uzman kişilere yönelik önceden yapılandırılmış “görüşme kağıdı” kullanılmıştır. Bu kapsamda, var olan evren üzerinden, bu evreni temsil edebileceği düşünülen bir örneklem oluşturulmuş ve bu çerçevede görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Alan araştırmamız, Hatay Büyükşehir Belediyesi Antakya Belediyesi, Defne Belediyesi, Hatay Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü uzmanlarını ve konu ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri ile akademisyenleri kapsamaktadır. Antakya kentsel alanında kentsel dönüşümle alakalı daha ayrıntılı ve gerçekçi veriler elde edebilmek için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş, araştırma alanının sınırları belirlenmiştir. Bilindiği gibi, nitel araştırmalarda üç tür veri toplama yöntemi vardır; “görüşme”, “gözlem” ve “yazılı doküman ve belgelerin analizi.” Çalışmamızın kuramsal bölümleri yazılı doküman ve belgelerin analizi yöntemi kullanılarak oluşturulurken, alan araştırması bölümünde ise önceden hazırlanmış ve yarı

yapılandırılmış “görüşme kağıdı” kullanılarak görüşmeler yapılmış ve yeni veriler oluşturulmaya çalışılmıştır. Açık uçlu sorular ve esnek bir form örneği eşliğinde, verili kurumlardaki yetkililerle görüşmeler yürütülmüş ve görüşmeler yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleşmiştir. Gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerde notlar alınmak suretiyle ve ses kaydı yapılarak görüşmeler tamamlanmış ve daha sonra elle tutulmuş olan notlar ve kaydedilmiş ses kayıtlarının değerlendirmesi yapılmıştır.

Görüşme kâğıdı, üç bölüm halinde toplamda 20 soru olarak hazırlanmıştır. Bu sorulardan ilk bölümde Türkiye ile alakalı genel sorular bulunmaktadır. İkinci grupta, Hatay İli ile ilgili sorular, üçüncü bölümde ise Antakya metropoliten alanı ile ilgili sorular bulunmakta olup tüm görüşmecilere yöneltilmiştir.

Hatay Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü’nde 6, Hatay Büyükşehir Belediyesi’nde 3, Defne Belediyesi’nde 2, Antakya Belediyesi’nde ise 4 uzman personel ile görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca Hatay İli’nde çevre odaklı sivil toplum örgütlerden 4 yönetici ve Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi’nden ve diğer üniversitelerden bu alanla ilgili çalışmaları bulunan 2 akademisyen ile görüşülmüştür. Toplamda 21 kişi ile görüşme yapılmıştır.

Alan araştırmasının değerlendirildiği bölümde, görüşme sonuçlarının verimli bir şekilde değerlendirilmesi açısından görüşme yapılan uzmanlar, çalışmakta oldukları kurumlar ve birimler göz önünde bulundurularak kodlanmaya, ayrıca bu kodlar da görüşmeciler özelinde numaralandırılmaya çalışılmış, bu kod ve kod numaraları üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kapsamda, görüşme yapılmış olan Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü uzman ve yetkilileri “Ç Grubu” ile, Hatay Büyükşehir Belediyesi’nde çalışan uzmanlar “B Grubu” ile, Antakya Belediyesi’nde çalışan uzmanlar “F Grubu” ile, Defne Belediyesi’nde görevli yetkililer “D Grubu” ile, sivil toplum örgütlerinde görüşme yapılmış kişiler “M Grubu” ile, Akademisyenler ise “A Grubu” ile kodlanmış olup, ayrıca kurumlardaki görüşmeciler özelinde de bu kodlardaki büyük harfler sonlarına rakam getirilmek suretiyle, görüşülen kişi sayısı göz önünde bulundurularak (Örneğin: Ç1, Ç2, Ç3 vb.) kodlanmışlardır.

Tablo 1.

Görüşülen Uzmanlara İlişkin Kurum, Eğitim, Meslek, Cinsiyet Bilgileri

Görüşülen Uzman Kişilerin Kurumları	Eğitim Durumları			Meslekleri					Cinsiyetleri		Topl. Sayı
	Önlisans	Lisans	Lisans Üstü	Müh./Mimar Çevre Müh	Şube Md./Amir	Tekniker	Öğretim Üye./Gör	Şehir Plancısı	Erkek	Kadın	
Hatay Çev. ve Şeh. İl Müd. (Ç Grubu)	1	4	1	2	1	1	-	2	6	-	6
Hatay Büyükşehir. Bel. (B Grubu)	-	3	-	1	-	-	-	2	1	2	3
Antakya Belediyesi(F Grubu)	-	3	1	1	-	-	-	3	2	2	4
Defne Belediyesi(D Grubu)	-	2	-	-	2	-	-	-	2	-	2
Üniversite ve Diğ. (A Grubu)	-	-	2	-	-	-	2	-	2	-	2
Siv. Topl. (M Grubu)	-	4	-	4	-	-	-	-	2	-	4
Toplam											21

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

3. ALAN ARAŞTIRMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde, görüşmelerden elde edilen veriler, sorular temelinde sınıflandırılmış, düzenlenmiş ve kurumsal kodlar göz önünde bulundurularak genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

A. Genel Sorular

Genel sorular, hem Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nde, hem de Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Antakya Belediyesi ile Defne Belediye'sindeki görevli uzmanlara ve yöneticilere ayrıca konuyla ilgili sivil toplum örgütlerindeki uzman kişilere ve akademisyenlere yönelik olarak yöneltilen sorulardan oluşmaktadır. Genel sorular toplamda 21 kişiye yöneltilmiştir.

1. Türkiye'nin en önemli kentsel sorunları nelerdir? İlk üçünü önem sırasına göre sıralayınız.

Yaptığımız görüşmelerde, görüşmecilerin geneli yukarıdaki soruya karşılık olarak, *“Türkiye'nin en önemli kentsel sorunlarının; çarpık kentleşme, gecekondulaşma, alt yapı eksiklikleri, iç ve dış göçlerle birlikte kentlerde artan nüfusun barınma problemlerinden kaynaklanan sorunlar”* olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, M Grubu uzmanları *“Türkiye genelinde başarısız olan imar planlarından dolayı, yaşanılabilir kent olgusundan uzaklaşıldığını bu nedenle de eski mahalle kültüründen uzaklaşıldığını, yeşil alanların ve sosyal donatı alanlarının imar planlarında gösterildiği gibi uygulanmadığını dile getirerek bunların sorunlara yol açtığını”* dile getirmişlerdir. Ayrıca, M Grubu uzmanlarından, M3 ve M4 kodlu uzmanlar *“Türkiye genelinde ruhsatsız, mühendislik hizmeti almamış yapılardan ve imar planlarının düzensiz yapılmasından kaynaklanan kentsel sorunlar yaşandığını”* ifade etmişlerdir. A Grubu uzmanları *“bölgesel gelişmişlik düzeyi farklılıklarının da kentsel sorunlara yol açtığını”* belirtmişlerdir.

Bu soru ile ilgili genel bir sonuç çıkaracak olursak, görüşme yaptığımız uzmanların geneli, *Türkiye'nin en önemli kentsel sorunlarının kontrolsüz nüfus artışından dolayı, kentlerin yoğun baskı altında bir takım alt ve üst yapı sorunlarına yol açtığı ayrıca bu nüfus artışı ile birlikte kentlerde çarpık yapılaşmalar meydana geldiği bununla birlikte Türkiye genelinde gecekondulaşma*

olgusunun ortaya çıktığını ve bu durumu düzeltebilecek uygun imar planlarının var olmadığını” belirtmişlerdir.

2. Türkiye’de konut sorunu ile ilgili çözüm yöntemlerini yeterli buluyor musunuz? Neden?

Yaptığımız görüşmelerde, görüşmecilerin geneli yukarıdaki soruya karşılık olarak, *Türkiye’de konut sorunu ile ilgili uygulanan çözüm yöntemlerini yeterli bulmadıklarını”* dile getirmişlerdir. M Grubu uzmanlarından, M1 kodlu görüşmeci, *“Türkiye’de konut sorununun çözümüne yönelik uygulanan sosyal konut yapımı politikalarının yeterli olmadığını, Sosyal hukuk devletinin gerektirdiği şekilde tüm insanların ucuz ve erişilebilir konut hakkına sahip olması gerekirken, bu konuda merkezi ve yerel yönetimlerin çalışmalarını yeterli bulmadığını”* dile getirmiştir. Ayrıca M2 kodlu görüşmeci, *Türkiye’de konut yapımında söz sahibi olan meslek gruplarının niteliğinin tartışılması gerektiğini, bu meslek gruplarından olan müteahhitlik müessesesinin sorgulanmasını, Avrupa ülkelerinde konut yapımında bu meslek grubunun geri planda olmasına karşılık, ülkemizde neden bu kadar önemli olduğunun sorgulanması gerektiğini dile getirmiştir ve ek olarak inşaat mühendislerinin de yeterliliğinin sorgulanması gerektiğini”* belirtmiştir. M3, M4 ve Ç3 kodlu görüşmeciler ise, *“Türkiye’de düşük gelirli vatandaşlar için bir konut sorunu yaşandığını”* dile getirirken, M3 ve M4 kodlu görüşmeciler, *“Ülkemiz de en büyük konut satımının yabancılara yapıldığını”* ekleyerek, *“bunun ülkemiz açısından ciddi sorunlara yol açacağını”* ifade etmişlerdir. Ayrıca, F4 kodlu görüşmeci, *“Türkiye’de konut stoğu fazlalığı olduğunu”* belirtmiştir.

Ayrıca, Ç1, F1, F2, A1, A2 kodlu görüşmeciler, *“Türkiye’de konut sorunu ile ilgili uygulanan çözüm yöntemlerini, sorunların ertelenmesi olarak gördüklerini ve konut sorununun sadece barınma ile alakalı olmadığını aynı zamanda bu konunun çevre ve şehir şartlarını da ilgilendirdiğini”* dile getirmişlerdir. Bunlara ek olarak A1 kodlu görüşmeci, *“Ülkemizde uygulanan toplu konut yapımı politikalarının, kısa sürede ihtiyaca cevap verse de bölgelerin alt yapı ve ulaşım yapılarına uygun olmadığını, uygulanan dikey yönde mimarinin geri dönülmez sorunlara yol açtığını”* ifade etmiştir. A2 kodlu görüşmeci, *“Türkiye’de uygulanan konut sorunu politikalarının rasyonellikten ve sürdürülebilirlikten uzak olduğunu”* dile getirmiştir.

Bu soru ile ilgili genel bir sonuç çıkaracak olursak, yapılan görüşmeler sonucunda, genellikle tüm uzmanlar, ***“Türkiye’de konut sorunu ile ilgili çözüm yöntemlerini yeterli bulmadıklarını, bu konu da merkezi ve yerel yönetimlerin daha etkili politikalar üretmeleri gerektiğini”*** dile getirmişlerdir.

3. Türkiye’de kentsel dönüşüm düzenlemelerini (yasalar, yönetmelikler) yeterli buluyor musunuz? Neden?

Yaptığımız görüşmelerde, görüşmecilerin geneli yukarıdaki soruya karşılık olarak, *“Türkiye’de kentsel dönüşümü düzenleyen yasaların yetersiz olduğunu, mevcut olan yasal düzenlemelerin ise uygulamada karmaşıklığa sebep olduğunu”* belirtmişlerdir. Görüşmecilerden, F Grubu Uzmanları, *“6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun’da dönüşüme başlanması için riskli ya da rezerv yapı alanında hak sahipleri ile en az üçte iki çoğunlukla anlaşma sağlanması gerekliliği kuralını, bu dönüşüm sürecini uzattığı için, yıkılması gereken alanlarda bu çoğunluk sağlanamadığından dönüşümde gecikmelere sebebiyet verdiğini”* belirtmişlerdir. Ayrıca, F4 kodlu görüşmeci, *“kentsel dönüşüm ile ilgili bir yasa hazırlandığı zaman, bu yasaların daha baştan eksik çıkarıldığını ve tam anlamı ile ihtiyaçlara cevap vermeyecek olan bu yasaların, uygulama sırasında karşılaşılan olumsuzluklara göre yönetmelikler yardımıyla revize edildiğini ve bu durumun olumsuz sonuçlar yarattığını”* ifade etmiştir.

Ayrıca, A1 ve A2 kodlu görüşmeciler, *“özellikle 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nu yetki karmaşasına yol açtığı ve yaptırımların yetersiz olduğunu”* belirterek eleştiri de bulunmuşlardır. B1 kodlu görüşmeci, *“kentsel dönüşüm yasalarının, dönüşümü sadece ekonomik ve yapısal anlamda ele aldığını, bu dönüşümlerin sosyolojik boyutunun yasalarda göz ardı edildiğini ve bu nedenle Türkiye’de başarılı kentsel dönüşüm projelerinin çok az olduğunu”* ifade etmiştir.

Bunlara ek olarak, M1 kodlu görüşmeci, *“Kentsel dönüşüm yasalarının mülkiyet hakkını yok sayan bir karar alma mekânizması üzerinden yürüdüğünü”* dile getirerek *“mevcut yasal düzenlemelerle doğru kentsel dönüşüm uygulamalarının ortaya konulamayacağını”* eklemiştir.

D1 kodlu görüşmeci, “5393 Sayılı Kanunun Belediyelere kentsel dönüşüm yapma yetkisi veren 73. Maddesinin Belediyelere tam olarak yetki vermediğini ve bu yasaların yeterli olmadığı olmadığı için merkezi otoritenin Strateji Eylem Planı geliştirmeye başladığını” ifade etmiştir. Ayrıca D1 kodlu görüşmeci, *Kentsel dönüşüm yasalarının özellikle 6306 Sayılı Kanun ile 5393 Sayılı Belediye Kanununun 73. Maddesi arasındaki kuralların yetki karmaşasına yol açtığını*” belirtmiştir

Yapılan görüşmeler sonucunda, uzmanların geneli **“Türkiye’de kentsel dönüşüm ile ilgili çıkarılan yasaların nitelik olarak gerçekte uygulanabilirlik açısından yeterli olmadığını, aynı zamanda bu yasaların uygulayıcılar arasında yetki karmaşasına sebep olduğunu”** belirtmişlerdir.

4. Türkiye’de kentsel dönüşüm ile ilgili son yasal düzenlemeler merkezi yapıyı güçlendirmektedir ve yereli zayıflatmaktadır. Sizce bu gelişmenin kentsel dönüşüm projeleri üzerinde etkisi olacak mıdır? Neden?

Yapılan görüşmeler sonucunda, yukarıdaki soruya görüşmecilerin geneli, *“Son yasal düzenlemelerin özellikle 6306 Sayılı Yasanın merkezi yapıyı güçlendirdiğini ve bu gelişmenin dönüşüm projeleri üzerinde etkisini gösterdiğini”* belirtmişlerdir.

Görüşmecilerden M1 kodlu görüşmeci, *“Kentsel dönüşümle ilgili çıkarılmış olan yasalardan özellikle 6306 Sayılı Yasa’nın Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na TOKİ vasıtasıyla çok ciddi yetkiler verildiğini bu durumun tekelleşmeye yol açtığını”* ifade ederek, *“Bu yasaların sadece matematiksel sayılar üzerinden dönüşümün yürütülmesine olanak verdiğini ve bu durumun mülkiyet haklarını ciddi anlamda hiçe saydığını”* belirterek, *“Bu yasaların tekelleşmeyi ön plana çıkarmasından çok, uzlaşmayı teşvik edici maddeler içermesi gerektiğini”* belirtmiştir.

Ç1, Ç2, Ç3, Ç5, Ç6, F1, F2, F3, F4 kodlu görüşmeciler, *“Kentsel Dönüşüm yasalarının merkezi yapıyı güçlendirmesinin, kentsel dönüşüm uygulamaları üzerinde olumlu bir etki yaratacağını”*, dile getirmişlerdir. Ayrıca, F4 kodlu görüşmeci, *“Merkezi yapıyı güçlendiren yasal düzenlemelerin, yapılacak olan uygulamalara daha netlik kazandırdığını ve daha kesin sonuçlar elde etmek*

açısından olumlu olduğunu” belirtmiştir. A1 kodlu görüşmeci de “Bu durumun uzun vadede olumlu olacağını, ilerleyen dönemlerde estetik bir görüntü veya bina standartı yakalamak açısından bir başlangıç olabileceğini”, ifade etmiştir.

D1, D2, A2 kodlu görüşmeciler, *“Merkez ve yerelin ihtiyaçlarının farklılıklar gösterdiğini, merkezi yönetimin yerelin ihtiyaçlarını tam anlamı ile bilemeyeceğini”* belirterek, *“Bu yasaların merkezi yapıyı güçlendirmesinin, kentsel dönüşüm uygulamaları açısından olumsuzluk taşıdığını”,* ifade etmişlerdir.

Bu soru ile alakalı genel bir sonuca varacak olursak, Ç Grubu ve F Grubu uzmanlarının geneli, *“Merkezi yapıyı güçlendiren kentsel dönüşüm yasalarının, dönüşüm uygulamalarında olumlu sonuçlar yaratacağını”* dile getirirken, D Grubu, M Grubu ve A Grubu uzmanlarının geneli, *“Bu yasaların merkezi yapıyı güçlendiren tarafının, kentsel dönüşüm uygulamaları üzerinde olumsuz sonuçlar doğuracağını”* belirterek, *“Kentsel dönüşüm uygulamalarında yerel yönetimlerin daha çok söz sahibi olabileceği düzenlemeler yapılması gerektiğini”,* vurgulamışlardır.

5. Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamalarını yeterli buluyor musunuz? Neden?

Yukarıdaki soruya karşılık olarak, görüşmecilerin geneli, *“Türkiye’de yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarının nitelik açısından yeterli olmadığını ve yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarında insani yönün eksik kaldığını”,* ifade etmişlerdir.

Görüşmecilerden, F1, F2, F3 kodlu uzmanlar, *“Kentsel dönüşüm uygulamalarının yavaş ilerlediğini”* belirterek, *“Buna neden olarak, dönüşüm yapılan alanlarda mülk sahiplerinin yeterince ikna edilememesinden kaynaklı insanların bu projeleri aksatmaya çalıştıklarını”,* ifade etmişlerdir.

Ayrıca, M1 kodlu görüşmeci, *“Yapılan bu dönüşüm uygulamalarının çok az bir kısmının iyi örnekler olduğunu, uygulanan ilk dönüşümlerin çok sorunlu olduğunu”,* ifade ederek, *“Uygulama yapılan yerlerde mahalle kültürünün yok*

olduğunu, değişim ile birlikte yüksek katlı binaların oluştuğunu ve bu binalarda yaşayan insanların mutlu olamadığını”, belirtmiştir.

Bunlara ek olarak, Ç1, Ç2, Ç3, kodlu uzmanlar *“Türkiye’de uygulanan kentsel dönüşüm uygulamalarını yerinde uygulamalar olduğunu ancak daha iyi uygulamaların zamanla yapılabileceğini”,* belirtmişlerdir.

D1 ve D2 kodlu uzmanlar ise, *“Genel olarak kentsel dönüşüm uygulamalarını sorunlu bulduklarını”,* ifade ederken, A1 kodlu uzman, *Türkiye’de yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarının tek katlı binaların yıkılıp, yerine karton kutuya benzeyen rengârenk çoklu katlı binalar dikmekten ibaret olduğundan”,* bahsetmiştir.

Ç4, Ç6, F4, M3 ve M4 kodlu görüşmecilerin üzerinde durduğu nokta ise şu olmuştur; *“Türkiye genelinde uygulanan kentsel dönüşüm uygulamalarının yaygın olarak bina bazlı yapıldığı, yapılan bu uygulamaların dönüşümün yapıldığı bölgedeki çevre sorunlarını göz ardı ettiği için olumsuz ve eksik bulduklarını”* belirtirken, *“Uygulanacak projelerin ada ve mahalle bazlı yapılması gerektiğini”* ifade etmişlerdir.

Bu sorudan genel bir sonuç çıkaracak olursak, görüşmecilerin geneli, *“Türkiye’de uygulanan kentsel dönüşüm uygulamalarını yeterli görmediklerini”* ifade etmişlerdir.

6. Türkiye’de ki kentsel dönüşüm uygulamaları hakkında neler düşünüyorsunuz?

Yukarıdaki soruya karşılık olarak, görüşmecilerin geneli, *“Kentsel dönüşüm uygulamalarının amacı dışında uygulandığını ve yerel özelliklerin dikkate alınmadan yapıldığını”,* belirtmişlerdir.

A1 kodlu görüşmeci, *“Türkiye’de uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin Eski Bursa örneğinde olduğu gibi tarihi mirasımıza gölge düşürdüğünü ve yapılan çok katlı binaların kentlerin doğal ve tarihi silüetini bozduğunu”,* ifade ederek, *“böyle dönüşüm yapılmasından ise hiç yapılmamasını tercih ederim”,* demiştir.

Ayrıca, D Grubu, B Grubu, F Grubu ve Ç Grubu uzmanları, *“Türkiye genelinde uygulanan dönüşüm projelerinin, yerel ihtiyaçları göz ardı eden bir tutum içerisinde uygulandığını, dönüşüm projelerinde yerel yönetimlerin daha çok söz sahibi olması gerektiğini”* vurgulamışlardır.

Bu soru hakkında genel bir sonuç çıkaracak olursak, görüşmecilerin geneli, *“Türkiye’de uygulanan dönüşüm projelerinin yerelin ihtiyaçlarına cevap vermediğini, yeni düzenlemeler yapılarak bu durumun ortadan kaldırılması gerektiğini”*, belirtmişlerdir.

7. Genel anlamda TOKİ’nin işlevlerini yeterli görüyor musunuz? Neden?

Yukarıdaki soruya karşılık olarak, görüşmecilerin geneli, Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, F Grubu, M Grubu ve A Grubu uzmanları, *“TOKİ’nin işlevlerini yeterli görmediklerini”*, belirtmişlerdir.

Ayrıca A1 kodlu görüşmeci, *“TOKİ’nin sosyal konut uygulamalarını başarılı bulduğunu ancak amacı düşük gelirli vatandaşlara konut üretmek olan TOKİ’nin, son yıllarda bu amacından saparak, rant eksenli uygulamalar yaptığını”*, ifade etmiştir.

B. Hatay İle İlgili Sorular

Bu başlık altındaki toplam 3 soru, hem Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü’nde, hem de Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Antakya Belediyesi ile Defne Belediye’sindeki görevli uzmanlara ve yöneticilere ayrıca konuyla ilgili sivil toplum örgütlerindeki uzman kişilere ve akademisyenlere yönelik olarak yöneltilen sorulardan oluşmaktadır. Toplamda 21 kişiye yöneltilmiştir.

1. Hatay’ın il düzeyinde en önemli kentsel sorunları nelerdir? İlk üçünü önem sırasına göre sıralayınız.

Yukarıdaki soruya genel olarak, görüşmecilerin çoğu, *“Hatay’ın en önemli kentsel sorunlarının; çarpık yapılaşma, alt yapı ve ulaşımdan kaynaklanan sıkıntılar ile Suriye’den gelen göçle birlikte ortaya çıkan bir takım sorunlar olduğunu”*, belirtmişlerdir.

Ayrıca, F1, F2, F3, kodlu uzmanlar, *“Hatay’ın kentsel sorunlar içerisinde en büyük sıkıntısının bölgenin Sit alanı olmasından kaynaklı yapıların eski olması, kentte ciddi anlamda alt yapı, ulaşım, özellikle toplu taşımada büyük sıkıntılar yaşandığını”*, ifade etmişlerdir. Aynı görüşmeciler, *“Suriye’den Hatay’a göç eden insanların kentte konut kiralarında artışlara sebep olduklarını”*, dile getirerek, *“bu durumdan vatandaşların mağduriyet yaşadıklarını”*, belirtmişlerdir. Ayrıca, *“Hatay’da insanların nefes alabileceği yeşil alan ve sosyal donatı alanlarının eksikliğini de”*, eklemişlerdir. Ayrıca F4 kodlu uzman, *“Hatay’da plansız yapılaşmanın fazla olduğunu, alt yapı ve üst yapı da birtakım sorunlar yaşandığını ve parselizasyon hatalarının var olduğunu”*, dile getirmiştir.

Yukarıdaki cevaplara ek olarak, M3 ve M4 kodlu uzmanlar, *“Hatay’da yaşanan kentsel sorunların Türkiye genelindeki kentlerde yaşanan sorunlardan bağımsız olmadığını”* dile getirirken, *“Hatay’da kaçak binaların fazlalığına”* değinmişlerdir.

Görüşmecilerden, Ç4 kodlu görüşmeci ise yukarıdaki soruya karşılık, *“Hatay’da yaşanan en önemli kentsel sorunun trafik sorunu olduğunu, nüfus yoğunluğundan dolayı binaların iç içe olması ve çevresel atık sorunu yaşandığını”*, dile getirmiştir. Ç6 kodlu uzman ise, *“Hatay’da ulaşım konusunda büyük sorunlar yaşandığını”*, ifade ederken, *“En büyük sorunlardan birinin alternatif yolların eksikliği olduğunu ve park alanlarının azlığı olduğunu”*, ilave etmiştir.

Bu sorudan genel bir sonuç çıkaracak olursak, görüşme yapılan tüm uzmanlara göre, ***“Hatay’ın en önemli kentsel sorunlarının, çarpık yapılaşma, trafik sorunu ve alt yapı ve üst yapı ile alakalı eksiklikleri olduğunu”***, belirtmişlerdir.

2. Antakya metropoliten alanının en önemli kentsel sorunları nelerdir?

Yukarıdaki soruya karşılık olarak görüşme yaptığımız uzmanların geneli, *“Antakya metropoliten alanının en önemli kentsel sorunlarının başında, çevre kirliliği, trafik sorunu, gecekondulaşma, Asi nehrinden kaynaklanan bir takım sorunlar olduğunu”*, sıralamışlardır.

Görüşmecilerden, M1 kodlu görüşmeci, *“Antakya metropoliten alanının en önemli kentsel sorununun yeşil alanlarının eksik olmasını”*, belirterek, örnek olarak,

“kentte Fransızlar’dan kalan Büyük park dışında yeşil alan olmadığını”, ayrıca, “yeşil alanların kafeler tarafından işgal edildiğini”, dile getirmiştir. Ardından, bir diğer sorun olarak, “Bu kentin bir tarihi kent olarak, değerlerinin yeterince korunmadığını ve bu alanda bir kent kimliğinin eksikliğini”, ifade etmiştir. Bu eksikliğin sebebini ise şöyle açıklamıştır; “Hatay 2014 yılında, 6360 Sayılı Kanun ile birlikte Büyükşehir Belediyesi statüsüne kavuşmadan önce, Antakya metropoliten alan diye adlandırdığımız kentsel alanda 15’in üzerinde belde belediyesi olduğunu ve bu belde belediyelerinin, imar haklarını bilinçsiz bir şekilde kullanarak, kentin tarihi kimliğine zarar verdiklerini”, belirtmiştir.

Ayrıca, B1 kodlu görüşmeci, *“Dağ ile ova arasında sıkışmış bu alanın gelişim yönünün sıkıntılı olduğunu ve 1. Dereceden deprem bölgesi olduğu için bir takım sıkıntılar yaşandığını”, dile getirmiştir.*

Bu sorudan genel bir sonuç çıkaracak olursak, Ç Grubu, F Grubu ve A Grubundaki görüşmecilere göre, *“Antakya kentsel alanında en büyük sorun kentte bulunan gecekondular ile şehir içinde yaşanan trafik ve otopark sorunu bununla birlikte kentin yeşil alan eksikliğinin olduğunu”,* belirtmişlerdir. D Grubu ve M Grubundaki görüşmeciler ise, *“Bu alanda yaşanan kentsel sorunların en büyük sebebini 2014 yılından önce kurulmuş olan sayıca fazla belde belediyelerinin bilinçsizce uyguladığı imar planlarıdır”,* demişlerdir.

3. Antakya metropoliten alanında kentsel dönüşüm ihtiyacı var mıdır? Neden?

Yukarıdaki soruya görüşmecilerin geneli, *“Antakya metropoliten alanında kentsel dönüşümün acilen yapılması gerektiğini”,* belirtmişlerdir.

Görüşmecilerden, Ç6 kodlu görüşmeci, *“Antakya metropoliten alanın 1. Dereceden deprem kuşağında yer almasından dolayı büyük risk taşıdığını ve binaların sağlamlılığının tartışılır olmasından dolayı, bu alanın acilen dönüşmesi gerektiğini”,* dile getirmiştir.

Görüşme yapılan tüm Gruplar; Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, F Grubu, M Grubu ve A Grubu uzmanları, *“Antakya metropoliten alanında gecekondulaşmanın ve çarpık yapıların yaygın olmasından dolayı aynı zamanda eski yapı stoğunun*

fazlalığından dolayı, bu alanını kentsel dönüşüme ihtiyacı olduğunu aynı zamanda Antakya kentsel alanının 1. Dereceden deprem kuşağında yer almasından ötürü büyük riskler taşıdığını ”, belirtmişlerdir.

C. Belediyelere, Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü ve Sivil toplum Örgütlerine Yönelik Sorular

Bu başlık altındaki sorular, Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü, Hatay Büyükşehir Belediyesi, Defne Belediyesi ve Antakya Belediyesi’ndeki görevli uzmanlara sorumlu oldukları kentsel alanla alakalı sorulardan oluşmaktadır. Aynı sorular sivil toplum örgütlerine yönelik, yaşadıkları kentsel alan özeli üzerinden yöneltilmiştir. Toplamda 10 soru yöneltilmiştir.

1. Sorumlu olduğunuz kentsel alanın (yaşadığınız kentsel alanın) en önemli kentsel sorunları nelerdir? İlk üçünü sıralayınız.

Hatay Büyükşehir Belediyesi’nde görüşme yaptığımız uzmanlardan, B1 kodlu uzman, *“Sorumlu oldukları kentsel alanda en önemli kentsel sorunların başında, bu bölgede eski yapı stoğunun fazla olması, binaların deniz kumu ile yapılmasından dolayı risk taşıdığını”, ifade etmiştir. Ayrıca, “kentte trafik ile alakalı sıklıklar yaşandığını ve Asi nehrinin çevreye yaydığı kirlilikten dolayı bir takım sıkıntılar yaşandığını”, eklemiştir.*

Antakya Belediyesi’nde görüşme yaptığımız uzmanlardan, F1, F2, F3 kodlu uzmanlar, *“Sorumlu oldukları kentsel alanda, alt yapı, ulaşım ve son yıllarda yaşanan göçlerle özellikle Suriye’den gelen göçle birlikte, kentte bir takım sıkıntılar yaşandığını”, belirtmişlerdir.*

Bunlara ek olarak Defne Belediyesi’nde yaptığımız görüşmelerde, D1 ve D2 kodlu uzmanlar, *“Defne ilçesinde, belirli mahallelerde yapı stoğu fazlası olduğunu ve bazı mahallelerin gecekondulaşma ile karşı karşıya olduklarını ve bunların büyük sorunlar yarattığını”, dile getirmişlerdir.*

Görüşmecilerden, M Grubu Ve A Grubu uzmanları, *“Yaşadıkları kentsel alanda, alt yapı, ulaşım gibi konularda sıkıntılar olduğunu, ayrıca kent kültürünün var olmadığını ve insanların bu durumu umursamadıklarını”, dile getirmişlerdir.*

2. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) konut, barınma, gecekondular sorunu var mıdır? Varsa nedenleri nelerdir?

Yukarıdaki soruya karşılık olarak, tüm görüşmeciler, “*Sorumlu oldukları kentsel alanda ve yaşadıkları kentsel alanda konut, barınma ve gecekondular sorunlarının var olduğunu*”, belirtmişlerdir.

Hatay Büyükşehir Belediyesi’nde görüşme yaptığımız uzmanlar, B1, B2 ve B3 kodlu görüşmeciler, “*Sorumlu oldukları kentsel alanda özellikle, Habibi Neccar Dağı yamacında bir gecekondulaşmanın mevcut olduğunu*”, dile getirmişlerdir.

Antakya Belediyesi’nde görüşme yaptığımız, F1, F2 ve F3 kodlu görüşmeciler ise, “*Antakya Belediyesi sınırları içerisinde, Emek, Aksaray, En sıkıntılı olan Altınçay ve Saraykent mahallelerinde gecekondulaşma olduğunu ve bu mahallelerde ciddi sıkıntılar yaşandığını*”, dile getirerek, “*Bu mahallelerde yaşayan insanların, sosyal anlamda sıkıntılı insanlar olduğunu, bu bölgeye polisin bile zorluklarla girebildiğini*”, ifade etmişlerdir.

Bunlara ek olarak, Defne Belediyesi’nde görüşme yaptığımız uzman kişiler, D1 ve D2 kodlu uzmanlar, “*Defne Belediyesi’ne bağlı Sümerler, Turunçlu, Elektrik, Armutlu ve Gümüşgöze mahallelerinde riskli yapıların çok olduğunu*”, belirtmişlerdir.

Ayrıca, görüşme yaptığımız M3 ve M4 kodlu görüşmeciler, “*yaşadıkları kentsel alanda konut fazlalığının olduğunu ve 2001 yılından beri yapılan yaklaşık 2000-3000 konutun satılmadığını*”, dile getirirken, “*bu durumun sebebinin alım gücü ile ilişkili olduğunu ve insanların bu binaları satın alacak alım gücüne sahip olmadıklarını*”, göstermişlerdir.

Görüşmecilerden, Ç5 kodlu görüşmeci, “*sorumlu oldukları kentsel alanda konut kiralarının yüksek olduğunu ve sağlam konut bulmakta güçlükler yaşandığını*”, ifade etmiştir. Ayrıca Ç6 kodlu görüşmeci ise, “*sorumlu oldukları kentsel alanda bir konut sorununun var olduğunu ancak bu sorunu alt gelirli gruplar içinde yaşandığını*”, belirtmiştir.

3. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) kentsel dönüşüme ihtiyaç var mıdır? Neden?

Yukarıdaki soruya karşılık olarak, görüşmecilerin geneli, Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, F Grubu, M Grubu ve A Grubu uzmanları, “*Sorumlu oldukları kentsel alanda ve yaşadıkları kentsel alanda bir kentsel dönüşüme ihtiyaç olduğunu*”, belirtmişlerdir.

Görüşmecilerden, M1 kodlu görüşmeci, “*Yaşadığımız kentsel alanda yaşanan kentsel sorunlardan dolayı ve özellikle riskli yapı oranını yüksekliğinden dolayı binaların sağlam olmaması nedeni ile kentin dönüşüme ihtiyacı olduğunu*”, belirtirken, “*Yapılacak olan bu dönüşümlerin, dönüşüm yapılacak olan alanlarda yaşayan insanların, mutlu, huzurlu ve sağlıklı bir çevrede yaşamaları için yapılması gerektiğini, kentsel dönüşümün bir amaç değil, bir araç olduğunun unutulmaması gerektiğini*”, vurgulamıştır.

Ayrıca görüşmecilerden, M3 ve M4 kodlu görüşmeciler, “*yaşadıkları kentsel alanda, çarpık yapılaşma, alt yapı sorunları ve yeşil alan azlığından dolayı kentsel dönüşüme ihtiyaç olduğunu*”, dile getirmişlerdir.

4. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) riskli yapı oranı nedir? Bu riskli alanlar için projeler geliştirilmekte midir?

Hatay Büyükşehir Belediyesi’nde yaptığımız görüşmede, görüşme yapılan uzmanlardan, B1 ve B2 kodlu görüşmeciler, “*Sorumlu oldukları kentsel alanda riskli yapı oranını henüz belirlemediklerini, bunun için ilerleyen zamanlarda bir Master plan yapacaklarını, bu planı yaptıkları zaman riskli yapı oranını da tespit edeceklerini*”, dile getirmişlerdir.

Görüşmecilerden, Defne Belediyesi’nde görüşme yaptığımız uzmanların geneli, D1 ve D2 kodlu görüşmeciler, “*Sorumlu oldukları Defne ilçesinde, Elektrik, Armutlu ve Gümüşgöze mahallelerinde riskli yapıların fazla bulunduğunu, bu alanlar için hazırlamış oldukları Nazım İmar Planı bittiğinde kentsel dönüşüm yapmayı planladıklarını*”, ifade etmişlerdir.

Antakya Belediyesi’nde yaptığımız görüşmelerde, görüşmecilerden, F1, F2 ve F3 kodlu uzmanlar, “*Antakya kentsel alanında yapıların %99’nun riskli yapıda olduğunu*”, belirterek, “*En çok riskli yapıların bulunduğu Emek ve Aksaray*

mahallelerinde 3 yıldan beri bir kentsel dönüşüm projesi yürüttüklerini”, belirtmişlerdir.

Ayrıca, Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü’nde yaptığımız görüşmelerde, görüşmecilerden Ç1 kodlu uzman, *“Antakya kentsel alanında yapıların yaklaşık %70’inin ömrünü tamamladığını ve bu bölgede kentsel dönüşüm yapılması için ciddi adımlar atılması gerektiğini”,* ifade etmiştir. Buna ek olarak, Ç4 kodlu uzman, *“Hatay genelinde yaklaşık 2123 adet yapının riskli yapı olarak belirlendiğini ve bu yapılardan yaklaşık olarak 562 adetinin Antakya Belediyesi sınırları içerisinde, 181 adet riskli yapının ise Defne Belediyesi sınırlarında bulunduğunu”,* belirterek, *“bu yapılardan 1769 adet konutun yıkıldığını”,* ifade etmiştir. Ayrıca Ç4 kodlu uzman, *“Belirlenen bu riskli yapıların tamamının statik açıdan depreme dayanıksız olduğunu”,* ilave ederken, *“Bu yapılar için geliştirilen projelerin yeterli olmadığını, geliştirilen projelerin sadece binaları baz aldığını ancak bu yapıların çevresel koşullarının da kötü olduğunu, bu alanlarda bina bazlı dönüşüm değil de ada bazında kentsel dönüşüm yapılması gerektiğini”,* belirtmiştir.

Bunlara ek olarak, M1, M3 ve M4 kodlu görüşmeciler, *“Antakya kentsel alanında 1999 yılından önce yapılan tüm binaların riskli yapılar olduğunu”,* belirtmişlerdir.

5. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) konut sorununun çözümüne yönelik projeleriniz var mıdır? Sizce bu projeler yeterli midir?

Hatay Büyükşehir Belediyesi’nde görüşme yaptığımız uzmanların geneli, B1, B2 ve B3 kodlu görüşmeciler, *“Hatay Büyükşehir Belediyesi’nin sorumlu olduğu kentsel alanda, konut stoğu açısından sorun olmadığını, ancak gecekondular bölgesi olarak nitelendirdikleri Habibi Neccar Dağı yamacındaki alan ile ilgili 2016 yılında bir kentsel dönüşüm projesi planladıklarını”,* dile getirirken, *“Bu projenin hayata geçirilemediğini, sebebinin ise bakanlıktan onay gelmemesi olduğunu”,* ifade etmişlerdir. Ayrıca, *“Bu bölgenin 3. derece arkeolojik sit alanı olmasından dolayı çok özen gösterdiklerini”,* belirtirken, *“Bunun için öncelikle bölge dışında belirledikleri Narlıca mahallesinde bir kentsel gelişim bölgesi belirlediklerini, bu kentsel gelişim bölgesine yeni konut stoğunu aktardıktan sonra gecekondular*

bölgesinden isteyen vatandaşların buraya yerleşmelerini sağlayacaklarını, ardından kentin dağın yamacındaki gecekondu bölgesi ile ilgili, seyir alanları, teras evler ve rekreasyon alanları inşa etmeyi planladıklarını”, belirtmişlerdir.

Defne Belediyesi’nde görüşme yaptığımız uzmanların geneli, D1 ve D2 kodlu görüşmeciler, *“Defne Belediyesi sınırları içerisinde, riskli alan olarak belirledikleri, Armutlu, Elektrik, Gümüşgöze mahalleleri için ilerleyen zamanlarda kentsel dönüşüm projesi hazırlayacaklarını, onun dışında, konut sorunu olmadığını”, ifade etmişlerdir.*

Antakya Belediyesi’nde görüşme yaptığımız görüşmecilerin geneli, F Grubu uzmanları, *“Antakya Belediyesi sınırları içerisinde, Emek ve Aksaray mahallelerinde konut sorununa yönelik, 2016 yılından beri bir dönüşüm projesi yaptıklarını”, ifade etmişlerdir.*

6. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) yürütülen dönüşüm projesi uygulamalarında ne tür sorunlar yaşanmaktadır?

Bu soruda, çalışmamızın konusu olan Antakya metropoliten alanında yürütülen tek proje olarak, Antakya Belediyesi’nin uygulamakta olduğu kentsel dönüşüm projesi mevcuttur.

Öncelikle, Antakya Belediyesi’nde görüşme yaptığımız uzmanların geneli, *“Şu an Emek ve Aksaray mahallelerinde uygulanmakta olan dönüşüm projesinde, yaşanan en büyük sorun olarak, yıkıma başlayabilmek için hak sahiplerinin 3’te 2 gibi bir oranla projeye katılmaları gerektiğini, bu çoğunluğun sağlanamadığı için uygulamaya geçilemediğini”, belirtmişlerdir.*

Ayrıca, F4 kodlu uzman, *“Vatandaşların kentsel dönüşüm konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ve bu durumun birtakım sorunlar yarattığını”, belirtirken, “Kentsel dönüşümle ilgili yönetmeliğin eksik, tutarsız ve net olmadığından kaynaklı sorunlar yaşandığını”, vurgulamıştır.*

Bunlara ek olarak, görüşme yaptığımız uzmanlardan, M3 ve M4 kodlu uzmanlar, *“Yaşadıkları kentsel alanda yürütülen dönüşüm projelerinde yaşanan en büyük sorunun arsa sahiplerinin parasının olmaması olduğunu”, belirtirken, “Yeni*

imar planlarının uygulama aşamasında hak sahiplerinin maddi kayıp yaşadıklarını ve bunun dönüşüm projelerinde sorunlar yarattığını”, dile getirmişlerdir.

7. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) uygulanan dönüşüm projelerine yönelik eleştiriler nelerdir?

Bu soruya görüşme yaptığımız Hatay Büyükşehir Belediyesi uzmanlarının geneli, B Grubu görüşmecileri, “Emek ve Aksaray mahallelerinde uygulamakta oldukları dönüşüme, Antakya Mimarlar Odası’ndan dönüşüm yapılan yerlerin sit alanı olduğunu ve burada bu şekilde bir dönüşüm yapılamayacağına dair eleştiriler geldiğini, ancak bu bölgenin sit alanı olmadığını”, dile getirmişlerdir. Ayrıca aynı uzmanlar, “Antakya Belediyesi’nin uygulamakta olduğu bu dönüşüm projesinin yakın bir zamanda güncelleneceğini”, belirtirken, “Uygulamakta oldukları kentsel dönüşüm projesinin tamamen güncelleme sebeplerini ise, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın uygulanmasını istediği yatay mimariyi² ön plana çıkaran projeler üretilmesi gerektiğini talep etmesi olarak”, ifade etmişlerdir.

M3 ve M4 kodlu uzmanlar, “Antakya Belediyesi’nin uygulamaya çalıştığı kentsel dönüşüm projesinde yatay mimari yaklaşımının yerinde olmadığını, uygulama alanın dikey yönde gelişim için müsait olduğunu, yatay mimari için maddi açıdan birçok sıkıntı yaşanacağını”, dile getirmişlerdir. Bu iki görüşe ek olarak, F4 kodlu uzman da, “Bu alanın yatay mimari için uygun olmadığını, Bakanlık’tan gelen talepler doğrultusunda bu yaklaşımın uygulanmaya çalışılmasının doğru olmadığını”, belirtmiştir.

Ayrıca, görüşme yaptığımız diğer gruplardan, Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, M Grubu ve A Grubu uzmanlarının geneli, “Genel olarak Antakya Belediyesi’nin yürütmekte olduğu bu dönüşüm projesine, çok uzun sürdüğü ve muhatapların ikna edilememesinden dolayı bir türlü uygulamaya geçilmediği gerekçeleriyle”, eleştiride bulunmuşlardır.

Yukarıdakilere ek olarak, M3, M4, Ç4, Ç5 ve Ç6 kodlu uzmanlar, “Antakya kentsel alanında uygulanmaya çalışılan dönüşüm projelerinin genel olarak bütüncül

² Yatay Mimari yaklaşımı, müteahhitlerin veya şahıslar tarafından imarı için girişimde bulunan konutun müstakil ev yapısında olması şeklinde tanımlanabiliyor. Bu mimari yaklaşımda şehrin görünümündeki pürüzler olarak tanımlanan aşırı yüksek binalar ve az katlı yapıların seviyeleri birbirine yaklaştırılır.

bir yaklaşımdan uzak olduğunu ve yapılan projelerin, sadece binaları dönüştürmekten ibaret olduğunu, asıl yapılması gerekenin ada bazlı bütüncül kentsel dönüşüm projelerinin hayata geçirilmesi gerektiğini”, dile getirmişlerdir.

8. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) yürütülen dönüşüm projelerinde muhatapların memnuniyeti sağlanmaya çalışılmakta mıdır? Neden?

Bu soruya genel olarak, Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, M Grubu ve A Grubu uzmanlarının geneli, *“Antakya kentsel alanında uygulanmaya çalışılan, kentsel dönüşüm projesinde, hak sahiplerinin memnuniyetinin sağlanmaya çalışılmadığını, bu yüzden projenin3 yıldır hayata geçirilemediğini”, vurgulamışlardır.*

Antakya Belediyesi’nde görüşme yaptığımız uzmanların geneli, F Grubu uzmanları, *“Kentsel Dönüşüm projesi uyguladıkları, Emek ve Aksaray mahallesinde yaşayan vatandaşların memnuniyetini sağlamaya çalıştıklarını, bunun orada yaşayan insanların refahı, huzuru ve sağlıklı bir ortamda yaşamaları için gerekli olduğunu”, dile getirmişlerdir.*

9. Yürüttüğünüz projeler ne tür kentsel sorunları çözecektir? (Ulaşım, konut, hava kirliliği vb)

Bu soru sadece Antakya Belediyesi uzmanlarına yöneltilmiştir. Görüşme yaptığımız, Antakya Belediyesi uzmanları, *“Emek ve Aksaray mahallelerinde yapmış oldukları dönüşüm tamamlandıktan sonra, o mahallelerde alt yapı sorununun kalmayacağını, insanların daha sağlıklı bir sosyal çevrede yaşayacağını”, dile getirmişlerdir.*

10. Antakya Metropoliten alanında TOKİ’nin faaliyetlerini yeterli görüyor musunuz? Neden?

Yukarıdaki soruya genel olarak, görüşme yaptığımız tüm uzmanlar, *“Antakya kentsel alanında TOKİ’nin faaliyetlerini yeterli görmediklerini”, ifade etmişlerdir.*

Görüşmecilerden, M1 kodlu görüşmeci, *“Toki’nin Antakya kentsel alanı içerisinde yapmış olduğu toplu konutların kent kimliğini yansıtmadığını, nereye, hangi şehire ait olduğunu anlamlandıramayacağınız bir mimari ile inşa edildiğini”, dile getirerek, “Bu faaliyetleri yeterli bulmadığını”, eklemiştir.*

4. ALAN ARAŞTIRMASININ BULGULARI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Alan araştırmamız, Antakya Metropolitan Alanı içerisinde yönetimden sorumlu yerel yönetim birimlerindeki uzmanlara, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğündeki uzmanlara, bunlarla birlikte konu ile ilgili olduğu düşünülen sivil toplum örgütleri ve akademisyenlere yönelik gerçekleştirilmiştir. Görüşme formundaki sorular, üç bölüm halinde toplam 20 soru şeklinde düzenlenmiştir. Bunlardan ilki, Türkiye genelinde var olan kentsel sorunları irdelemek ve kentsel dönüşüm politikalarına genel bir bakış açısı elde etmek amacı ile oluşturulan genel sorular, ikincisi Hatay ile ilgili genel sorular, üçüncüsü genel olarak tüm gruplara yöneltilen sorulardan oluşmaktadır. Görüşmeler toplamda 21 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, Türkiye genelinde kentsel dönüşümü uygulamayı gerektiren sorunlar ve bu sorunlar karşısında geliştirilen çözüm yöntemleri, Antakya kenti özelinde irdelenirken, Antakya Metropolitan Alanının kentsel sorunları ve kentte uygulanan dönüşüm projelerinin hangi aşamada olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Genel sorular başlığı altındaki sorulardan, **“Türkiye’nin en önemli kentsel sorunları nelerdir? İlk üçünü önem sırasına göre sıralayınız.”** sorusuna, Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, F Grubu, M Grubu ve A Grubu, görüşmecilerinin geneli, *“Türkiye’nin en önemli kentsel sorunlarının; çarpık yapılaşma, gecekondulaşma ve imar planlarından kaynaklanan sorunlar olduğunu”*, ifade etmişlerdir.

“Türkiye’de konut sorunu ile ilgili çözüm yöntemlerini yeterli buluyor musunuz? Neden?” sorusuna Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, F Grubu, M Grubu ve A Grubu, görüşmecilerinin geneli, *“Türkiye’de konut sorunu ile ilgili çözüm yöntemlerini yeterli bulmadıklarını, bu konu da merkezi ve yerel yönetimlerin daha etkili politikalar üretmeleri gerektiğini”* dile getirmişlerdir.

“Türkiye’de kentsel dönüşüm düzenlemelerini (yasalar, yönetmelikler) yeterli buluyor musunuz? Neden?” sorusuna, Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, F Grubu, M Grubu ve A Grubu, görüşmecilerinin geneli, *“Türkiye’de kentsel dönüşümle ilgili mevzuatın yeterli olmadığını, mevcut yasal düzenlemelerin hem*

eksik tarafları olduğunu, hem de dönüşümde yetki karmaşasına yol açtığını”, belirtmişlerdir.

“Türkiye’de kentsel dönüşüm ile ilgili son yasal düzenlemeler merkezi yapıyı güçlendirmektedir ve yereli zayıflatmaktadır. Sizce bu gelişmenin kentsel dönüşüm projeleri üzerinde etkisi olacak mıdır? Neden?” sorusuna, D Grubu, M Grubu ve A Grubu uzmanlarının geneli, *“Özellikle 6306 Sayılı Kanunun merkezi yapıyı güçlendirdiğini ve yereli yetki konusunda zayıflattığını bunun da dönüşüm projeleri üzerinde olumsuz sonuçlar doğuracağını”,* dile getirmişlerdir. Aynı soruya, Ç Grubu ve F Grubu uzmanlarının geneli, *“Bu yasal düzenlemelerin yerinde düzenlemeler olduğunu, dönüşüm projeleri üzerinde olumsuz bir sonuç ortaya çıkarmayacağını”,* ifade etmişlerdir.

“Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamalarını yeterli buluyor musunuz? Neden?” sorusuna, Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, F Grubu, M Grubu ve A Grubu, görüşmecilerinin geneli, *“Türkiye’de uygulanan kentsel dönüşüm uygulamalarını yeterli görmediklerini”,* ifade etmişlerdir ve *“Bunun sebebinin ise kentsel dönüşüm yasalarının yetersizliği ve uygulamada yerelin etkisinin az olmasına”,* bağlamışlardır.

“Türkiye’deki kentsel dönüşüm uygulamaları hakkında neler düşünüyorsunuz?” sorusuna, Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, F Grubu, M Grubu ve A Grubu, görüşmecilerinin geneli, *“Türkiye’de uygulanan dönüşüm projelerinin yerelin ihtiyaçlarına cevap vermediğini, yeni düzenlemeler yapılarak bu durumun ortadan kaldırılması gerektiğini”,* belirtmişlerdir.

“Genel anlamda TOKİ’nin işlevlerini yeterli buluyor musunuz?” sorusuna, Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, F Grubu, M Grubu ve A Grubu, görüşmecilerinin geneli, *“Toki’nin işlevlerini yeterli görmediklerini”,* belirtmişlerdir.

Hatay ile ilgili genel sorulardan oluşan bölümde, ilk soru olan; **“Hatay’ın il düzeyinde en önemli kentsel sorunları nelerdir? İlk üçünü önem sırasına göre sıralayınız.”** sorusuna, genel olarak tüm görüşmeciler, *“Hatay’ın en önemli kentsel sorunlarının, çarpık yapılaşma, trafik sorunu ve alt yapı ile eksiklikleri olduğunu”,* belirtmişlerdir.

“Antakya metropoliten alanının en önemli kentsel sorunları nelerdir?” sorusuna ise, tüm görüşmeciler, *“Antakya kentsel alanında en büyük sorun kentte bulunan gecekondular ile şehir içinde yaşanan trafik ve otopark sorunu bununla birlikte kentin yeşil alan eksikliğinin olduğunu”*, belirtmişlerdir.

“Antakya metropoliten alanında kentsel dönüşüm ihtiyacı var mıdır? Neden?” sorusuna karşılık, görüşme yaptığımız uzmanların geneli, *“Antakya metropoliten alanında gecekondulaşmanın ve çarpık yapıların yaygın olmasından dolayı aynı zamanda eski yapı stoğunun fazlalığından dolayı, bu alanın kentsel dönüşüme ihtiyacı olduğunu”*, belirtmişlerdir.

Belediyelere, Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü ve sivil toplum örgütlerine yönelik sorduğumuz sorular kapsamında sorduğumuz, **“Sorumlu olduğunuz kentsel alanın (yaşadığınız kentsel alanın) en önemli kentsel sorunları nelerdir? İlk üçünü sıralayınız.”** sorusuna karşılık, görüşme yaptığımız Antakya Belediyesi’ndeki F Grubu uzmanlarının geneli, *“Sorumlu oldukları kentsel alanda, alt yapı, ulaşım ve son yıllarda yaşanan göçlerle özellikle Suriye’den gelen göçle birlikte, kentte bir takım sıkıntılar yaşandığını”*, belirtirken, Defne belediyesi’ndeki D Grubu uzmanları, *“Defne ilçesinde, belirli mahallelerde yapı stoğu fazlası olduğunu ve bazı mahallelerin gecekondulaşma ile karşı karşıya olduklarını ve bunların büyük sorunlar yarattığını”*, dile getirmişlerdir.

“Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) konut, barınma, gecekondular sorunu var mıdır? Varsa nedenleri nelerdir?” sorusuna yanıt olarak, görüşme yaptığımız görüşmecilerin geneli, *“Sorumlu oldukları kentsel alanda ve yaşadıkları kentsel alanda konut, barınma ve gecekondular sorunlarının var olduğunu”*, belirtmişlerdir.

“Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) kentsel dönüşüme ihtiyaç var mıdır? Neden?” Sorusuna yönelik, görüşme yaptığımız Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, F Grubu, M Grubu ve A Grubu uzmanları, *“Sorumlu oldukları kentsel alanda ve yaşadıkları kentsel alanda bir kentsel dönüşüme ihtiyaç olduğunu”*, belirtmişlerdir.

“Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) riskli yapı oranı nedir? Bu riskli alanlar için projeler geliştirilmekte midir?” sorusuna,

Hata Büyükşehir Belediyesi'nde görüşme yaptığımız uzmanların geneli, *“Sorumlu oldukları kentsel alanda riskli yapı oranını belirlemediklerini”*, ifade ederken, Defne ve Antakya Belediyesi'ndeki uzmanların geneli, *“Sorumlu oldukları kentsel alanda riskli yapıların olduğu mahalleleri belirlediklerini ve bu yerler için kentsel dönüşüm projeleri geliştirdiklerini”*, dile getirmişlerdir.

“Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) konut sorununun çözümüne yönelik projeleriniz var mıdır? Sizce bu projeler yeterli midir?” sorusuna, Antakya Belediyesi, Defne Belediyesi ve Hatay Büyükşehir Belediyesi'nde görüşme yaptığımız B Grubu, D Grubu ve F Grubu görüşmecilerinin geneli, *“Sorumlu oldukları kentsel alanda yaşanan konut sorunu ile alakalı kentsel dönüşüm projeleri yapmayı planladıklarını”*, ifade etmişlerdir.

“Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) yürütülen dönüşüm projesi uygulamalarında ne tür sorunlar yaşanmaktadır?” sorusuna karşılık, Antakya Belediyesi'nde görüşme yaptığımız F Grubu uzmanları, *“kentsel dönüşüm projelerinde yaşadıkları en büyük sıkıntının hak sahipleri ile uzlaşmaya varılamaması olduğunu”*, ifade etmişlerdir.

“Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) uygulanan dönüşüm projelerine yönelik eleştiriler nelerdir?” sorusuna karşılık olarak, Ç Grubu, D Grubu, B Grubu, M Grubu ve A Grubu uzmanlarının geneli, *“Genel olarak Antakya Belediyesi'nin yürütmekte olduğu dönüşüm projesine, çok uzun sürdüğü ve muhatapların ikna edilememesinden dolayı bir türlü uygulamaya geçilemediği gerekçeleriyle”*, eleştiride bulunmuşlardır. Ayrıca Antakya Belediyesi'nin uygulamaya çalıştığı kentsel dönüşüm projesinde güncellemeye gidilmesi ile alakalı M Grubu uzmanları şöyle bir eleştiri de bulunmuşlardır, *“Antakya Belediyesi'nin Emek ve Aksaray mahallelerinde uygulamaya çalıştığı dönüşüm projesinin yatay mimari esasına göre yeniden yapılandırılmasının yararlı olmayacağını, bu bölgenin yatay mimari için uygun fiziki koşullara sahip olmadığını aynı zamanda yatay mimari anlayışının uygulanmasının maddi açıdan da olumsuz sonuçlanacağını”* dile getirmişlerdir.

“Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (yaşadığınız kentsel alanda) yürütülen dönüşüm projelerinde muhatapların memnuniyeti sağlanmaya çalışılmakta mıdır? Neden?” sorusuna yönelik, görüşme yaptığımız Ç Grubu, D

Grubu, B Grubu, M Grubu ve A Grubu uzmanlarının geneli, “Antakya kentsel alanında uygulanmaya çalışılan, kentsel dönüşüm projesinde, hak sahiplerinin memnuniyetinin sağlanmaya çalışılmadığını, bu yüzden projenin 3 yıldır hayata geçirilemediğini”, belirtirken, Antakya Belediyesi’nde görüşme yaptığımız F Grubu uzmanları, “Kentsel Dönüşüm projesi uyguladıkları, Emek ve Aksaray mahallesinde yaşayan vatandaşların memnuniyetini sağlamaya çalıştıklarını, bunun orada yaşayan insanların refahı, huzuru ve sağlıklı bir ortamda yaşamaları için gerekli olduğunu”, dile getirmişlerdir.

“Yürüttüğünüz projeler ne tür kentsel sorunları çözecektir? (Ulaşım, konut, görsellik, hava kirliliği vb).” sorusuna, görüşme yaptığımız Antakya Belediyesi uzmanları, “Emek ve Aksaray mahallelerinde yapmış oldukları dönüşüm tamamlandıktan sonra, o mahallelerde alt yapı sorununun kalmayacağını, insanların daha sağlıklı bir sosyal çevrede yaşayacağını”, dile getirmişlerdir.

“Antakya metropoliten alanında TOKİ’nin faaliyetlerini yeterli görüyor musunuz? Neden?” sorusuna ise, görüşme yaptığımız tüm uzmanlar, “Antakya kentsel alanında TOKİ’nin faaliyetlerini yeterli görmediklerini”, ifade etmişlerdir.

Antakya metropoliten alanı özelinde yapmış olduğumuz alan çalışmasında, Hatay Büyükşehir Belediyesi, Antakya Belediyesi, Defne Belediyesi ve sivil toplum örgütleri ile akademisyenlerle yapılan görüşmeler irdelendiğinde, Antakya kentsel alanında, görüşmecilerin de dile getirdiği gibi birçok kentsel sorunun var olduğunu görmekteyiz. Bu sorunlar kendini konut alanında daha fazla göstermektedir. Yerel yöneticilerin de bu sorunların farkında olduğunu, ancak somut projeler üretmediklerini söyleyebiliriz.

Antakya kentsel alanın bir fay hattı üzerinde bulunmasından ve bir deprem kuşağında yer almasından dolayı risk taşıdığını, aynı zamanda kentte bulunan ve özellikle de 1999 yılından önce yapılmış olan binaların çok büyük riskler taşıdığı saptanmıştır. Bu sorunların üzerine bir de gecekondular ve bu alanlardaki riskli yapılar sorunu eklenince, “Antakya kentsel alanında kentsel dönüşümün kaçınılmaz olduğu” düşüncesi, görüşme yapılan uzmanlarca da desteklenmiştir. Ancak elde ettiğimiz verilerden de anlaşılacağı üzere, Antakya kentsel alanında

kentsel dönüşüm konusu daha yeni yeni gündeme gelmektedir. Yani Antakya, kentsel dönüşümün uzağında bir kent olarak karşımıza çıkmaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME: SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde kentsel dönüşüm uygulamalarının geçmişi çok yakın bir tarihe dayanmaktadır. İlk örnekleri gecekondulu mahallelerini yeniden yaratmak üzerinden yapılan bu dönüşümlerde, amacı yaşanılan mekânın fiziki olarak iyileştirilmesi, sağlıklı ve güvenilir yaşam alanları sunmak olan bu kentsel dönüşüm projeleri, Ankara ve İstanbul'da hızlıca uygulanmıştır. Yapılan bu uygulamalarda, mekânların sadece fiziki değişiminin ön planda olduğu, olayın insani yönünün göz ardı edildiği görülmektedir.

1999 yılında yaşanan Marmara Depremi ile birlikte binaların sağlamlığı sorgulanmış ve bu tarihten itibaren kentsel dönüşüm daha da önemli bir konu haline gelmiştir. Zamanla kentsel dönüşüm konusu, hükümet programlarında, kalkınma planlarında yer almış ve dönüşümle ilgili yasa ve yönetmelikler çıkarılmıştır. Özellikle 2000'li yıllarda Dünya'da çok daha önceleri gündemde olan kentsel dönüşüm uygulamaları, hızla tüm Türkiye'de uygulanır hale gelmiştir. Çalışmamızda bu kentsel dönüşüm yasaları, uygulamaları, kentsel dönüşümü gerekli kılan koşullar, Antakya Metropoliten Alanı özelinde irdelenmiştir.

Antakya kentsel alanı, yüzyıllarca çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış olması, korunması gereken tarihsel ve kentsel anlamda öneme sahip birçok yapıyı içerisinde barındırması sebebi ile önemli bir kentimizdir. Ancak yaptığımız alan araştırmasının da desteklediği gibi, Antakya kentsel alanı, birçok kentsel sorun ile karşı karşıyadır. Bu sorunların başında gecekondulaşma ve çarpık yapılaşma gelmekle birlikte, kentte çevre kirliliği, trafik, Asi Nehri'nden kaynaklı sorunlar, Suriye'den gelen göç ile birlikte yaşanan birçok kentsel sorun söz konusudur. Ayrıca kentte bulunan yapıların yarısından fazlası riskli yapı kategorisine girmektedir. Çalışmamızın örnek alanı olarak belirlediğimiz Antakya kentsel alanında bu denli kentsel sorunlar yaşanması, kentsel dönüşümün bu alanda bir zorunluluk haline gelmesinin tespiti açısından önem arz etmektedir.

Antakya metropoliten alanında kentsel dönüşüm uygulanmasına karar vermek ve uygulama yapmak ile sorumlu olan yerel yönetim birimleri yani, Hatay Büyükşehir Belediyesi, Antakya Belediyesi ve Defne Belediyesi'nin kentsel

dönüşüm ile ilgili düşünceleri, projeleri ve bu konuda yapmış oldukları çalışmalar incelenmiştir. Yaptığımız çalışmada, bu metropoliten alanda birçok kentsel sorunun yaşandığı ve riskli yapıların yaygın olduğu, ayrıca gecekondulaşmanın düzeyinin de çok yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu tespiti görüşme yaptığımız uzmanlar ve yöneticiler de yapmıştır. Ancak bu sorunlara ve tespitlere rağmen, kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme konusunda proje üretmeleri gereken başta büyükşehir belediyesi olmak üzere kentsel alandaki belediyelerin farklı nedenlerden dolayı bu konuda gerekli adımları atmadıkları ya da atamadıkları görülmüştür. Bu konuda yalnızca Antakya Belediyesi'nin somut adımlar atmış olduğu, Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Defne Belediyesi'nin somut herhangi bir çalışmasının bulunmadığı görülmüştür. Aynı şekilde Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü ve kentsel dönüşüm konusunda Türkiye'nin en yetkili kurumu konumunda olan TOKİ'nin de bu konuda somut girişimlerinin olmadığı belirlenmiştir. Bu durumun birçok nedeni olduğu yaptığımız görüşmelerde tespit edilmiştir.

Antakya kentsel alanın dönüşümün uzağında bir kent olmasının sebeplerinden ilki, merkezi yapıyı güçlendiren 6306 sayılı Kanunun uygulanamamasıdır. Çünkü yaptığımız görüşmelerde de tespit edildiği gibi, kentsel dönüşümde somut bir uygulama yapamayan Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Defne Belediyesi'nin önündeki en büyük engel Bakanlar Kurulu kararı olmuştur. Acil dönüşüm yapılması gereken yerler için hazırlanmış olan kentsel dönüşüm projeleri için Bakanlar Kurulu'ndan olumsuz kararlar çıkmıştır. Ayrıca, somut bir proje ortaya konulamamasının nedenlerinden bir diğeri ise, bu iki belediyenin ileriki dönemler için öngörülede bulunamaması ve örnek alabilecekleri olumlu projelerin olmaması ile birlikte bir başarısızlık yaşanmasından korkmalarıdır. Şunu da eklemek gerekirse, yapılan görüşmeler sonucunda kentin yöneticilerinin seçim kaygısı nedeniyle projeleri erteledikleri de bir gerçektir.

Çalışmamız sonucunda elde edilen veriler ışığında denencelerimiz doğrulanmıştır. İki denencemizden birincisi ***“Türkiye’de kentsel dönüşüm yereli ilgilendiren kentsel bir ihtiyaç olmasına karşın, kentsel dönüşüm konusunda merkezi yönetimin yetkileri yerel yönetimlerden çok daha fazladır”***, denencesi bu konudaki son yasal düzenlemeler değerlendirildiğinde doğrulanmıştır ki bu tespitimize alan araştırması kapsamında görüşmeciler de katılmışlardır. Çalışmamızın ikinci denencesi olan, ***“Antakya kentsel alanında kentsel dönüşüm,***

insani ve kentsel bir ihtiyaç olmasına rağmen, bu ihtiyacın gereği yerine getirilmemektedir.” denencesi de Antakya kentsel alanında yapılan çalışmamızın sonuçları göz önünde bulundurulduğunda doğrulanır niteliktedir. Çünkü Antakya kentsel alanında yaşanan sorunlar ve kentin konut sorunu irdelendiğinde bu çalışmaya kaynaklık eden kişilerin kentsel dönüşümün burada artık bir zorunluluk olduğunu dile getirdikleri görülmüştür. Yapılan görüşmelerde, Antakya kentsel alanında, eskiyen ve riskli durumda olan mevcut konut stoğunun fazlalığı ve bina bazında dönüşümlerin yapıldığı ancak bunun çok yetersiz kaldığı, alan bazında dönüşümlerin gerekli olduğu saptanmıştır. Tüm bunlara rağmen sadece Antakya Belediyesi'nin uygulamaya çalıştığı bir proje vardır. Bu proje de tam anlamı ile uygulanmaya başlanmamıştır. Tüm bunlar ikinci denencemizin doğruluğunu desteklemektedir.

Bu çalışmada elde edilen veriler ve bulgular ışığında, Antakya kentsel alanında kentsel dönüşüm ile ilgili şu öneriler geliştirilmiştir:

1. Öncelikle kentsel dönüşüm uygulama noktasında yerel yönetimlerin siyasi kaygıları bir kenara bırakıp, sadece halkın refahı ve huzuru, insanların sağlıklı bir çevre de yaşamaları için çalışmaları gerekmektedir.
2. Antakya Belediyesi'nin yapmış olduğu çalışmada, çalışma yapılan alanda yaşayan insanların görüşlerini alarak projeyi devam ettirmeleri, sadece Antakya için değil tüm Türkiye'de uygulanacak olan kentsel dönüşüm projelerinde sosyal etki değerlendirilmesi yapılması gerekmektedir. Zaten Antakya Belediyesi'nin yapmış olduğu proje güncellenecektir, proje tamamen değişeceğinden bu değişiklikte orada yaşayan insanların da fikirlerinin alınması gerekmektedir.
3. Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin henüz fikir aşamasında olan kentsel dönüşüm projesinin bir an önce somut bir hale getirilip uygulanması gerekmektedir.
4. Kentsel dönüşümün sadece mekânı fiziksel olarak dönüştürmekten ziyade, dönüşümün insani ve sosyal yönünün her şeyden daha önemli olduğu bilinci ile hareket edilmesi gerekmektedir.
5. Antakya kentinde tarihî dokunun korunması amacıyla yönelik, uygulanmış ayrıntılı projeler bulunmamaktadır. Kentin bu noktadaki önemli değerlerinin korunması ve geliştirilmesi için böyle projeler yapılması

gereklidir. Kent tasarımı ve uygulamasında, kentin tarihî kimliği baz alınarak; yolların, meydanların, yapıların, çarşı-pazarların, iş ve üretim yerlerinin, parkların, bahçelerin, mezarlıkların kentin tarihî dokusunu ve kimliğini yansıtmak üzere yeniden ele alınıp değerlendirilmesi gerekir.

6. Antakya kentsel alanı içerisinde dönüşüm yapılması gereken gecekondular mahallelerinin bazıları, kentin silüetini tamamen etkileyecek konumdadır. Bu alanda dönüşüm yapılmadan önce hazırlanacak projeler, bir tasarım yarışması yapılarak belirlenebilir. Konu ile ilgili uzman akademisyenler ve sivil toplum örgütlerinin de fikirleri alınarak hazırlanacak bu yapıda projeler Antakya kentinde yaşayan halkın gözünden nasıl bir çevrede yaşamak istediklerini sunmaları açısından önem taşımaktadır.
7. Antakya Metropolitan Alanının yönetimden sorumlu Hatay Büyükşehir Belediyesi, Antakya Belediyesi ve Defne Belediyesi ortak çalışmalar yaparak kentin dönüşümü için iş birliği yapmaları söz konusu kentsel alanın yaşanabilir bir yapıya kavuşabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ş. (2004). “Türkiye’de Kentbilimin Gelişim Sürecine Eleştirel Bir Yaklaşım”. (Ed.: Muharrem Güneş), *Küreselleşme Kısacasında Kent ve Politika*. Ankara: Detay Yayıncılık. s. 145-171.
- Adıgüzel, Ş. (2011). Çevre Yönetiminin Bir Aracı Olarak Atık Yönetimi: Antakya Metropolitan Alanı Örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 20, 4, 57-72.
- Adıgüzel, Ş. (2014). Hatay Büyükşehir Belediyesi, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, Özel Sayı, 54- 76.
- Adıgüzel, Ş., Tek, M. (2014). 6360 Sayılı Yasa ve Türkiye’nin Büyükşehir Belediye Sisteminde Değişim: *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 23, 3, 74-102.
- Adıgüzel, Ş., Karakaya, S. (2017). Yerel Siyasete Etkileri Açısından 6360 Sayılı Yasa: Hatay Örneği, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (39), 31-56.
- Akalın, M. (2016). Sosyal Konutların Türkiye’nin Konut Politikaları İçerisindeki Yeri ve Toki’nin Sosyal Konut Uygulamaları, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler dergisi*, 26 (1), 107-123.
- Akbıyıklı, R., Çınar, Ö.F., Koç, S. (2017). Kentsel Dönüşüm İşlemlerinde , 6306 Sayılı Kanun ile 5393 Sayılı Kanun Hükümlerinin ve Uygulama Aşamalarının Kıyaslanması. *Uluslararası Katılımlı 7. İnşaat Yönetimi Kongresi, 06-07 Ekim 2017*, Samsun: 117-128.
- Alkan, A. (1198). *Türkiye’de 1980’den Sonra Dar Gelirlilerin Konut Sorunu ve Konut Kooperatifleri*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Arslan, H. (2014). Türkiye’nin Kentleşme Sürecinde Konut Politikalarının Evrimi. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 40 Ocak- Şubat 2014.
- Artukmaç, S. (1969). *Türk İmar Hukuku*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Aslanoğlu, R. A. (2000). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Bal, H. (1999). *Kent Sosyolojisi*. Ankara: Turhan Kitabevi.

- Bal, H. (2015). *Kent Sosyolojisi*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Bayraktar, E. (2006). *Gecekondu ve Kentsel Yenileme*. Ankara: Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Bektaş, Y. (2014). Bir Kentleşme Stratejisi Olarak Yasanın Kentsel Mekânı Dönüştürmedeki Etkisi: Ankara Örneği. *Planlama Dergisi*, 24 (3), 157-172.
- Bulut, Y., Kara, M. (2011). Mahalle Muhtarlarının Kent ve Mahalle Güvenliğine İlişkin Yaklaşımları: Antakya Örneği, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 1-27.
- Bumin, K. (1998). *Demokrasi Arayışında Kent*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Cantürk, E. (2016). "Cumhuriyet Döneminde Konut Sorunu ve Konut Politikaları". *Altüst Dergi Çevre Sorunları Mimari*, 18 <http://www.altust.org/2016/01/cumhuriyet-doneminde-konut-sorunu-ve-konut-politikalari/> (Erişim Tarihi:15.07.2019).
- Childe, G. (2001). *Kendini Yaratan İnsan: İnsanın Çağlar Boyu Gelişimi*. (Çev.: Filiz Ofluoğlu). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Çakallı, M. E. (2013). Kentsel Yönetimde bir Araç olarak Kentsel Dönüşüm Projeleri ve İlgili İdari Yargı Kararları, Ankara: 2013.
- Çakır, S. (2011). Türkiye’de Göç, Kentleşme/ Gecekondu Sorunu, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 209-222.
- Çoban, A. (2012). Cumhuriyetin İlanından Günümüze Konut Politikası, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 67 (3), 75-108.
- Dinç, Y. (2015). *Antakya(Hatay) Şehir Coğrafyası*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Ergun, C. (2008). Kentsel Dönüşüm ve Sulukule Çocuk Atölyesi. *Toplum ve Demokrasi*, 2(3), 255-260.

- Ergun, C. (2009). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Gülsuyu Mahallesi Örneği. 6. *Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı*, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Ergun, C., Gül, H., Gül, S. (2013). “*Neoliberal Küreselleşme ve Küresel Kent*”, *Kent Üzerine Özgür Yazılar*, Cem Ergun, Muharrem Güneş ve Ayşe Dericioğulları Ergun (ed.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Eşiyok, A. (2004). Kalkınma Sürecinde Tarım Sektörünün Ekonomideki Yeri, Yapısı ve Gelişme Dinamikleri, *Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş Genel Araştırmalar*, 1.
- Genç, F. N. (2008). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(1), 115-129.
- Gökbulut, Ö. (1996). Kentsel Yenilemenin Anlam ve Boyutları. *Planlama Dergisi*, 1-4, 34-38.
- Görmez, K. (1993). Türkiye’de Anakent Yönetiminin Sorunları. *Çağdaş Yerel Yönetimler dergisi*, 2 (1), 19-29.
- Gül, H., Batman, S. (2013). Dünya ve Türkiye Örneklerinde Metropoliten Alan Yönetim Modelleri ve 6360 Sayılı Yasa. *Yerel Politikalar*, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/145746> (Erişim Tarihi: 11.08.2019).
- Gündoğdu, A. (2019a). (Antakya Belediyesi Kentsel Dönüşüm Müdürlüğünde Şehir Plancısı H. O. ile Yapılan Görüşme).
- Gündoğdu, A. (2019b). (Defne Belediyesi İmar Şube Müdürlüğünde S. A. ile Yapılan Görüşme).
- Kaban, E. (2011). *Kentsel Dönüşüm ve İstanbul’un İlk Kentsel Dönüşüm Uygulama Projesi- Sulukule Örneği*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kara, A. (2005). *19. Yüzyılda Bir Osmanlı Şehri: Antakya*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

- Kaypak, Ş. (2010). Kentsel Dönüşüm Faaliyetlerine Etik ve Sosyal Sorumluluk Temelli Bir Yaklaşım. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 84-10.
- Keleş, R. (2010). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Keleş, R. (2012). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Keleş, R. (2016). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Keleş, R. (2016). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keyder, Ç. (1993). *İstanbul and the Concept of World Cities*. İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı.
- Kıray, M. B. (1969). Toplum Yapısındaki Temel Değişimlerin Tarihsel Perspektifi. *Mimarlar Odası Mimarlık Semineri*, Ankara.
- Koçak, Y., Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (3).
- Kurtuluş, H. (2013). Kent Sosyolojisinde Değişen Kavrayışlar ve Türkiye’nin Kentleşme Deneyimi. *Türkiye Perspektifinden Kent sosyolojisi Çalışmaları*, s.177-225.
- Mazı, F. (2014). *Kent ve Kalkınma*. Kahramanmaraş: Akbaba İletişim Matbaacılık.
- Mersinligil, Ö., Erişen, O. (1996). Antakya İmar Planı Ön Araştırması, *Antakya(Hatay) İlave ve Revizyon İmar Planı Ön Araştırması Raporu*, Antakya.
- Mumford, L. (2007). *Tarih Boyunca Kent*. (Çev.: G. Koca, T. Tosun). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Orhan, G. (2014). *Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Çevre-Küresel Sorunlar, Yerel Çözümler ve Yeniden Merkezileşme Tartışmaları*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

- Ortaylı, İ. (1977). İstanbul'un Mekânsal Yapısının Tarihsel Evrimine Bir Bakış. *Amme İdare Dergisi*, 10 (5).2
- Ömeroğlu, C. (2006). *Antakya Kentinin Özgünlüğü ve Günümüz Koruma Sorunlarının Antakya Kentsel Sit Alanında İrdelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özden, P.P. (2008). *Kentsel Yenileme*. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Türkiyat Araştırmaları*, 5, 34-44.
- Sakaklı, K. K. (2012). *Metropolitan Alanda Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Yoksulluk ve Mülkiyete Yönelik Bir Model Önerisi* (Yayımlanmış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Saraç, M. (2014). *Kentsel Dönüşüm ve Gelişimi, Sosyal Boyutu, Kentsel Dönüşümden Doğan Hukuki Sorunlar* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çankaya Üniversitesi, Ankara.
- Savran, S. (1992). *Türkiye'de Sınıf Mücadeleleri 1919-1980*. İstanbul: Kardelen Yayınevi.
- Sencer, Y. (1979). *Türkiye'de Kentleşme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sjoberg, G. (1957). "Sanayi Öncesi Kenti", *20. Yüzyıl Kenti*. (Çev.: Bülent Duru ve Ayten Alkan). Ankara: İmge Kitabevi.
- Sönmez, N.Ö. (2006). Düzensiz Konut Alanlarında Kentsel Dönüşüm Modelleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Planlama Dergisi*, 2, 121-128.
- Şahin, Y. (2010). *Kentleşme Politikası*. Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Şengül, T. (2001). *Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar*. İstanbul: Wald.

- Şişman, A., Kibaroğlu, D. (2009). Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 11- 15 Mayıs 2009*, Ankara.
- Taşkan, E.D. (2016). *Antakya İlçesi’nde (Hatay) Çevre Sorunları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Tekeli, İ. (1982). *Türkiye’de Kentleşme Yazıları*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Tekeli, İ. (2011). *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Yazıları*. İstanbul.
- Tuna, K. (2011). *Toplum Açıklama Girişimi Olarak Şehir Teorileri*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Uğurlu, Ö. (2010). “*Kentlerin Gelişimi Tarihi*”, *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları*. Ankara: Örgün Yayınevi.
- Ulusoy, A., Akdemir, T. (2012). *Mahalli İdareler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Uslu, A., Yetim, L. (2006). Çağdaş Kentsel Çevre Yaratma Çabalarına Bir Örnek: Ankara / Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi / Journal of Tekirdag Agricultural Faculty*, 3 (2).
- Uysal, Ü.E. (2006). Soylulaştırma Kuramlarının İstanbul’da Uygulanabilirliği: Cihangir Örneği. *Planlama Dergisi*, 2, 77-92.
- Uysal, Ü. E. (2012). Sulukule: Kentsel Dönüşüme Etno-Kültürel Bir Direniş. *İdealkent*, 7, 136-157.
- Wirth, L. (1938). *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme*. (Çev.: Ayten Alkan ve Bülent Duru). Ankara: İmge Kitabevi
- Wirth, L. (2002). *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme*. (Çev.: Ayten Alkan ve Bülent Duru). Ankara: İmge Kitabevi.
- Yılmaz, O. (2015). *İstanbul’da Yerinde Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Kentsel Yaşam Kalitesi 6306 Sayılı Kanun’a Göre* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Mevzuat Kaynakları

- 442 Sayılı Köy Kanunu (1924, 18 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 68). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>
- 775 Sayılı Gecekondu Kanunu (1966, 20 Temmuz). Resmi Gazete: (Sayı: 12362). Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.775.pdf>
- 1982 Anayasası (1982, 9 Kasım). Resmi Gazete (Sayı: 17863 (Mükerrer). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>
- 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1983, 23 Temmuz). Resmi Gazete: (Sayı: 18113). Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.doc>
- 2981 Sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1984, 24 Şubat). Resmi Gazete: (Sayı: 18335). Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2981.pdf>
- 3194 Sayılı İmar Kanunu (1985, 3 Mayıs). Resmi Gazete: (Sayı: 18749). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.pdf>.
- 5104 Sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu (2004, 4 Mart). Resmi Gazete: (Sayı: 25400). Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5104.pdf>.
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004, 10 Temmuz). Resmi Gazete: (Sayı: 25531). Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040723.htm#1>.
- 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun (2005, 16 Haziran). Resmi Gazete: (Sayı: 25866). Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5366.pdf>.
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu (2005, 3 Temmuz). Resmi Gazete: (Sayı: 25874). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>.

5998 Sayılı Belediye Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (2010, 17 Haziran). Resmi Gazete: (Sayı: 27621). Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/06/20100624-2.html>.

6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun (2012, 16 Mayıs). Resmi Gazete: (Sayı: 28309). Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120531-1.htm>.

6360 Sayılı Kanun (2012, 12 Kasım). Resmi Gazete: (Sayı: 28489). Erişim Adresi: <http://www.isgsp.info/Dokuman/1.5.6360.pdf>.

İnternet Kaynakları

Resmi Gazete 2011, (2019, 28 Ağustos). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/07/20110717-1.html>,

Çevre Bakanlığı Tarihçesi. (2018, 4 Kasım). Erişim adresi: <https://csb.gov.tr/tarihcemiz-i-7012>

Kalkınma Planları. (2019, 10 Ekim). Erişim adresi: <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>

Hatay'ın Çevre Sorunları ve Öneriler (2018, 15 Kasım). Erişim adresi: <http://www.hatay.gov.tr/hatayin-cevre-sorunlari-ve-onerileri>.

Hatay Genel Bilgiler. (2019, 5 Kasım). Erişim adresi: <http://www.hatay.gov.tr/hatay-genel-bilgiler>.

Hatay Büyükşehir Belediyesi (2018, 25 Kasım). Erişim adresi: <http://www.hatay.bel.tr/birimler/>.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tarihçe. (2019, 5 Kasım). Erişim adresi: <https://csb.gov.tr/>.

64. Hükümet Programı (2019, 28 Ağustos). Erişim Adresi: https://www.aa.com.tr/uploads/TempUserFiles/64.hukumet_programi.pdf,

İmar ve İskân Bakanlığı Tarihçesi. (2019, 5 Ağustos). Erişim Adresi:
<http://emlakansiklopedisi.com/wiki/bayindirlik-ve-iskan-bakanligi>.

Bir Gün Gazetesi. (2019, 6 Aralık). Erişim Adresi:
<https://www.birgun.net/haber/rant-sulukule-yi-ikiye-boldu-133494>

Göksu, A. F. (2016). Ankara Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi, İmar Haklarının Toplulaştırılması Modeli. (2019, 6 Aralık). Erişim Adresi:
<https://kentselstrateji.com/ankara-portakal-cicegi-vadisi-kentsel-donusum-projesi/>

Şekercioğlu, S. Kentleşme ve Siyaset Türkiye'deki Evrimi Üzerine Bir İnceleme, (2019, 7 Aralık). Erişim Adresi:
https://www.academia.edu/3362740/Kentle%C5%9Fme_ve_Siyaset_T%C3%BCrkiyedeki_Evrimi_%C3%9Czerine_Bir_%C4%B0nceleme

TOKİ Tarihçe. (2019, 28 Ağustos). Erişim Adresi:
<https://www.toki.gov.tr/kurulus-ve-tarihce>

EKLER

Ek 1. Görüşme Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma Mustafa Kemal Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda hazırlamakta olduğum Yüksek Lisans tezi için hazırlanmıştır. Söz konusu tez Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Politikaları: Antakya'da Kentsel Dönüşüm Üzerine Bir Alan Araştırması değerlendirilmesi üzerinedir.

Görüşme süresince vereceğiniz cevaplar Antakya metropoliten alanının kentsel dönüşüm bağlamında hangi aşamada olduğunu tespit etmek için kullanılacaktır. Cevaplarınız sadece bilimsel amaçla kullanılacak olup, hakkınızdaki hiçbir bilgi üçüncü şahıslar dâhil olmak üzere kimseyle paylaşılmayacaktır. Bu çerçevede siz değerli yöneticilerimizin çalışma deneyimi ve birikimlerinin akademik çalışmalara katkı sunması ve zenginleştirilmesi beklenmektedir. Görüşmeler gönüllülük esasına dayalı olup, istediğiniz zaman görüşmeyi sonlandırabilirsiniz. Katkınız için teşekkür ederiz.

Aslıhan GÜNDOĞDU
Yüksek Lisans Öğrencisi

Doç. Dr. Şenol ADIGÜZEL
(Tez Danışmanı)

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Adınız Soyadınız

Eğitim Durumunuz

Mesleğiniz

Göreviniz

Görevdeki Süreniz

TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM POLİTİKALARI: ANTAKYA'DA KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

A) Genel Sorular

1. Türkiye'nin en önemli kentsel sorunları nelerdir? İlk üçünü önem sırasına göre sıralayınız.
2. Türkiye'de konut sorunu ile ilgili çözüm yöntemlerini yeterli buluyor musunuz? Neden?
3. Türkiye'de kentsel dönüşüm düzenlemelerini (yasalar, yönetmelikler) yeterli buluyor musunuz? Neden?
4. Türkiye'de kentsel dönüşüm ile ilgili son yasal düzenlemeler merkezi yapıyı güçlendirmektedir ve yereli zayıflatmaktadır. Sizce bu gelişmenin kentsel dönüşüm projeleri üzerinde etkisi olacak mıdır? Neden?
5. Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamalarını yeterli buluyor musunuz? Neden?
6. Türkiye'de ki kentsel dönüşüm uygulamaları hakkında neler düşünüyorsunuz?
7. Genel anlamda TOKİ'nin işlevlerini yeterli buluyor musunuz?

B. Hatay İle İlgili Sorular

1. Hatay'ın il düzeyinde en önemli kentsel sorunları nelerdir? İlk üçünü önem sırasına göre sıralayınız.
2. Antakya metropoliten alanının en önemli kentsel sorunları nelerdir?
3. Antakya metropoliten alanında kentsel dönüşüm ihtiyacı var mıdır? Neden?

B) Belediyelere, Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü ve Sivil Toplum Örgütlerine Yönelik Sorular

1. Sorumlu olduğunuz kentsel alanın (**yaşadığınız kentsel alanının**) en önemli kentsel sorunları nelerdir? İlk üçünü sıralayınız.
2. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (**yaşadığınız kentsel alanda**) konut, barınma, gecekondü sorunu var mıdır? Varsa nedenleri nelerdir?
3. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (**yaşadığınız kentsel alanda**) kentsel dönüşüm ihtiyacı var mıdır? Neden?
4. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (**yaşadığınız kentsel alanda**) riskli yapı oranı nedir? Bu riskli alanlar için projeler geliştirilmekte midir?
5. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (**yaşadığınız kentsel alanda**) konut sorununun çözümüne yönelik projeleriniz var mıdır? Sizce bu projeler yeterli midir?
6. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (**yaşadığınız kentsel alanda**) yürütülen dönüşüm projesi uygulamalarında ne tür sorunlar yaşanmaktadır?
7. Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (**yaşadığınız kentsel alanda**) uygulanan dönüşüm projelerine yönelik eleştiriler nelerdir?

8.Sorumlu olduğunuz kentsel alanda (**yaşadığınız kentsel alanda**) yuruteden donuşum projelerinde muhatapların memnuniyeti sağlanmaya çalışılmakta mıdır? Neden?

9. Yurutedüğünüz projeler ne tür kentsel sorunları çözecektir (ulaşım, konut, görsellik, hava kirliliği vb) özecektir?

10. Antakya metropoliten alanında TOKİ'nin faaliyetlerini yeterli görüyor musunuz? Neden?

